

Council of the
European Union

Brussels, 29 May 2015
(OR. en, et)

6655/15

ECOFIN 164
UEM 69

COVER NOTE

From:	Matti Maasikas, Permanent Representative, Permanent Representation of the Republic of Estonia to the European Union
date of receipt:	21 May 2015
To:	Mr Uwe CORSEPIUS, Secretary-General of the Council of the European Union

Subject:	Stability Programme of Estonia 2015
----------	-------------------------------------

Delegations will find attached the Stability Programme of Estonia 2015.

*Eesti Vabariigi alaline esindus Euroopa Liidu juures
Permanent Representation of the Republic of Estonia
to the European Union*

Mr Carsten Pillath
Director-General
General Secretariat of the Council of the EU
Rue de la Loi 175
1048 Brussels

18.05.2014 No 10.2-12.F/749-1

Subject: Stability Programme 2015 - Estonia

Dear Mr Pillath

Carsten,

I am pleased to forward to you the hard copy of the Stability Programme of Estonia which was approved by the government on May 14. The electronic version of the programme, which for the time being is only available in Estonian, has already been submitted to the functional mailbox of the Council Secretariat.

Yours sincerely

Matti Maasikas
Permanent Representative

Enclosure: Stability Programme 2015 (in Estonian)

SECRETARIAT GÉNÉRAL DU CONSEIL DE L'UNION EUROPÉENNE	
SGE15/04797	
Reçu le	21-05-2015
DEST PRINC DEST COPIÉES	M. PILLATH (annexa valem)

Rue Guimard 11/13 1040 Brussels Tel (+322) 227 39 10 Fax (+322) 227 39 25

RAHANDUSMINISTEERIUM

Stabiilsusprogramm 2015

Tallinn
14. mai 2015

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	2
1. MAJANDUSPOLIITIKA EESMÄRGID.....	3
2. EESTI MAJANDUSARENG JA VÄLJAVAATED	5
2.1. Väliskeskonna arengud ja eeldused	5
2.2. Majandusprognoos	9
2.3. Võrdlus teiste prognoosijate prognoosidega.....	13
2.4. Makromajanduspoliitika lähiaastatel	17
3. FISKAALRAAMISTIK	21
3.1. Vabariigi Valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgid	21
3.2. Valitsussektori eelarvepositsioon	23
3.3. Valitsussektori tulud ja kulud	36
3.4. Valitsussektori finantseerimine	48
4. SENSITIIVSUSANALÜÜS JA VÕRDLUS EELMISE PROGRAMMIGA.....	52
4.1. Positiivsemate arengute võimalused	52
4.2. Võrdlus stabiilsusprogramm 2014 prognoosiga.....	53
5. EELARVEPOLIITIKA PIKAAJALINE JÄTKUSUUTLIKKUS.....	55
6. RIIGI RAHANDUSE KVALITEET	58
7. INSTITUTSIONAALSED FUNKTSIOONID.....	62
LISAD.....	64
Lisa 1. Eesti majanduse põhinäitajad aastatel 2004–2013.....	64
Lisa 2. Eesti võrdlus teiste EL liikmesriikidega (joonised).....	66
Lisa 3. Administratiivsete hinnatõusude mõju THI-le.....	70

SISSEJUHATUS

Vastavalt EL eelarvepoliitikate koordineerimise reeglitele peavad EL liikmesriigid kord aastas esitama uuendatud stabiilsus- ja konvergentsiprogrammid (vastavalt euroala liikmed ja eurot mittekasutavad liikmesriigid). Eesti, olles alates 1. jaanuarist 2011 Euroopa Majandus- ja Raha-liidu (*Economic and Monetary Union, EMU*) täieõiguslik liige, esitab oma Stabiilsusprogrammi Euroopa Komisjonile ja EL Ministrite Nõukogule viiendat korda. Seega on käesolev Stabiilsusprogramm sisuliselt jätk eelmisel aastal esitatule. Stabiilsusprogrammi eesmärk on vältida valitsuse poliitikat Stabiilsuse ja kasvu paktist (*Stability and Growth Pact, SGP*) tulenevate nõuete täitmisel. Liikmesriikide esitatud seekordsete stabiilsus- ja konvergentsiprogrammide hindamine Euroopa Komisjoni ja EL Ministrite Nõukogu poolt toimub 2015. aasta mais-juunis.

Stabiilsus- ja konvergentsiprogrammide esitamine ja hindamine on oluline osa Euroopa poolaasta (*European Semester*) majanduspoliitika koordinaatsioonist ja järelevalvest. Euroopa poolaasta raames hindavad Komisjon ja Nõukogu stabiilsus- ja konvergentsiprogramme enne liikmesriikide järgmise aasta eelarvete koostamisel olulisemate otsuste tegemist, et anda vajadusel poliitikasoovitusi fiskaalpoliitika kavatsuste osas.

Eesti eelarvepoliitika on jätkuvalt kooskõlas Stabiilsuse ja kasvu paktiga. Stabiilsusprogramm on koostatud paralleelselt siseriikliku Riigi eelarvestrateegiaga lähtudes Vabariigi Valitsuse eesmärkidest ja poliitikatest, mis on sätestatud valitsusliidu programmis ning teistes strateegilistes dokumentides. Stabiilsusprogramm 2015 lähtub Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevadisest majandusprognoosist.

Vastavalt EL liikmesriikide majandus- ja eelarvepoliitikate koordineerimise reeglitele loodi 2014. aastal Eesti Panga juurde sõltumatu Eelarvenõukogu, mille ülesanne on anda hinnanguid Eesti eelarvepoliitika aluseks olevatele majandusprognoosidele ja jälgida riigisiseste eelarve-reeglite täitmist. Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevadise majandusprognoosi kohta ütleb Eelarvenõukogu, et „Eelarvenõukogu arvates on rahandusministeeriumi uus majandusprognoos nii oma realistlikkuse kui ka infosisalduse poolest sobiv alus järgmise aasta riigi eelarvestrateegia väljatöötamiseks.“ Lisaks soovitas Eelarvenõukogu valitsusel jõuda eelarve nominaalsesse tasakaalu: „Eelarvenõukogu soovib valitsusel eelarvepoliitikat kavandades eelmainitud aspekte arvestada ja koostada riigi eelarvestrateegia, mille puhul on valitsussektori eelarvepositsioon juba alates 2016. aastast vähemalt nominaalses tasakaalus. Rahandusministeeriumis kasutatava meetodika järgi tähendab see märkimisväärse struktuurse ülejäägi kavandamist. Sellisel juhul valitseb suurem kindlus, et riigieelarve on järgnevatel aastatel kooskõlas riigieelarve seaduse nõuetega.“ Tavapäraselt enne Rahandusministeeriumi majandusprognoosi avalikustamist toimunud prognoosiseminaril juhtisid pidasid teiste valitsus- ja era-sektori asutuste majandusekspertid Rahandusministeeriumi prognoosi realistlikuks.

Stabiilsusprogramm 2015 ajahorisont on aastani 2019, nagu nõuab riigi eelarvestrateegialt riigieelarve seadus (järgmine eelarveaasta ja sellele järgnevad kolm aastat). Dokument koosneb seitsmest osast, mis annavad ülevaate majanduspoliitika eesmärkidest, majandusolukorrast ja tulevikuväljavaadetest, fiskaalraamistikust, võrdlusest eelmise Stabiilsusprogrammiga, riigi rahanduse kvaliteedi parandamisest, eelarvepoliitika pikaajalisest jätku-suutlikkusest ning institutsionaalsetest funktsioonidest.

1. MAJANDUSPOLIITIKA EESMÄRGID

Valitsuse majanduspoliitika eesmärk on luua tingimused jätkusuutlikuks majanduskasvuks, mis toob kaasa heaolu suurenemise ja reaalse konvergenksi arenenud riikidega. Stabiilse majandusarengu eeltingimuseks on makromajandusliku stabiilsuse ja paindlikkuse tagamine, mis toetab majanduse sise- ja välistasakaalu. Eesti reaalse konvergensti tempo on olnud kiire ja oleme jõudsalt lähenenud Euroopa Liidu keskmisele. Krediidisissevoolul tuginenud kiire majanduskasvu perioodil suurenenud riskid ja tasakaalustamatused on kriisiaegses kohandumisprotsessis kiiresti taandunud ning vähendanud majanduse edasist haavatavust. Üleilmse krediidikriisiga kaasnenud maailmamajanduse ja kaubavahetuse järsk kokkutõmbumine omas olulist mõju Eesti avatud majandusele ning sellega toimetulekul näitas majandus märkimisväärselt paindlikkust. Muutunud majandusolukorras säilitati eelarvepoliitika usaldusväärsus ning selle tugi majandusarengule võimaldas kriisist väljuda riigi finantskohustusi märkimisväärselt suurendamata. Majanduse paindlikkuse suurendamine, ettevõtluskeskkonna toetamine ning tööturu toimimise tõhustamine on saanud võtneküsimuseks, mis aitab tagada majanduse jätkusuutlikku arengut.

Eelarvepoliitika üks põhieesmärkidest on toetada makromajanduslikku stabiilsust turgude paindlikkuse ja efektiivsuse kaudu ning ohjata majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske ning parandada majanduse kasvupotentsiaali ja tööhõivet. See on eriti oluline ühte rahastooni majanduse efektiivse toimimise kindlustamiseks. Maksusüsteemi ning eelarve kulude poole kujundamisel tuleb arvestada nende mõjuga majandusarengule, mida on oluline jälgida muutuste tegemisel. Lisaks tuleb tagada eelarvepoliitika pikaajaline jätkusuutlikkus rahvastiku vananemise tingimustes. Stabiilse majanduskeskkonna kindlustamine, eelarvevahendite suunamine majanduskasvu ja hõive parandamisele ning pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamine ongi kolm valdkonda, millele Eesti oma majanduspoliitikas keskendub.

Valitsuse eesmärgiks on jätkata jätkusuutliku eelarvepoliitikaga. **Keskpika perioodi eelarve eesmärk (*medium-term budgetary objective, MTO*) on valitsussektori eelarve struktuurne ülejääk.** Range fiskaalpoliitika tagab valitsussektori võlakoormuse püsimise madalal tasemel, mis on omakorda üheks eelduseks riigi rahanduse pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamisele.

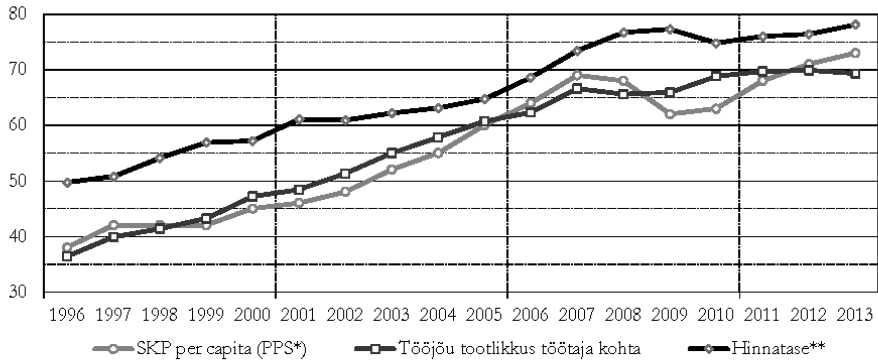
Otsuste fokuseerimiseks ja oma tegevuse hindamiseks on valitsus esile tõstnud prioriteetid, mille elluviimine on valitsuse jaoks esmatähtis. Prioriteetid lähtuvad koalitsioonileppes ning on üheks aluseks kavandatavate tegevuste ja riigieelarve lisataotluste eelisjärjestusse seadmisel.

Vabariigi Valitsuse prioriteetid ning nende elluviimiseks vajalikud poliitikaalgatused ja -muudatused aastani 2019 on järgmised:

- 1) Eesti julgeoleku tugevdamine.
 - Kaitsekulud säilivad tasemel 2% SKPst.
 - Kaitseleidu ja selle eriorganisatsioonide liikmete arv kasvab 30 tuhandeni.
- 2) Majanduskasvu edendamine ja tööjõumaksude vähendamine.
 - Tootlikkus hõivatu kohta suhtena EL keskmisest kasvab 79,1%ni.
 - Tööhõive määr vanusegrupis 20–64 a kasvab 75,7%ni.
 - Tööjõu efektiivne maksumäär väheneb 33,1%ni.
- 3) Madalapalgaliste toimetuleku suurendamine.
 - Absoluutse vaesuse määr langeb 5,9%ni.
 - Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25–64-aastased) osakaal langeb alla 26%.

- 4) Lastega perede toimetuleku parandamine, laste sündi toetava keskkonna edasiarendamine.
 - o Absoluutse vaesuse määr 0–17-aastaste laste seas väheneb 7%ni.
 - o Summaarne sündimiskordaja ehk laste arv naise kohta tõuseb 1,67-ni
- 5) Riigi ja kohaliku halduse reformimine, ääremaastumise leevendamine.
 - o Valitsussektori töötajate osakaal tööealises elanikkonnas ei suurene.
 - o Tööhõivemäär maapiirkonnas (vanusegrupis 15–64) ei vähene.
 - o 2017. a lõpuks elab vähemalt 95% elanikest kohalikes omavalitsustes, mis vastavad valitsuses kinnitatud võimekuse ja jätkusuutlikkuse kriteeriumitele.

Joonis 1. Reaalne konvergens ELiga (protsenti EL28st)

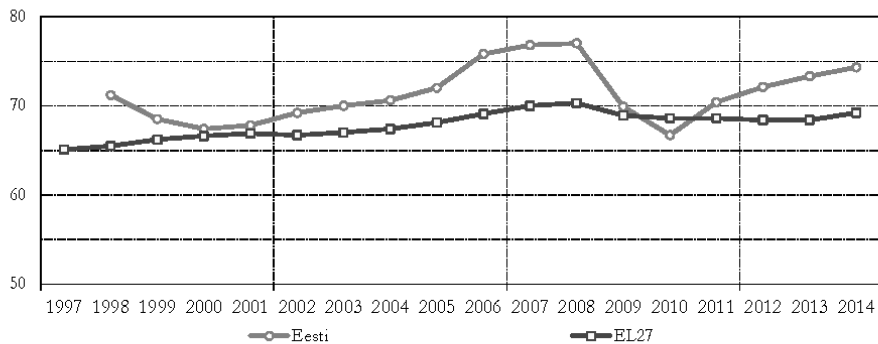

* PPS – ostujõu pariteedi alusel arvatud SKP.

** Majapidamiste lõpptarbimiskulutuste hinnatase.

Allikas: Eurostat.

Joonis 2. Tööhõive vanusegrupis 20–64 eluaastat (protsenti)

Allikas: Eurostat.

2. EESTI MAJANDUSARENG JA VÄLJAVAATED

2.1. Väliskeskonna arengud ja eeldused

Maailmamajanduse kasv ulatus 2014. aastal 3,4%ni. Selleks aastaks oodatakse kasvu kiirenemist eelkõige arenenud tööstusriikide majanduste tugevnemise toel. Arenevate turgude kasvu pidurdumise taga on osalt Venemaa majanduse nõrgenemine. Pärast kaks aastat kestnud majanduslangust pöördus **eurotsooni** majandus 2014. aastal taas kasvurajale. Järgnevatel aastatel oodatakse eurotsooni majandusele kasvu kiirenemist, mida toetab madal nafta hind ning euro kursi nõrgenemine. Ka majandusaktiivsuse indikaatorid (nt tööstuse ostujuhtide indeks viimase 10 kuu kõrgeimal tasemel) viitavad euroala paranevale väljavaatele.

Eesti **peamiste kaubanduspartnerite** kaalutud keskmine majanduskasv ja sellega seotud impordi-nõudlus kiirenesid möödunud aastal. Vaatamata euroala majanduse tugevnemisele on peamiste kaubanduspartnerite kasvuootusi lähiaastateks suvise prognoosiga võrreldes langetatud. Põhjuseks Venemaa majanduse halvenemine ja selle kaudne mõju meie kaubanduspartneritele. See tähendab Eesti jaoks aeglasemat välisnõudluse taastumist, mistõttu 2015. aastal võib oodata eksporditurgu tagasihoidlikku 1% kasvu. Välisnõudlus hakkab paranema 2016. aastal, kui peamiste kaubanduspartnerite majanduskasv kiireneb paraneva globaalse nõudluse kui ka Venemaa majanduslanguse taandumise toel. Eesti eksport sõltub enim Rootsi, Soome ja teiste Balti riikide arengutest.

2014. aastal euroala **inflatsioon** aeglustus ning aasta lõpus pöördus energiahindade languse süvenemise tõttu negatiivseks. Madala nafta hinna tõttu jäävad hinnad sel aastal eelmise aasta tasemele. 2016. aastal väliskeskkonnast tulenev negatiivne mõju taandub ning järk-järgult taastub sisemaiste tegurite panus, mistõttu inflatsioon kiireneb 1,3%ni. Turuosaliste ootuste kohaselt jäävad euroala baasintressid aastateks praegusele väga madalale tasemele. Lisaks võttis Euroopa Keskpank madala majanduskasvu ja inflatsiooniperioodi vältimiseks täiendava meetmena kasutusele mahuka varade ostuprogrammi.

Euro vahetuskurs USA dollari suhtes jäi 2014. aastal aastatagusele tasemele. Möödunud aasta kevadel hakkas euro USA dollari suhtes odavnema ning oodatust suurema varade ostu-programmi järel euro odavnemine süvenes. 2015. aasta märtsis langes EUR/USD vahetuskurs viimase 12 aasta madalaimale tasemele. Vahetuskurs fikseeriti veebruari lõpu seisuga 0,890 tasemel ning selle taseme püsimise fikseerisime kogu prognoosiperioodiks.

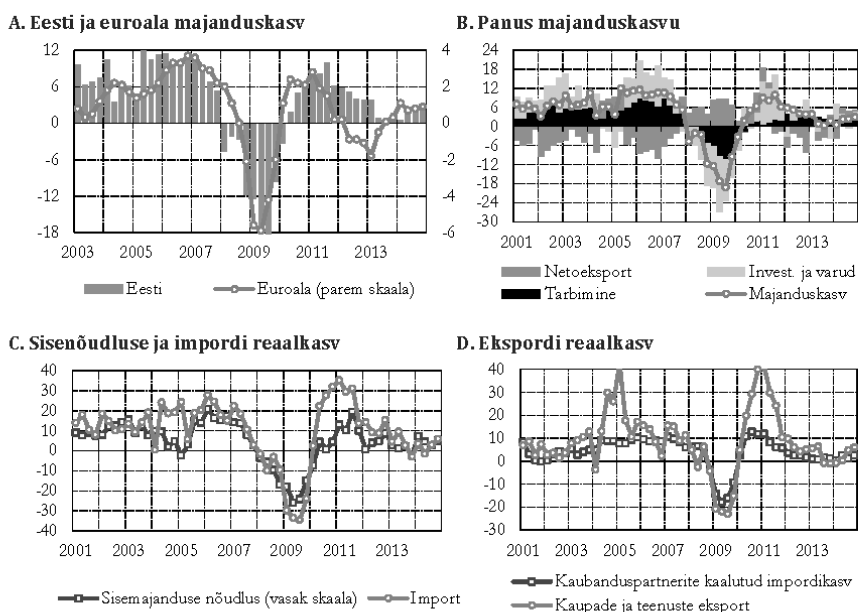
Nafta hind pöördus 2014. aasta keskpaigas nii nõudlus- kui pakkumispoolsete tegurite tõttu langusesse, mis jätkus ka selle aasta alguses. 2015. aasta jaanuaris langes nafta hind 45 USA dollarini barrel ning on seejärel veidi kõrgemal tasemel stabiliseerunud. Veebruari lõpus fikseeritud futuuride kohaselt jääb nafta hind lähiaastatel madalaks, kuid on kerge tõusutrendiga. Selle kohaselt oleme kevadprognoosis arvestanud 62 ja 70 USD naftahinnaga aastatel 2015–2016.

Tabel 1. Prognooosi olulisemad väliseeldused (protsenti)

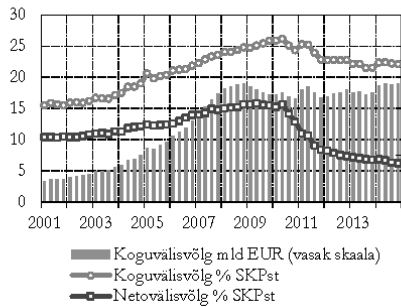
	Eeldused RM 2015. a kevadises prognoosis						Euroopa Komisjon		
	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*	2014*	2015*	2016*
1. Euribor, 3 kuud (aasta keskmine)	0,2	0,0	0,0	0,2	0,3	0,4	0,2	0,0	0,1
2. Eurotsooni pikaajaline intressimäär (aasta keskmine)	1,2	0,4	0,5	0,8	1,0	1,2	1,2	0,5	0,7
3. USD/EUR vahetuskurss (aasta keskmine)	1,33	1,12	1,12	1,12	1,12	1,12	1,33	1,17	1,17
4. Nominaalne efektiivne vahetuskurss	1,5	-1,2	0,0	0,0	0,0	0,0	1,4	0,2	0,0
5. Maailma majanduskasv (ilma EL-ta)	3,7	4,0	4,4	4,5	4,6	4,6	3,7	4,0	4,4
6. EL28 SKP kasv	1,3	1,7	2,0	2,0	2,0	2,0	1,3	1,7	2,1
7. Eesti eksportturgude SKP kasv	1,3	1,0	1,7	2,0	2,2	2,2	-	-	-
8. Maailma impordi kasv (ilma EL-ta)	2,1	4,0	5,2	5,7	6,2	6,2	2,1	4,2	5,3
9. Nafta hind (Brent, USD/barrel)	99,0	62,0	70,0	73,0	75,0	77,0	99,0	53,0	61,5

Allikad: ajaloolised andmed pärinevad Eurostatist, Eesti Pangast, U.S. Energy Information Administration'ist (EIA); prognooside aluseks võimalusel Consensus Economics (CF) ja NYMEX Brent futuurid, mida on vastavalt viimastele arengutele ja Rahandusministeeriumi eksperthinnangutele (RM) korrigeeritud.

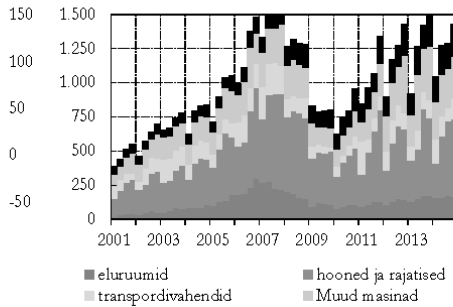
Joonis 3. Eesti majanduse põhinäitajate arengud (protsenti)

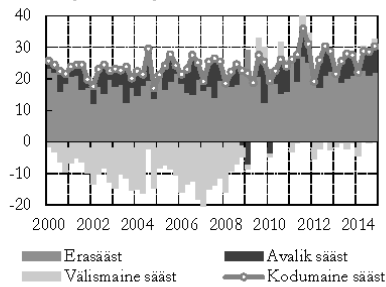
E. Koguvälisvõlg ja netovälisvõlg

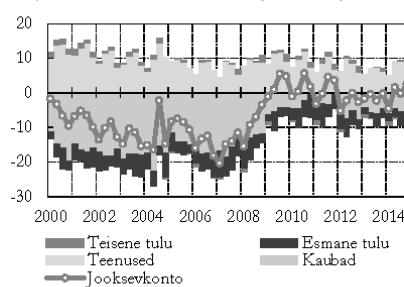
F. Investeeringute struktuur (mln €)

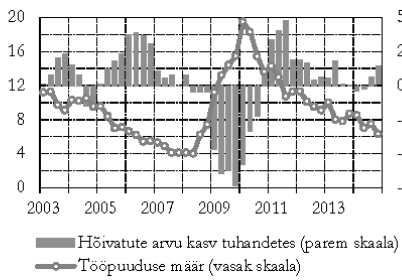
G. Säätud (% SKPst)

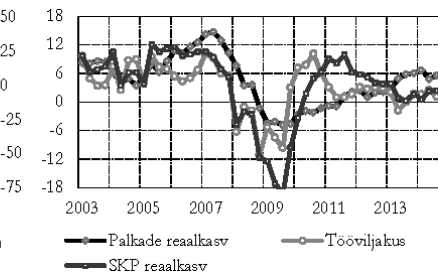
H. Jooksevkonto struktuur (% SKPst)

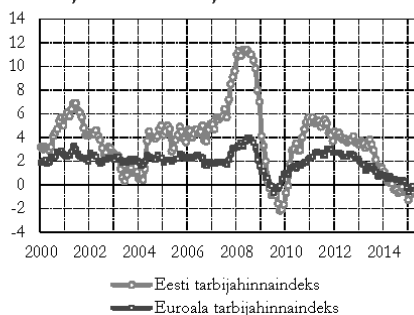
I. Tööhõive ja töötus

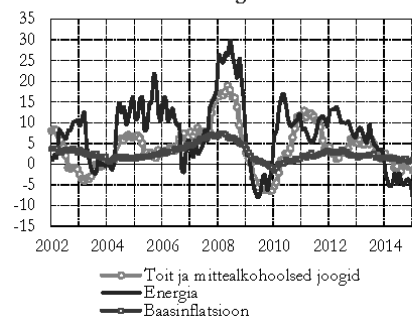
J. Tööviljakus

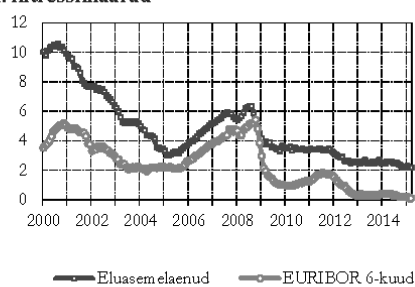
K. Eesti ja euroala tarbijahinnaindeksid

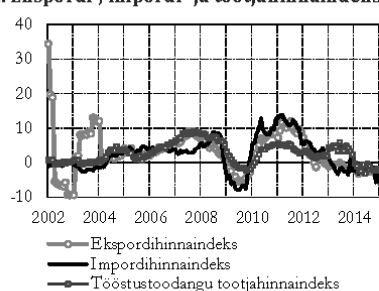
L. Peamiste inflatsioonitegurite muutus

M. Intressimäärad

N. Ekspordi-, impordi- ja tootjahinnaindeksid

Allikas: Eesti Statistikaamet, Eesti Pank, Eurostat.

2.2. Majandusprognoos

Rahandusministeeriumi eelmise prognoosi tegemise ajal 2014. aasta suve lõpus oli majanduskonjunktuur ELis languses, kuid 2015. aasta algusest alates on kindlustunde indikaatorid ELis tervikuna pöördunud taas tõusule. Seda on mõjutanud nii Euroopa Keskpanga konkreetsemad lubadused oma inflatsioonieesmärgi saavutamise osas kui ka nafta märkimisväärne hinnalangus maailmaturul. Kuigi euro kurss dollari suhtes on jätkanud nõrgenemist, tõstab nafta hinnalangus naftat importivate riikide elanike reaalsissetulekuid ja vähendab ettevõtete kulusid, toetades sedakaudu majanduskasvu. Vaatamata üldiselt positiivsele globaalsele arengule ning mitmetele kasvu kiirenemise märkidele ELis on Eesti ekspordipartnerite kasvuväljavaateid selleks aastaks siiski taaskord allapoole korrigeeritud ning ka järgnevatel aastatel jääb nõudluskeskkond meie jaoks varem oodatust nõrgemaks. Majanduskonjunktuur Eestis on viimased kolm aastat olnud väga stabiilne, kuid viimastel kuudel on mitmete valdkondade kindlustunde indikaatorid nõrgenenud. Vaatamata sellele parandab hinnalangus ja jõuliselt kasvav palgatulu elanike tarbimisvõimet endiselt jõudsalt ning eratarbimine on nõudluse mootoriks ka sellel aastal. Edaspidi hinnatõus taastub ja ELi majanduse loodetava kosumisega seoses hakkab kiirenema ka ekspordi ning investeeringute kasv. (Käesoleva prognoosi eeldused on fikseeritud 2015. aasta veebruari lõpu seisuga.)

Eesti sisemajanduse koguprodukt kasvab prognoosi põhistsenaariumi kohaselt 2015. aastal 2% ja 2016. aastal 2,8%. Aastaks 2017 ootame majanduskasvu kiirenemist 3,4%ni, mille järel hakkab kasvutempo taas aeglustuma kogutoodangu lõhe sulgumise ning töötajate arvu vähenemise tõttu. Rahandusministeerium on selle ja tuleva aasta majanduskasvu prognoose allapoole korrigeerinud, mille põhjuseks on Eesti peamiste kaubanduspartnerite kasvuväljavaadete halvenemine. Järgnevate aastate majanduskasvu prognoosid ei ole võrreldes eelneva prognoosiga muutunud. Ekspordi kasv sel aastal kiireneb, kuid peamiseks majanduse kasvuvõimuriks jääb sisenõudlus ja import kasvab ekspordist kiiremini. Alates 2016. aastast ootame ekspordi kasvu järk-järgulist kiirenemist, kuid ka sisenõudluse panus püsib tänu investeeringute taastumisele stabiilne. Aastatel 2018–2019 peaks Eesti majandus kasvama keskmiselt 3% aastas. Lisaks ekspordile toetab neil aastail SKP kasvu sisenõudlus, mille kasvutempo taas suureneb.

Sisenõudluse kasvu toetavad 2015. aastal nii eratarbimise kasvu kiirenemine kui ka investeeringute oodatav pöördumine tõusule. Eratarbimise kasvu hoiavad selle aasta jooksul kõrgel mitmed tegurid. Palgatulu kiire kasv jätkub nii keskmise palga tõusu kui ka hõivatute arvu lisandumisega ning netopalgala tõusule annab sellel aastal omalt poolt tuge tööjõu maksumuudatuse langetamine. Tarbimiskorvi maksumus aasta esimesel poolel ei suurene ning tarbijahindade mõõdukas tõus taastub alles aasta teises pooles. Soodne konjunktuur tööturul hoiab kõrgel tarbijate kindlustunnet. Alates 2015. aasta teisest poolest taanduvad mitmed hinnatõusu pidurdanud välised tegurid ning tarbimiskorvi kallinemine hakkab pidurdama reaalsissetulekute tõusu. 2015. aastal oodatav 4,8% eratarbimise reaalkasv taandub 2016. aastal 2,8%ni. Edaspidi võib agregeeritud eratarbimise kasvutempo veelgi langeda hinnatõusu kiirenemise ja töötajate arvu vähenemise tõttu.

Investeeringute vähenemisse eelmisel aastal panustasid kõik sektorid, kuid on põhjust arvata, et kasv 2015. aastal taastub. Ettevõtlussektoris andis kogu languse energeetikavaldkond, mille negatiivne mõju peaks sellel aastal taanduma ning ülejäänud tegevusalad kokku kasvatasid mõõdukalt investeeringuid ka eelmisel aastal. Valitsussektori osas lükkus uue perioodi ELi struktuurivahendite kasutamine 2014. aastast 2015. aastasse. Osa eelmise aasta teises pooles tehtud eluasemeinvesteeringuid võivad senises statistikas kajastuda varudena ning selles vald-

konnas on kasv kiire. Kokkuvõttes jääb investeeringute kasv 2015. aastal ilmselt veel tagasihoidlikuks (2,7%), kuid peaks väliskonjunktuuri paranedes edaspidi tõusma 4–5% juurde.

Väliskaubanduse prognoosi on lähiaastateks kaubanduspartnerite nõrgemate kasvuväljavaadete ning Venemaa majandusolukorra halvenemise tõttu langetatud. 2015. aastal võib oodata **kaupade ja teenuste ekspordi** 2,8% kasvu, sealjuures on kasv tugevam aasta esimesel poolel kaubaekspordi madala võrdlusbaasi tõttu. Kuigi välisnõudlus on nõrgem kui eelmisel aastal, toetab eksporti mõne olulise tegevusala väljaveomahtude suurenemine. Teenuste ekspordi kasv aeglustub veeteenuste ekspordikasvu pidurdumise ning reisiteenuste ekspordi nõrkuse tõttu. Kaubandustingimuste paranemine jätkub eelkõige teenuste poolel. Edaspidi kiireneb ekspordi kasv sarnases tempos välisnõudlusega, ulatudes 2016. aastal 4,0%ni ning stabiliseerudes prognoosiperioodi lõpus 5,5–6,0% vahemikus. Valitsussektori investeerimisaktiivsuse olulise suurenemise, kasvavate eratarbimiskulutuste ning ekspordiks vajalike komponentide ja tooraine suureneva sisseveo tõttu kiireneb kaupade ja teenuste impordi kasv 2016. aastal 4,0%ni. Aastatel 2016–2018 impordi kasv kiireneb ja jääb ekspordiga võrreldavaks.

2015. aastal suureneb **jooksevkonto** defitsiit 0,8%ni SKPst valitsussektori ja ettevõtete suureneva investeerimisaktiivsuse tõttu, mis avaldub väliskaubandusbilansi mõningases halvenemises. Ka järgnevatel aastatel mõjutab välistasakaalu eelkõige investeeringute tugevnemine. Jätkub teenuste ekspordi ennakkasv impordi ees. Välisinvestorite kasumlikkus hakkab edaspidi tugevneva majanduskasvu mõjul taastuma. Jooksevkonto puudujääk veidi suureneb prognoosiperioodi lõpuks, kuid jääb eelmise prognoosiga võrreldes tunduvalt väiksemaks.

Madala nafta hinna ning välisturgudel toimunud toiduainete odavnemise tõttu on **tarbijahinnad** selle aasta esimesel poolel languses. Aasta lõpus hakkab välistegurite negatiivne panus järkjärgult vähenema. Inflatsiooni kergitavad ka riigipoolsed meetmed aasta alguse alkoholiaktsiisi tõstmise tulemusena. 2015. aasta kokkuvõttes tõusevad tarbijahinnad 0,2%. 2016. aastal kiireneb inflatsioon 2,2%ni peamiselt välistegurite suureneva panuse tõttu, sest naftafutuuriid on tõusutrendil ning ka toiduainete hinnad pöörduvad suureneva nõudluse mõjul tõusule. Teenuste hinnatõus kiireneb tasuta kõrghariduse mõju taandumise ning palgakasvu järkjärgulise kiirenemise tõttu. Lisandub ka tubakaaktsiisi tõus. 2018. aastal võib oodata inflatsiooni kiirenemist 2,9%ni hoogsamast palgakasvust tingitud teenuste kiirema hinnatõusu, välistegurite suureneva panuse ning riigipoolsete meetmete mõjul. 2019. aastal toimuv aeglustumine 2,6%ni on seotud valitsuse poolt kinnitatud aktsiisitõusude lõppemisega.

Tööturu olukord muutub üha pingelisemaks ning töötuse kiire vähenemine on juba mõnda aega hoidnud üleväljal palgasurveid. Seoses tööjõulise elanikkonna vähenemisega ja eeldusega, et tööjõus osalemise ning hõive määrad on saavutamata oma ajaloolist maksimumi, on hõive edasise kasvu väljavaated tagasihoidlikud. 2015. aastal statistiline hõive kasv siiski jätkub, kuna töötajate registreerimiskohustuse sisseviimine on mõjutanud lisaks maksuameti registritele ka erinevaid statistilisi hõive näitajaid. Prognoosi kohaselt kasvab tööga hõivatute arv 2015. aastal sarnaselt eelneva aastaga 0,6% ning pöördub alates järgnevast aastast kuni poole protsendisesse langusesse. Ühtlasi langeb töötuse määr alates järgmisest aastast alla 6%. Keskmise palga kasvutempo peaks vaatamata tööjõu üldisele nappusele eelmise aastaga võrreldes alanema, kuna hinnatase 2015. aastal sarnaselt eelneva aastaga peaaegu ei tõuse ja ekspordihinnad on samuti languses. 2015. aastal võib keskmise palga tõusuks oodata 4,8% ja pea samapalju tõuseb ka reaalpalk. Välisnõudluse kosumise eeldusel peaks järgmisest aastast alates nominaalpalga kasvutempo kiirenema, kuid kiireneva hinnatõusu tõttu langeb reaalpalka kasv 3% juurde. Palgatulu osakaal lisandväärtuses on tõusnud suhteliselt kõrgele ning see peaks edaspidi natukene langema.

Tabel 2. Sisemajanduse koguprodukti prognoos 2014–2019 (protsenti)

	2014 tase	2014*	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
1. SKP reaalkasv	17 290	2,1	2,0	2,8	3,4	3,2	3,0
2. SKP nominaalkasv	19 526	4,2	4,0	5,5	6,4	6,3	5,8
Kasvuallikad							
3. Eratarbimiskulutused (sh MTÜd)		4,5	4,8	2,8	2,4	2,6	2,8
4. Valitsussektori lõpptarbimiskulutused		2,3	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0
5. Kapitali kogumahutus põhivarasse		-2,8	2,7	3,6	4,7	5,3	5,4
6. Varude muutus (% SKPst)		2,3	1,2	1,0	1,0	1,0	1,0
7. Kaupade ja teenuste eksport		2,6	2,8	4,0	5,2	5,7	5,7
8. Kaupade ja teenuste import		2,7	4,0	4,2	4,7	5,7	6,1
Panus SKP kasvu¹							
9. Sisemajanduse nõudlus (ilma varudeta)		2,1	3,4	2,7	2,7	3,0	3,1
10. Varude muutus		2,5	-0,6	0,2	0,1	0,1	0,1
11. Kaupade ja teenuste bilanss		0,0	-0,9	-0,1	0,5	0,1	-0,3
Lisandväärtuse kasv							
12. Primaarsektor		8,1	-3,0	4,2	1,8	2,0	2,0
13. Tööstus		3,3	3,5	5,0	5,0	4,8	4,2
14. Ehitus		-4,1	-1,3	2,0	4,7	4,2	3,8
15. Muud teenused		0,7	1,5	2,1	2,8	2,7	2,7

1) Panus SKP kasvu näitab, kui suure osa majanduskasvust konkreetne valdkond moodustab. Arvutatakse, korrutades valdkonna kasv tema osakaaluga SKPs. Valdkondade panuste summa annab kokku majanduskasvu (väikese erinevuse põhjuseks on statistiline viga - osa SKPst, mida ei ole olnud võimalik valdkondade vahel ära jagada).

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 3. Hindade prognoos 2014–2019 (protsenti)

	2014	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
	2010=100	%	%	%	%	%	%
1. SKP deflaator	112,9	2,1	2	2,6	2,9	3	2,7
2. Eratarbimise deflaator	113,0	0,7	0,5	2,2	2,8	3	2,7
3. Harmoniseeritud tarbijahinnaindeks	113,6	0,5	0,8	2,6	3	3,2	2,8
3a. Tarbijahinnaindeks	112,0	-0,1	0,2	2,2	2,7	2,9	2,6
4. Valitsussektori tarbimiskulutuste deflaator	117,2	4,4	4,6	4,5	4,5	4,5	4,5
5. Investeeringute deflaator	110,1	1,2	2,2	2,4	2,3	2,3	2,3
6. Ekspordi deflaator	107,4	-0,2	-1	1,3	1,6	1,8	1,8
7. Impordi deflaator	105,8	-1,5	-1,4	1,3	1,8	1,8	1,9

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 4. Tööturu prognoos 2014–2019 (15–74-aastased) (protsenti)

	2014 tase	2014*	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
		%	%	%	%	%	%
1. Hõive, hõivatute arvu järgi	624,8 ¹⁾	0,6	0,6	-0,3	-0,5	-0,5	-0,6
3. Tööpuuduse määr		7,4	6,1	5,8	5,5	5,5	5,5
4. Tööjõu tootlikkus, hõivatute arvu järgi	27,7 ²⁾	1,5	1,3	3,1	3,9	3,7	3,7
6. Hüvitised töötajatele	9 468,5 ³⁾	8,7	5,5	4,9	5,5	6,0	5,8
7. Hüvitis töötaja kohta (6./1.)	15,2 ⁴⁾	5,6	4,8	5,2	6,0	6,5	6,4

1) Tuhat inimest.

2) Tuhat eurot hõivatatu kohta.

3) Miljon eurot.

4) Tuhat eurot.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 5. Maksebilansi prognoos 2014–2019 (% SKPst)

	2005– 2014	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
1. Võlgnevus välismaailma suhtes	-2,2	0,6	1,7	1,0	1,5	1,2	0,6
1a. Jooksevkonto	-4,5	-0,1	-0,8	-1,0	-0,8	-1,0	-1,4
2. Kaupade ja teenuste bilanss	-0,6	2,5	1,8	1,6	1,8	1,7	1,3
3. Esmase ja teisese tulu bilanss	-3,9	-2,5	-2,6	-2,6	-2,7	-2,7	-2,8
4. Kapitalikonto	2,3	0,7	2,5	2,0	2,4	2,1	2,1
5. Vead ja täpsustused	0,2	1,3					

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Pank, Eesti Statistikaamet.

2.3. Võrdlus teiste prognoosijate prognoosidega

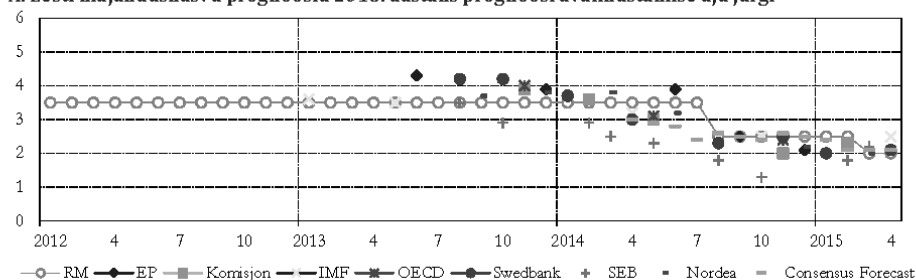
Alljärgnevalt on välja toodud olulisemad erinevused Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevadise majandusprognoosi ning teiste makromajandusprognoose koostavate institutsioonide viimaste avalikult teadaolevate kasvuootuste vahel. Nende omavahelisel võrdlemisel tuleb arvestada, et prognoosid on koostatud erinevatel aegadel ja sellest tulenevalt erineva informatsiooni alusel, mis tingib ka erinevused prognoosi eeldustes ja tulemustes. Kuna väliskeskond (geopoliitilised riskid, toorainete hinnad, euro kurss) on muutlik, siis tuleb varasemaid prognoose hinnates arvestada nende tegemise ajal kehtinud eeldustega.

Koos mõningate eranditega on viimase poole aasta jooksul erinevate prognoosijate majanduskasvu ootused 2015. aastaks jäänud 2–2,5% vahemikku. Teatud lahknevus on toimunud selles osas, et osad institutsioonid on viimast prognoosi kergelt tõstnud, teised samas langetanud. Rahandusministeeriumi kevadine prognoos selleks aastaks on konservatiivne, jäädes kasvuootuste alumisse otsa.

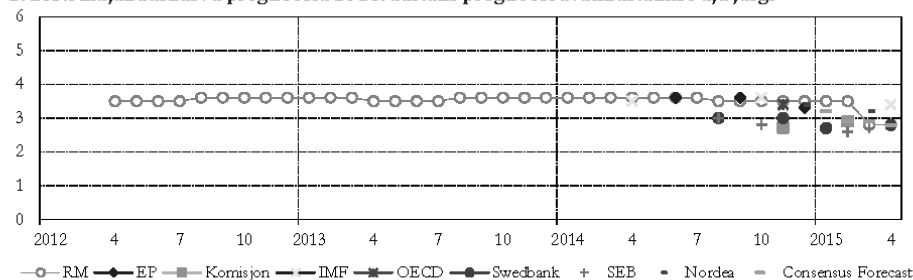
2016. aastaks ootavad institutsioonid majanduskasvu kiirenemist. Prognoosid varieeruvad 3% juures, samas suund on kasvuootuse kerge langetamise suunas. Põhjuseks Venemaaga seotud geopoliitiline olukord ning erinevad ootused selle lahenemisele. Rahandusministeerium ootab majanduskasvu kiirenemist 2,8%ni, mis on võrreldav teiste asutuste konservatiivsete prognoosidega.

Joonis 4. Eesti majanduskasvu prognooside muutumine (protsenti)

A. Eesti majanduskasvu prognoosid 2015. aastaks prognoosi avalikustamise aja järgi

B. Eesti majanduskasvu prognoosid 2016. aastaks prognoosi avalikustamise aja järgi

Allikad: Rahandusministeerium, Eesti Pank, Euroopa Komisjon, IMF, OECD, Swedbank, SEB, Nordea.

Tabel 6. Majandusprognoside võrdlus

	SKP reaalkasv, %			SKP nominaalkasv, %		
	2015*	2016*	2017*	2015*	2016*	2017*
Rahandusministeerium	2,0	2,8	3,4	4,0	5,5	6,4
Euroopa Komisjon	2,3	2,9	-	4,0**	5,7**	-
Eesti Pank	2,1	3,3	-	4,7**	5,9**	-
IMF	2,5	3,4	3,4	4,6	5,7	5,7
OECD	2,4	3,4	-	4,0	5,5	-
SEB	2,2	2,7	-	-	-	-
Swedbank	2,1	2,8	-	4,9	5,9	-
Nordea	2,0	3,2	-	-	-	-
Consensus Forecasts	2,1	2,8	-	-	-	-
Konjunktuuriinstituut	2,0	-	-	-	-	-

	Tarbijahinnaindeks, %			Valitsussektori positsioon, % SKPst		
	2015*	2016*	2017*	2015*	2016*	2017*
Rahandusministeerium	0,2 (0,8*)	2,2 (2,6*)	2,7 (3,0*)	-0,5	-0,6	-0,5
Euroopa Komisjon	0,2*	1,9*	-	-0,2	-0,1	-
Eesti Pank	0,8 (1,1*)	2,1 (2,4*)	-	-0,6	-0,4	-
IMF	0,4*	1,7*	2,0*	-0,5	-0,1	0,0
OECD	0,9*	1,7*	-	-0,3	-0,2	-
SEB	0,5*	2,3*	-	-0,7	-0,5	-
Swedbank	0,1	2,7	-	-0,5	-0,5	-
Nordea	-0,5	2,2	-	-0,4	-0,4	-
Consensus Forecasts	0,5*	2,1*	-	-	-	-
Konjunktuuriinstituut	0,7	-	-	-	-	-

* Tarbijahindade harmoneeritud indeks

**Arvutatud nominaalse SKP mahu prognoosi või SKP kasvu ja deflaatori summeerimise põhjal.

Allikad:

Rahandusministeeriumi kevadine majandusprognoos 2015. 13.04.2015.

European Commission. European Economic Forecast. Spring 2015. 5.05.2015.

IMF. World Economic Outlook. April 2015. 15.04.2015.

OECD Economic Outlook. No 96. November 2014. 25.11.2014.

Eesti Pank. Rahapoliitika ja majandus. Hetkeseis ja ettevaade. 2/2014. 10.12.2014.

Konjunktuuriinstituut. Konjunktuur nr 1 (192) 2015. 6.04.2015.

SEB. Eastern European Outlook. March 2015. 25.03.2015.

Swedbank. Swedbanki majandusülevaade. 21.04.2015.

Nordea. Economic Outlook. 11.03.2015.

Eastern Europe Consensus Forecasts. 20.04.2015.

2.4. Majandusprognoosi koostamine ja hindamine

Rahandusministeeriumi majandusprognoosi koostavad ministeeriumi Fiskaalpoliitika osakonna analüütikud, kes kuuluvad ministeeriumi koosseisu. Prognoosi objektiivsus ja sõltumatus on tagatud prognoosiprotsessi läbipaistvuse, erinevate majaväliste prognoosijate kaasamise ja prognoositulemuste pideva võrdluse kaudu. Rahandusministeeriumi majandusprognoosi esialgne versioon arutatakse läbi Eesti Panga prognoosimeeskonnaga. Enne Rahandusministeeriumi prognoosi lõplikku fikseerimist arutatakse selle põhieeldused ja tulemused ühisseminaril läbi kõigi Eesti olulisemate prognoosijatega, kes töötavad keskpangas, kommertsbankades ja teistes majandusanalüüsiga tegelevates organisatsioonides. Kokku on selliseid kaasatavaid organisatsioone umbes kümnekond. Lisaks on Rahandusministeeriumi prognoosi seletuskirjas välja toodud võrdlustabelid ja joonised erinevate sõltumatute prognoosijate prognoositulemustega, mille põhjal on lihtne veenduda mõne prognoosija süstemaatilises kallutatuses.

Tavapäraselt enne Rahandusministeeriumi majandusprognoosi avalikustamist toimunud prognoosiseminaril juhtisid pidasid teiste valitsus- ja erasektori asutuste majanduseksperdid Rahandusministeeriumi prognoosi realistlikuks.

EL liikmesriikide majandus- ja eelarvepoliitikate koordineerimise raamistiku muudatused näevad ette, et kõigis euroala riikides tuleb luua sõltumatu institutsioon, mis jälgiks eelarvepoliitika vastavust eelarveeeglitele ning hindaks vajaduse korral tarvidust rakendada raamistikus toodud korrigeerimismeetmeid. Eesti sõltumatu eelarvenõukogu loodi 2014. aastal Eesti Panga juurde. Eelarvenõukogu peab põhikirja kohaselt andma hinnangu riigi makromajandus- ja rahandusprognooside, eelarvestrateegia ning valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgi saavutamise kohta.

Eelarvenõukogu 27.04.2015 arvamus Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevadise majandusprognoosi kohta ütleb:¹

- **Eelarvenõukogu arvates on rahandusministeeriumi uus majandusprognoos nii oma realistlikkuse kui ka infosisalduse poolest sobiv alus järgmise aasta riigi eelarvestrateegia väljatöötamiseks.** Seejuures tuleb arvestada, et prognoosi riigirahandusele pühendatud osa ei sisalda uue valitsuse programmist lähtuvate otsuste mõju valitsussektori eelarvepositsiooni kujunemisele.
- Rahandusministeeriumi värske rahandusprognoos näitab, et makromajanduslike näitajate halvenemise tõttu võrreldes 2015. aasta riigieelarve koostamise ajal prognoositudga võib käesoleva aasta eelarvepositsioon kujuneda eesmärgiks seatust nõrgemaks. Seda tuleb riigi eelarvestrateegia uuendamise ning järgmise aasta riigieelarve koostamise juures arvestada. Samal ajal kujuneb majanduse nominaalkasv järgmistel aastatel prognoosi järgi märksa kiiremaks kui aastatel 2014–2015 ning SKP struktuur toetab jätkuvalt maksutulude suhteliselt kiiret kasvu. Seetõttu ei tohi järgmisteks aastateks kavandatav eelarvepositsioon kujuneda nõrgemaks kui aastateks 2015–2018 koostatud riigi eelarvestrateegias eesmärgiks seati.
- Kuna Eesti majanduse arengut analüüsivate institutsioonide hinnangutes majandustsükli seisule püsivad erimeelsused, soovime jätkuvalt hinnata eelarve tsüklilist komponenti mitme alternatiivse meetodiga. Eelarvenõukogu arvates võivad valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni näitajad olla prognoosis ülehinnatud, seda eriti aastatel 2015–2017.
- **Eelarvenõukogu soovib valitsusel eelarvepoliitikat kavandades eelmainitud aspekte arvestada ja koostada riigi eelarvestrateegia, mille puhul on valitsussektori eelarve-**

¹ Pikemalt loe Eelarvenõukogu veebilehelt: http://eelarvenoukogu.ee/files/2015_kevadine_majprognoos_eelarvenoukogu_arvamus.pdf.

positsioon juba alates 2016. aastast vähemalt nominaalses tasakaalus. Rahandusministeeriumis kasutatava meetodika järgi tähendab see märkimisväärse struktuurse ülejäägi kavandamist. Sellisel juhul valitseb suurem kindlus, et riigieelarve on järgnevatel aastatel kooskõlas riigieelarve seaduse nõuetega.

2.4. Makromajanduspoliitika lähiaastatel

2.4.1. Makromajandusliku stabiilsuse tagamine

Vabariigi Valitsuse makromajanduspoliitika peamine eesmärk on makromajandusliku stabiilsuse ning sise- ja välistasakaalu tagamine. Majanduskriisi eelsete aastate kiire potentsiaaliülese majanduskasvu perioodil üleskerkinud tasakaalustamatused ja riskid vähenesid majandustsükli pöördudes kiiresti. Majanduspoliitika lähiaastatel keskendub sellele, et vähendada võimalusi sarnaste riskide tekketuks uues tõusufaasis, samal ajal konkurentsivõimet suurendades. Keskpikas perspektiivis võib krediidipõhise liigkiire majanduskasvu riske hinnata minimaalseks.

Eesti majanduse paindlikkus ilmnus kriisiperioodil nii erasektori kui valitsuse poolelt. Valitsus hoidis majanduslanguse tingimustes eelarvepuudujäägi Euroopa Liidu asutamislepinguga määratud vahemikus, tekitades riigile hea stardipositsiooni majanduskasvu taastudes, kuna kriisi tulemusena ei suurenenud valitsussektori võlg märkimisväärselt ning suurem osa eelarvepositsiooni parandavatest meetmetest on pikaajalise mõjuga.

2014. aastal oli valitsussektori eelarvepositsioon tänu oodatust paremale maksulaekumisele ning väiksematele kuludele ülejäägis 0,6% SKPst. 2015. aastal on oodata positsiooni defitsiiti langemist, kuid jäämist siiski struktuurselt ülejäägiliseks. Struktuurselt on valitsussektor olnud ülejäägis alates 2009. aastast.

Kriisist edukalt väljumisel on olulist rolli mänginud Euroopa ühisraha euro kasutuselevõtmine ja eurotsooniga liitumine 2011. aasta 1. jaanuaril. Vaatamata globaalsete arengute turbulentsusele on ühisraha suurendanud usaldust Eesti majanduse vastu ning loob head tingimused kasvukst tulevikus. Jätkuv konservatiivne joon eelarvestamises annab ka edaspidi tõhusa panuse majandusagentide kindlustunde suurendamiseks. Selle positiivne mõju on nähtav majandusarengutes kriisist väljudes.

Eesti kui väikese avatud majanduse majanduspoliitika on suunatud paindlikkusele. Suhteliselt madalat majandussekkumise määra kavatab valitsus hoida ka keskpikas perspektiivis, võttes eesmärgiks luua erasektorile tingimused arenguks ning stabiliseerides seejuures majandusarengut hoides eelarve struktuurselt ülejäägis.

2.4.2. Majanduse välised ja sisemised tasakaalustamatused

Eesti majanduse välised ja sisemised tasakaalustamatused on viimastel aastatel oluliselt vähenenud. Kui aastatel 2008–2009 ületas viis näitajat üheteistkümnest makromajanduslike tasakaalustamatuste piirnorme, siis 2011–2012 oli piiridest väljas vaid kaks näitajat – rahvusvaheline investeerimispositsioon ja lisandunud näitajana töötuse määr. 2010. aastast alates ei ületa piirnorme enam jooksevkonto defitsiit, reaalse efektiivse vahetuskursi tugevnemine, ega nominaalse tööjõu ühikukulu kasv. Alates 2011. aastast jääb 133% künnise alla ka erasektori konsolideeritud võlakoorumus. Stabiilselt künnist ületav negatiivne rahvusvaheline investeerimispositsioon on noore ja kiiresti areneva riigi jaoks paratamatus, kuna kohaliku kapitaliolemi kasvatamiseks ei ole piisanud kodumaistest säästudest. Samas on välisinvesteeringud olulised tootlikkuse kiire kasvu allikad. Seega jääb see näitaja soovituslikest piiridest välja ilmselt veel mõneks ajaks, kuid selles võib näha ka positiivseid külgi. Teine piirnormi ületav näitaja – töötuse määr – aga langes alla referentsiks oleva 10% juba 2012. aasta

teises pooles, kuid hindamiskriteeriumiks oleva kolme aasta keskmisena peaks see näitaja jääma referentsväärtusest allapoole 2014. aastal.

Kiire majanduskasvu aastail 16%ni (SKPst) süvenenud jooksevkonto defitsiit vähenes majanduskriisis kiiresti ning jooksevkonto jõudis 2009. aastaks 2,5% ülejääki. See oli tingitud impordi oluliselt kiiremast vähenemisest ekspordiga võrreldes, mis tulenes tarbimis- ja investeerimisaktiivsuse järsust langusest. Seoses investeringute jõulise kasvuga ning eksporditurgude suhtelise nõrkusega kasvas aastatel 2012–2013 import ekspordist kiiremini, mis tõi endaga kaasa jooksevkonto jäämise mõõdukasse defitsiiti, kuid 2014. aastal oli jooksevkonto juba praktiliselt tasakaalus. Järgnevate aastate prognoositud mõõdukas defitsiit jääb Eesti panga hinnangul Eesti jaoks jätkusuutliku taseme piiridesse.²

2000ndate algusaastatel oli Eesti erasektori võlakoorumus ligi kaks korda madalam EL keskmisest, ulatudes konsolideerimata andmetel 67%ni SKPst, sh kommertsbankadest võetud laenud moodustasid sellest ligikaudu poole. Kinnisvarasektori aktiveerumise ning pärast ELiga ühinemist kõrgel püsinud kindlustunde taustal olid just majapidamised valmis suurendama oma laenukoormust, kasutades seda nii oma elamistingimuste parendamiseks kui ka jooksva tarbimise taseme tõstmiseks. Laenukoormuse kasvu toetasid ka kommertsbankade krediidi- poliitika ning madalad laenuintressid. See tõi kaasa kodumajapidamiste laenukoormuse hüppelise kasvu. Alates 2006. aastast ületab Eesti erasektori võlakoorumus eurotsooni keskmist võlakoorumust (%na SKPst). Alates 2009. aasta algusest hakkas erasektori võlakoorumus vähenema ning see trend pöördus alles 2012. aasta keskel, kui ettevõtlussektori laenujääk hakkas eelmise kuuga võrreldes taas kasvama. Erasisikute laenujääk pöördus eelmise kuuga võrreldes kasvule 2013. aasta kevadel juba mõnda aega kasvanud liisingujäägi ning eluaseme- laenude kasvu toel. 2014. aastal kiirenes erasektori laenujäägi kasvutempo kohati 3%ni, kuid aasta lõpus kasv aeglustus veidi (2,3%ni), mis jääb selgelt alla majanduse nominaalkasvule. Tarbimislike laenude jääk (tarbimislaenud, õppelaenud, muud laenud) väheneb siiski endiselt. Lähema paari aasta jooksul jääb laenuõudlus ilmselt endiselt madalaks ning uue laenuuumi tekkimine vaatamata madalatele intressimääradele ei ole siiski esialgu tõenäoline tagasihoidliku nõudluse tõttu.

Laenu raha aktiivne pakkumine löi tingimused kinnisvaraturu ülekuumenemiseks 2005.–2007. aastal. Kinnisvarabuumi tipp hetkel ületasid keskmised tehinguhinnad rohkem kui kolm korda 2002. aasta hinnataset. 2007. aasta keskel toimus kinnisvaraturul trendi muutus, mis väljendus nõudluse kahanemises, mis 2007. aasta kevadest alates viis turu langusesse. 2008. aasta sügisel puhkenud globaalne finantskriis süvendas langust veelgi. Võrreldes eelmise tipuga oli korteriomanditehingute kaalutud keskmine ruutmeetri hind Eesti suuremates linnades 2015. aasta märtsis umbes kümnendiku võrra madalam³. Sama aja jooksul on tarbija- hinnad tõusnud 28%, mis tähendab eluaseme reaalhinnaga veelgi madalamat taset kaheksa aasta tagase ajaga. Vaatamata tagasihoidlikule laenukasvule tõusis sisemiste makromajanduslike tasakaalustamatuste näitjana kasutatav majade deflateeritud hinnaindeks 2013. aastal 7,3%, mis ületab referentsväärtust. Arvestades eluasemete endiselt ajalooliselt suhteliselt madalat reaalhinda ning väga tagasihoidlikku laenukasvu ei saa öelda, et eluasemeturg oleks taas üle kuumenenud. Kiire hinnatõusu põhjuseks on ilmselt olnud pakkumise mahajäämus nõudlusega võrreldes, kuid viimased ehituslubade andmed viitavad pakkumisprobleemide leevenemisele.

Nominaalne tööjõu ühikukulu⁴ tõusis buumiaastatel järjepidevalt, mil leidis aset ülikiire ja tootlikkust ületav keskmise palga kasv. Samas võib Eesti majanduse puhul 4–5% nominaalse tööjõuühikukulu kasvu pidada aktsepteeritavaks, mis veel ei viita konkurentsivõime vähenemisele

² Eesti konkurentsivõime ülevaade 2013, Eesti Pank. [<http://www.eestipank.ee/publikatsioon/eesti-konkurentsivoime-ulevaade/2013/eesti-konkurentsivoime-ulevaade-2013>].

³ http://www.pindi.ee/link.php?id=32064&filename=Turuylevaade_2015_03.pdf.

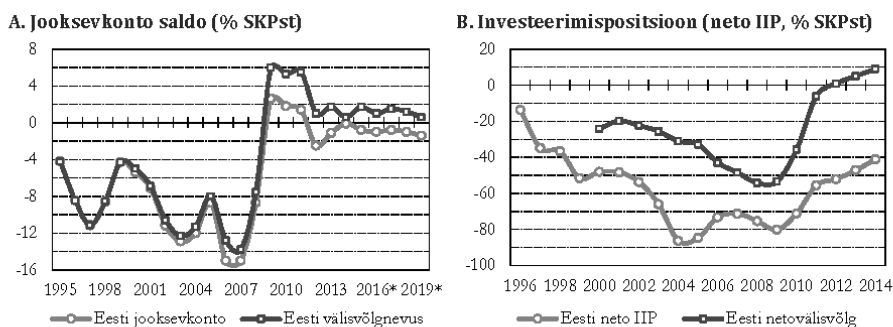
⁴ Palgakulude suhe loodud lisandväärtusesse töötaja kohta.

ning tasakaalustamatuste tekkele. Kuni 2006. aastani oli reaalse töajõuühikulu⁵ muutus nullilähedane, viidates palgakulude püsimisele suhtena SKPsse ning võimaldas töajõukulusid suurendada konkurentsivõimet kahjustamata. Aastatel 2007–2008 toimus tööturul ülemäärases sisenõudlusest tingitud ülekuumenemine, millele järgnes tugev korrektsioon, mil palgakasv pöördus langusesse (-4,6% 2009), töötus suurenes ning hõive hakkas langema. Buumiaastatel tekkinud tööturu tasakaalustamatused hakkasid kriisi ajal kiiresti vähenema, mida näitab ka nominaalse töajõu ühikulu langus. 2013. aastal kiirenes nominaalse töajõu ühikulu kasv 6,8%ni ja referentsiks oleva kolme aasta muutuseks kujunes 9,6%. 2014. aastal oli aga nominaalse töajõu ühikulu kasv kolme aasta tagusega võrreldes juba 17,5%, mis ületab 12% piirnormi. See tuleneb kiirest palga ja hõive kasvust, mis on ületanud SKP statistika põhjal juba kahe aasta jooksul tegevuse ülejäägi (kasumite) kasvu. Samas ei kinnita sellist tasakaalustamatust palga- ja kapitalitulu vahel ettevõtlusstatistika, mistõttu ei tarvitse SKP statistika põhjal leitud nominaalse töajõu ühikulu näitaja kirjeldada olukorda adekvaatselt.

Üldise liberaalse majanduspoliitika kontekstis on valitsuse majanduspoliitika suunatud majanduskasvu soodustamisele pakkumispoolsete tegurite kaudu. Lisaks võimaldab vaba konkurentsi soodustamine ning turgude efektiivne toimimine vähendada tasakaalustamatuste tekkimise võimalust. Tööturu toimimist toetavad juba rakendunud töölepingu seadus ja aktiivse tööturupoliitika meetmete rolli suurendamine, mis on suunatud lähiaastatel peamiseks probleemiks oleva pikaajalise tööpuuduse vähendamisele, kasutades täiend- ja ümberõpet töajõu kvalifikatsiooni tõstmiseks ning arvestades hariduspoliitika kujundamisel enam tööturu vajadustega.

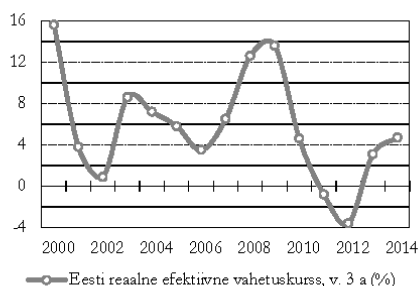
Valitsus ning Eesti Pank monitoorivad pidevalt olukorda ning jälgivad, et makromajanduslik stabiilsus oleks tagatud. Vajadusel ollakse valmis kasutama täiendavaid meetmeid.

Joonis 5. Valitud indikaatorid majandusarengutest

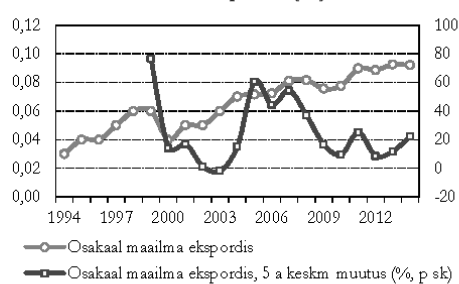

⁵ Palgakulude suhe loodud lisandväärtusesse.

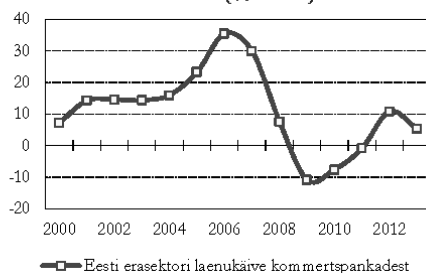
C. Reaalne efektiivne vahetuskurss⁶

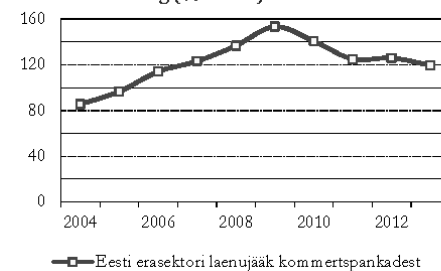
D. Osakaal maailma ekspordis (%)

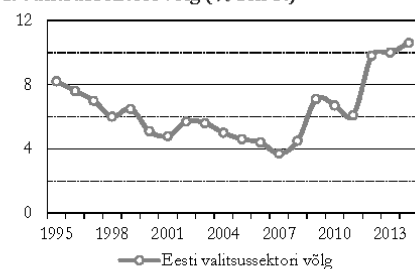
E. Erasektori laenukäive (% SKPst)

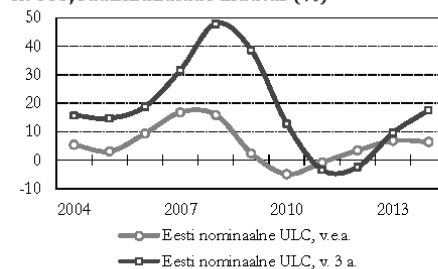
F. Erasektori võlg (% SKPst)

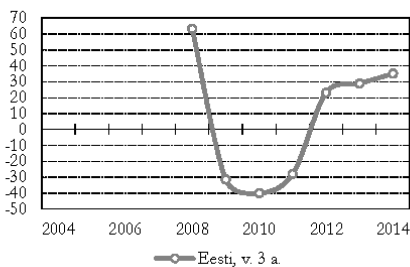
G. Valitsussektori võlg (% SKPst)

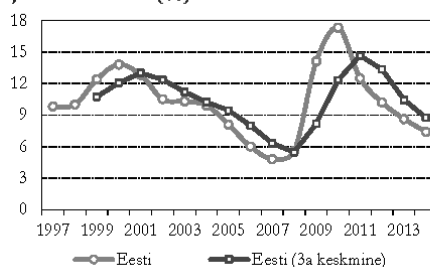
H. Tööjõuühikukulude muutus (%)

I. Kinnisvarahinnad

J. Töötuse määr (%)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Eesti Pank, Euroopa Keskpank, Eurostat, Euroopa Komisjon.

⁶ Euroala HCI: *Harmonised competitiveness indicators based on consumer price indices, vis-à-vis EER-42 group of trading partners.*

3. FISKAALRAAMISTIK

2014. aasta märtsis jõustus uus riigieelarve baasseadus, mille eesmärgiks on õiguslike aluste loomine ja põhinõuete kehtestamine Eesti majandusliku ja rahandusliku pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks. Ühtlasi võeti siseriiklikusse õigusesse üle Euroopa Nõukogu direktiiv 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku miinimumnõuete kohta. Seadusega kehtestati **eelarvepositsiooni reeglid**, mille kohaselt tuleb riigieelarve koostada selliselt, et valitsussektori **struktuurne eelarvepositsioon oleks vähemalt tasakaalus**. Keskvalitsuse juriidilistele isikutele kehtestati nõuded põhitegevuse tulemi ja netovõlakooormuse kohta eesmärgiga aidata kaasa valitsussektori⁷ struktuurse tasakaalu saavutamisele. Järgneval neljal aastal jätkatakse eelarvestrateegia kohaselt baasseaduse nõuetele vastava alalhoidliku eelarvepoliitikaga ning eelarve kulud planeeritakse vastavalt võimalustele.

3.1. Vabariigi Valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgid

Valitsuse eesmärk on tagada **jätkusuutlik ja makromajandust tasakaalustav eelarvepoliitika**. Sihiks on, et eelarvepoliitilised otsused toetavad maksimaalselt makromajanduslikku stabiilsust, ohjavad majanduse tasakaalustatud arengut ohustavaid riske ning parandavad majanduse kasvupotentsiaali ja tööhõivet. Tulevaste majanduslangustega toimetulekuks peab olema tagatud piisavate **reservide olemasolu** ja **paindlikkus eelarves** tulude ja kulude struktuuri muutmiseks.

Eelarvepoliitilised otsused langetatakse **üheaegselt** (st vaid eelarve(strateegia)protsessis), otsused on **jätkusuutlikud** (arvestatakse otsuste pikaajalist mõju), maksimaalselt valdkonnapoliitika ja muude valitsussektori tasandite tegevust arvestavad ning kõiki **rahastamisallikaid** (lisaks maksutuludele ka Euroopa Liidu toetuste, kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse kvoodi müügitulu jms) **ühtselt käsitlevad**.

3.1.1. Valitsuse keskpika perioodi eelarve-eesmärk

Valitsus jätkab range eelarvepoliitikaga ning **keskpika perioodi eesmärgiks** (*medium-term objective*, MTO) on **valitsussektori eelarve struktuurne ülejääk**⁸. Selliselt seatud eesmärk on kooskõlas Majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepinguga (*Treaty on Stability, Coordination and Governance in the Economic and Monetary Union*) ning uue riigieelarve baasseadusega. Eelarvepositsiooni planeerimine ülejäägilisena aitab kaasa eelarve pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamisele.

Alates aastast 2009 on Eesti valitsussektor olnud struktuurses ülejäägis ja sellega on ka MTO täidetud. 2014. aastal kasvas ülejääk 1,2%ni SKPst. 2015. aastal väheneb struktuurne ülejääk 0,6%ni SKPst kuna tulude kasv jääb tulumaksumäära ja töötuskindlustuse maksemäära

⁷ Valitsussektor hõlmab avaliku sektori asutusi, keda ei loeta turutootjateks ja keda finantseeritakse peamiselt maksete abil, mida teevad teistes sektoritesse kuuluvad üksused. Valitsussektor jaguneb kolmeks allsektoriks:

1) keskvalitsus - riigieelarvelised asutused ning riigi asutatud sihtasutused, avalik-õiguslikud juriidilised isikud ja äriühingud;

2) kohalikud omavalitsused - kohaliku omavalitsuse tasandi asutused;

3) sotsiaalkindlustusfondid - Haigekassa ja Töötukassa.

⁸ Ülejäägi eesmärk püstitati 2007. aasta Konvergenstsi programmis. 2005. ja 2006. aasta Konvergenstsi programmis oli eesmärgiks eelarve tasakaal.

langetamise tõttu kulude kasvule alla. 2016. aastal on eesmärgiks seatud 0,6%se struktuurne ülejäägi säilimine ning 2017 ja 2018. aastal 0,2% ülejäägi saavutamine, mis vastab eelmises riigi eelarvestrateegias seatud eesmärgile.

Eesmärkide saavutamisel väheneb valitsussektori nominaalne eelarvepuudujääk 2016. ja 2017. aastal 0,1%ni SKPst ning alates 2018. aastast jõutakse nominaalse eelarveülejäggini, mis võimaldab alustada majanduskriisi ajal vähenenud reservide taastamisega. **Eelarveaasta kestel hoidutakse positiivsete lisaelarvete koostamisest, võimalik maksutulu ülelaekumine suunatakse reservidesse.** Ka eelarvenõukogu on andnud soovitusel koostada riigi eelarvestrateegia selliselt, et juba alates 2016. aastast oleks valitsussektori nominaalne eelarvepositsioon vähemalt tasakaalus.

3.1.2. Valitsuse keskpika perioodi maksukoormuse eesmärk

Valitsuse eesmärk on hoida maksukoormus 2014. aasta tasemel (ca 33% SKPst), vähendades tööjõuga seotud makse.

2015. aasta maksukoormuseks kujuneb 33,0% SKPst. Perioodil 2015–2019 on maksukoormust vähendava mõjuga tulumaksu ja töötuskindlustusmakse määra langetamine, maksuvaba tulu tõstmine ja sotsiaalmaksu määra langetamine. Tehniliselt on maksukoormust vähendava mõjuga ka kohustusliku kogumispensioni suuremad riigipoolsed sissemaksed omapoolsete maksetega jätkanuide. Maksukoormust suurendab eelkõige aktsiisimäärade tõstmine, kuid lisaks suurendavad laekumisi ka planeeritavad pakendiaktsiisi muudatused ja teekasutustasu kehtestamine raskeveokitele. Kokkuvõttes püsib maksukoormus 2014. aastaga võrreldaval tasemel jõudes **2019. aastaks** 33,4%le SKPst. Tulevasest arengust on lähemalt juttu maksupoliitika ja maksukoormuse peatükis.

Valitsuse eesmärk on hoida tööjõu efektiivne maksumäär 2015. aasta tasemel (ca 33%).

2015. aasta tööjõu efektiivne maksumäär on 33,0%. Kogumispensioni kõrgemad maksed (2+6 ja 3+6 maksed) mõjutavad näitajat perioodil 2014–2017. Efektiivne maksumäär väheneb perioodil 2016–2019 maksuvaba tulu tõstmise ja sotsiaalmaksu määra langetamise tõttu. **2019. aastaks** jõuab tööjõu efektiivne maksumäär 33,1%ni.

3.2. Valitsussektori eelarvepositsioon

3.2.1. Valitsussektori eelarve nominaalne positsioon

2014. aastal jõudis valitsussektori eelarve taas ülejäägini, mis moodustas Statistikaameti esialgsete andmete kohaselt 0,6 SKPst ehk 121 mln eurot. Keskvalitsus ja sotsiaalkindlustusfondid olid ülejäägis kumbki 0,3% SKPst, kohalikud omavalitsused lõpetasid aasta 5 mln euro suuruse puudujäägiga (0,02% SKPst). Ülejääk saavutati tänu prognoositust paremale maksulaekumisele eelkõige juriidilise isiku tulumaksu, sotsiaal- ja käibemaksu osas. Samas jäi väiksemaks investeeringute maht. Parema maksulaekumine vähendas ka kohalike omavalitsuste puudujääki. Ka sotsiaalkindlustusfondide tulem oli oodatust parem peamiselt prognoositust väiksemate tööstuskindlustushüvitiste tõttu.

2015. aasta eelarvepuudujääk ulatub prognoosi kohaselt 0,6%ni SKPst. Peamiseks puudujäägi tekitajaks on keskvalitsus, kuid ka kohalikud omavalitsused jäävad kogu prognoosiperioodi jooksul prognoositavalt defitsiiti. Keskvalitsuse nominaalset puudujääki põhjustavad nii maksutulude aeglasem kasv tulumaksu ja tööstuskindlustusmaksu alanemise tõttu, kui ka saastekvootide müügist saadud tuludega seotud investeeringud ning II pensionisamba lisamaksed, mis kokku ulatuvad 2015. aastal 0,6%ni SKPst. Sotsiaalkindlustusfondid on tänu Töötukassale jätkuvalt ülejäägis (2015. a 0,2% SKPst). 2016. aastal väheneb valitsussektori eelarvepuudujääk tänu riigi eelarvestraategias kavandatud tulu- ja kulumeetmetele 0,1%ni SKPst ning jõuab 1% ülejäägini 2019. aastal.

Valitsuse eesmärk on alates 2009. aastast saavutatud valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarveülejärgi hoidmine kogu perioodi jooksul. 2016. aastal on võetud eesmärgiks jõuda struktuurse ülejäägini 0,6% SKPst.

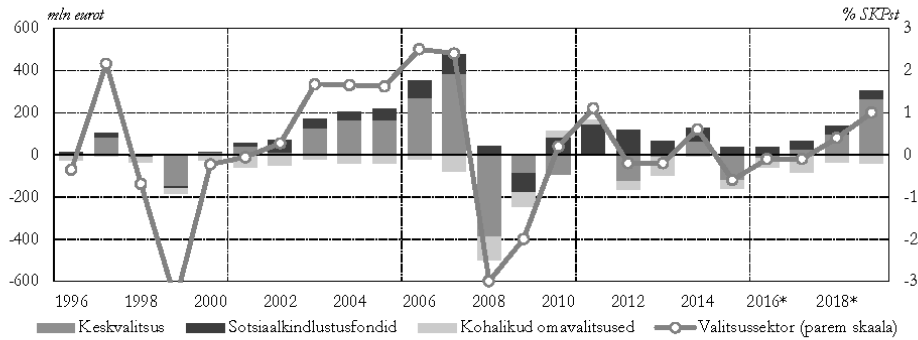
Tabel 7. Valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärk aastatel 2014–2019

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Valitsussektori struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (% SKPst)	1,3	0,5	0,6	0,2	0,2	0,6
Valitsussektori eelarvepositsioon (% SKPst)	0,6	-0,6	-0,1	-0,1	0,4	1,0
Riigieelarve	0,3*	-0,6	0,1	0,2	0,4	0,5
Muu keskvalitsus		0,0	-0,1	0,0	0,0	0,6
Sotsiaalkindlustusfondid	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Kohalikud omavalitsused	0,0	-0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-0,2
Valitsussektori eelarvepositsioon (mln eurot)	121	-123	-22	-18	101	266
Riigieelarve	137*	-121	8	37	109	122
Muu keskvalitsus		-1	-26	-8	-12	142
Sotsiaalkindlustusfondid	62	37	37	37	39	42
Kohalikud omavalitsused	-5	-38	-41	-84	-35	-39

* Keskvalitsuse positsioon. Statistikaamet avaldab andmeid keskvalitsuse, sotsiaalkindlustusfondide ja kohalike omavalitsuste tasandi lõikes.

Allikas: Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 6. Valitsussektori eelarvepositsioon

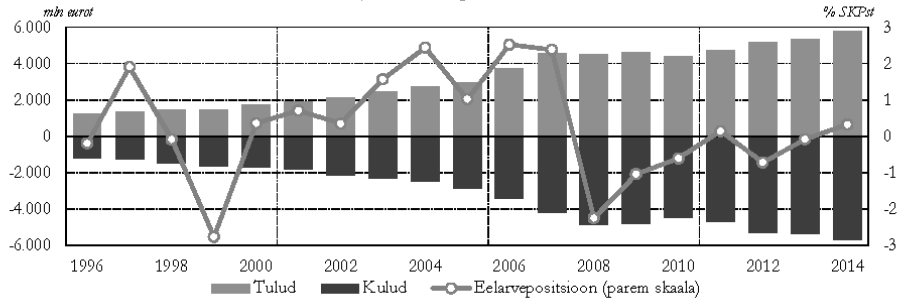
Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Valitsussektor hõlmab avaliku sektori üksusi, keda finantseeritakse peamiselt kohustuslike maksete abil, mida teevad teistesse sektoritesse kuuluvad üksused, ja kelle põhitegevuseks on rahvusliku tulu ümberjaotamine (nn turuvälised tootjad). Valitsussektor koosneb Eestis kolmest allsektorist: keskvalitsus, kohalikud omavalitsused ja sotsiaalkindlustusfondid.

Keskvalitsus

Valitsussektorist ca 3/4 moodustava keskvalitsuse suurimaks osaks on riigieelarvelised asutused (põhiseaduslikud institutsioonid ja ministeeriumid koos valitsemisaladega). Keskvalitsuse sektorisse kuuluvad veel riigi asutatud sihtasutused (suurima mõjuga on haiglad ja Keskkonnainvesteeringute Keskus), peamiselt riigile teenuseid osutavad äriühingud (näiteks AS Riigi Kinnisvara) ja avalik-õiguslikud institutsioonid (näiteks ülikoolid, Eesti Rahvusringhääling).

Joonis 7. Keskvalitsuse tulud, kulud ja eelarvepositsioon

Allikas: Eesti Statistikaamet.

Keskvalitsuse tuludest moodustavad suurima osa majandusarengu suhtes sensitiivsed riigieelarve maksutulud. Sellest lähtuvalt on majandustsükli langusfaasis suurem osa eelarvepuudujäägist tulnud just riigieelarvest. Vastavalt on riigieelarve enim panustanud ka kriisieelsete aastate eelarveülejääkidesse. Lisaks maksutuludele moodustavad keskvalitsuse tuludest suure osa ka mittemaksudlised tulud, millest enamus on Euroopa Liidust laekuvad välistoetused.

Keskvalitsuse kuludest moodustavad suurima osa samuti riigieelarve kulud, millest ca 1/3⁹ hõlmavad kulutused sotsiaalsele kaitsele (sh riiklik pensionikindlustus). Järgnevad kulud majandusele (sh põllumajandus ja teede ehitus) ja tervishoiule (eraldi Haigekassale).

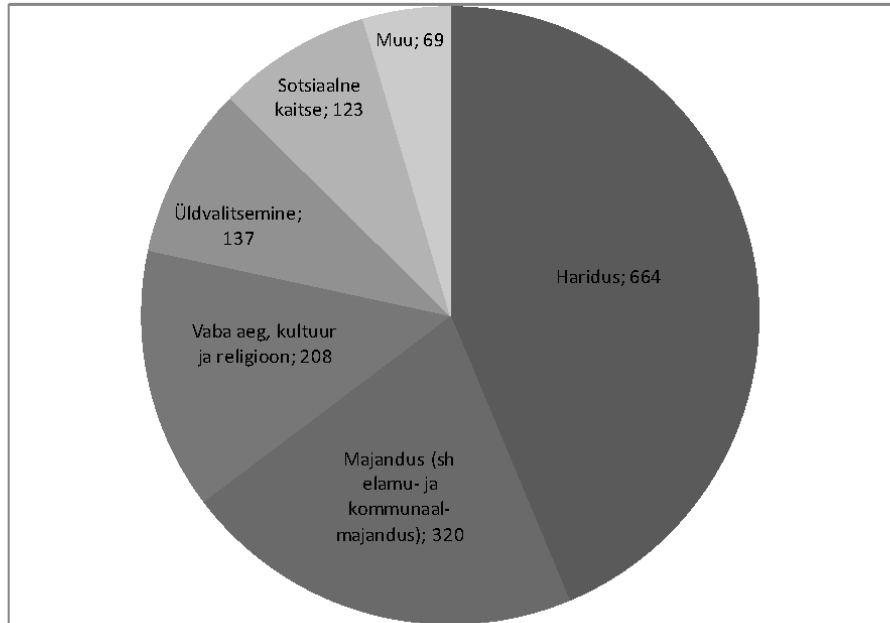
Muu keskvalitsuse eelarvepositsioon moodustub sihtasutuste, äriühingute ja avalik-õiguslike institutsioonide positsioonide koondsummana. Üks peamisi eelarvepositsiooni mõjutavaid tegureid on suuremahulised investeeringud, mis ületavad jooksva aasta tulusid. Sõltumata sellest, kas neid finantseeritakse eelmistel aastatel kogunenud reservidest või laenu abil, on mõju eelarvepositsioonile negatiivne.

Kohalikud omavalitsused

Kohaliku omavalitsuse üksused (213 üksust) täidavad olulist rolli avaliku sektori ülesannete täitmisel. Olenemata suurusest täidetakse samu ülesandeid. Üldvalitsemine hõlmab linna- ja vallavalitsuse ning volikogu ülalpidamiskulusid. Majanduskulud (sh elamu- ja kommunaalmajandus) koosnevad peamiselt valla- või linnasisesest ühistranspordist, valla teede ja linnatänavate korrashoiust, veevarustuse korraldamisest ning tänavavalgustusest. Sotsiaalse kaitse all tagatakse hooldekodude ülalpidamine, sotsiaalabi ja -teenuste osutamine ning perede sotsiaalne kaitse. Koolide ja lasteaedade ülalpidamine kuulub haridusvaldkonna alla. Vaba aeg, kultuur ja religioon hõlmab huvikoolide, kultuurimajade, raamatukogude, muuseumide ja spordirajatiste ülalpidamist ning noorsootööd. Ülejäänud valdkonnad moodustavad kohaliku omavalitsuse üksuste väljaminekutest väiksema osa – sinna hulka kuuluvad tegevustest nt heakord ning jäätmehoolduse ja heitveekäitluse korraldamine. Kokku ulatus nende väljaminekute maht kassapõhiselt 2014. aastal 1 616 mln euronit (sh 95 mln eurot kohustuste tasumine). Sellest 66% moodustasid personali- ja majandamiskulud.

⁹ 2014. a riigieelarve alusel.

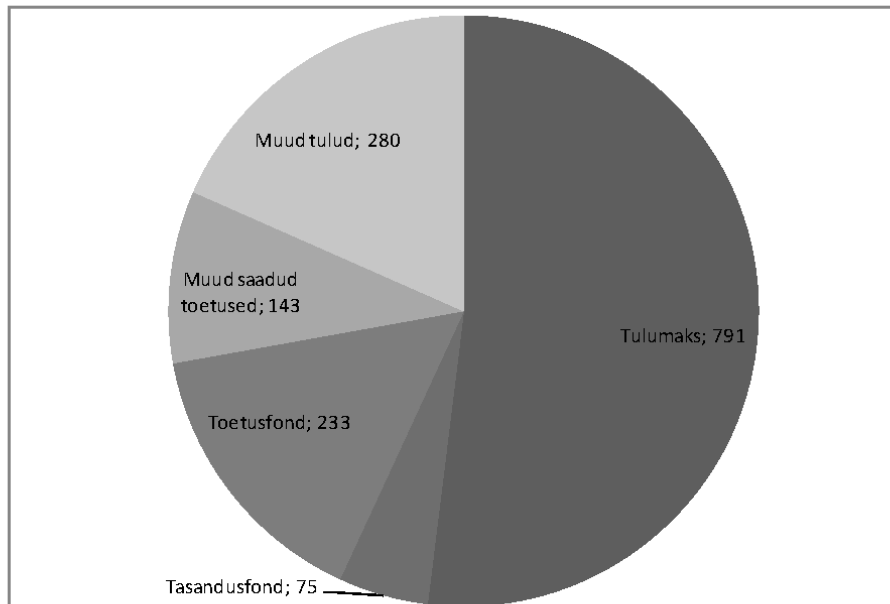
Joonis 8. Kohaliku omavalitsuse üksuste põhitegevuse ja investeerimistegevuse väljaminekute jaotus tegevusalati 2014. aastal (mln eurot)

Allikas: Rahandusministeerium.

Kohaliku omavalitsuse üksuste eelarved on iseseisvad ehk nad otsustavad ise nende koostamise üle. Riigieelarvest edasikantavad maksutulude (tulumaks ja maamaks) ning tasandus- ja toetusfondi ühtne eesmärk on tagada kohaliku omavalitsuse üksustele piisavad vahendid kohalike elu küsimuste üle iseseisvalt seaduste alusel otsustamiseks. Tasandusfond on mõeldud nende eelarveliste võimaluste ühtlustamiseks. Toetusfond koosneb valdkondlikest toetusliikidest, võimaldades teha õpetajate tööjookulusid, tagada koolilõunat, maksta toimetulekutoetusi ja vajaduspõhise peretoetusi ning hooldada kohalike teid. Lisaks on neil võimalus taotleda projektitoetust mitmest meetmest. Muud omatulud hõlmavad peamiselt laekumisi maamaksust ja keskkonnatasudest või kaupade- ja teenuste müügist.

Joonis 9. Kohaliku omavalitsuse üksuste sissetulekute jaotus 2014. aastal (mln eurot)

Allikas: Rahandusministeerium.

Kohaliku omavalitsuse üksused kohustusid 2014. a novembriks koostama eelarvestrateegia perioodiks 2015–2018. Strateegias on tulude ja kulude kavandamisel jäädud konservatiivseks. Näiteks tulumaksu eeldatakse sellel perioodil laekuvat kokku 82 mln eurot Rahandusministeeriumi prognoositust vähem. Tööjõukulusid planeeritakse kasvatada keskmiselt 3% aastas, mis jääb oluliselt alla prognoositavale riigi keskmise palga kasvule (keskmiselt 6% aastas). Majandamiskulude kasvuks arvestatakse keskmiselt 2% aastas. Palga- ja inflatsioonisurve tõttu võib eeldada kulude jooksvat üles poole korrigeerimist. Ettevaatlikud on oldud ka investeeringute planeerimisega perioodiks 2015–2018. Keskmiselt planeeritakse investeeringuteks kasutada omavahendeid 125 mln eurot aastas, mis on vähem kui perioodil 2011–2014. Konservatiivse planeerimise tulemusena on planeeritud jõuda alates 2017. aastast ülejääki. See annab neile varu vastaval eelarveaastal kulude kasvatamiseks.

Väljaminekute tegevusvaldkonni jaotust mõjutavad peaausjalikult muutused investeeringutes. Kohaliku omavalitsuse üksused on investeeringute osas äraootaval seisukohal, kuniks selguvad uuel perioodil välisabist toetatavad tegevused.

Tabel 8. Kohaliku omavalitsuse üksuste väljaminekud (v.a finantseerimistehingud) valdkonniti¹⁰ kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvestrateegiade kohaselt (mln eurot)

Valdkond	2013	2014*	2015*	2016*	2017*	2018*
01 Üldised valitsussektori teenused	137	149	147	146	151	153
02 Riigikaitse	0	0	0	0	0	0
03 Avalik kord ja julgeolek	5	5	5	5	5	5
04 Majandus	270	243	236	284	292	274
05 Keskkonnakaitse	55	55	51	52	50	53
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	102	95	92	87	89	90
07 Tervishoid	11	13	15	14	15	13
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	203	211	193	201	218	211
09 Haridus	656	688	725	737	740	739
10 Sotsiaalne kaitse	125	132	132	139	149	149
KOKKU	1 562	1 591	1 595	1 666	1 709	1 686

Allikas: Rahandusministeerium.

Kohaliku omavalitsuse üksuste ja nendest sõltuvate üksuste tekkepõhine defitsiit ulatus 2014. aastal Statistikaameti andmeil 5 mln euroni. Rahandusministeerium prognoosib nende defitsiiti jäämist ka perioodiks 2015–2019. Selle katmiseks suurendatakse kohustusi.

Jooksvalt on kohaliku omavalitsuse üksuste eelarvete ja eelarve täitmise andmetega võimalik tutvuda eelarvearuannete kaudu.¹¹

Tabel 9. Kohaliku omavalitsuse üksuste koondnäitajad, Rahandusministeeriumi prognoos (mln eurot)

Tulu ja tasakaal	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Sissetulekud	1 521	1 558	1 616	1 672	1 733	1 799
- Tulumaks	788	833	874	923	975	1033
- Maamaks	59	59	59	59	59	59
- Tasandusfond	75	75	76	76	76	76
- Toetusfond	231	285	281	283	284	284
Eelarvepositatsioon	-5	-38	-41	-84	-35	-39
Eelarvepositatsioon (% SKPst)	0,0	-0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-0,2

Allikas: Rahandusministeerium.

Sotsiaalkindlustusfondid

Sotsiaalkindlustusfondide sektorisse kuuluvad ravikindlustust pakkuv Haigekassa ja töötuskindlustust pakkuv Töötukassa. Riiklik pensionikindlustuse süsteem kuulub Eestis keskvalitsuse hulka.

¹⁰ Riigi raamatupidamise üldeeskirjaga kinnitatud klassifikaatori jaotus, mis põhineb COFOG-l.

¹¹ <http://www.fin.ee/kov-eelarved-ulevaated#KOVK>

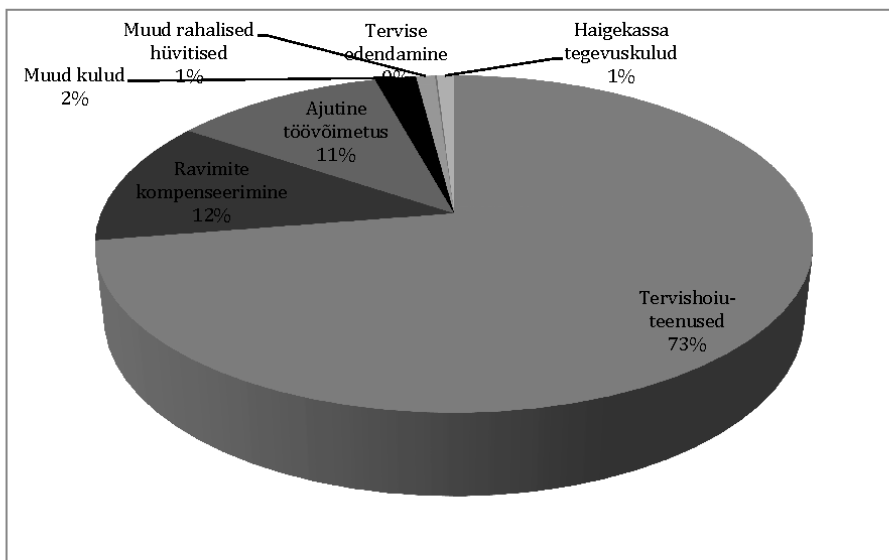
Tabel 10. Sotsiaalkindlustusfondide eelarvepositsioon aastatel 2014–2019

	2014	2015 eelarve	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Sotsiaalkindlustusfondid (mln eurot)	62	29	37	37	37	39	42
Sotsiaalkindlustusfondid (% SKPst)	0,3	0,1	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

* prognoos
Allikas: Rahandusministeerium.

Haigekassa tuludest ca 99% moodustab sotsiaalmaksu ravikindlustuse osa laekumine. Kindlustatule tagatud hüvitistest on ülekaalukalt kõige suurema mahuga tervishoiuteenused (haiguste ennetamine, üld- ja eriarstiabi, hooldusravi ning hambaravi). Sellele järgnevad kompenseeritavad ravimid ja ajutise töövõimetuse hüvitised.

Joonis 10. Haigekassa kulude jaotus 2014. aastal

Allikas: Haigekassa.

2014. aastal oli Haigekassa eelarvepositsioon tänu prognoositust väiksemale sotsiaalmaksu laekumisele ning suurematele kuludele (peamiselt ajutise töövõimetushüvitise kulu) oodatust halvem (puudujääk 17 mln eurot). Käesoleval aastal on oodata 2 mln euro suuruse ülejäägi tekkimist. Kõige suuremas mahus, kuid kogukuludega sama kasvutempoga kasvab 2015. aastal kulu eriarstiabile, mis on ka kõige suurem kululiik. Kulud üldarstiabile, ravimitele ning hambaravile kasvavad kogukuludest rohkem. Ajutise töövõimetushüvitise kulu kasvab võrreldes muude kuludega aeglasemalt. Aastatel 2016–2019 on oodata süveneva puudujäägiga eelarvepositsiooni, mis aastaks 2019 jõuab 11 mln euron. Prognoosimisel on lähtutud Haigekassa nõukogu poolt kinnitatud pikaajalisest kulueelarvest ning sotsiaalmaksu prognoosi ravikindlustuse osast.

Tabel 11. Haigekassa koondnäitajad aastatel 2011–2019 (mln eurot)**

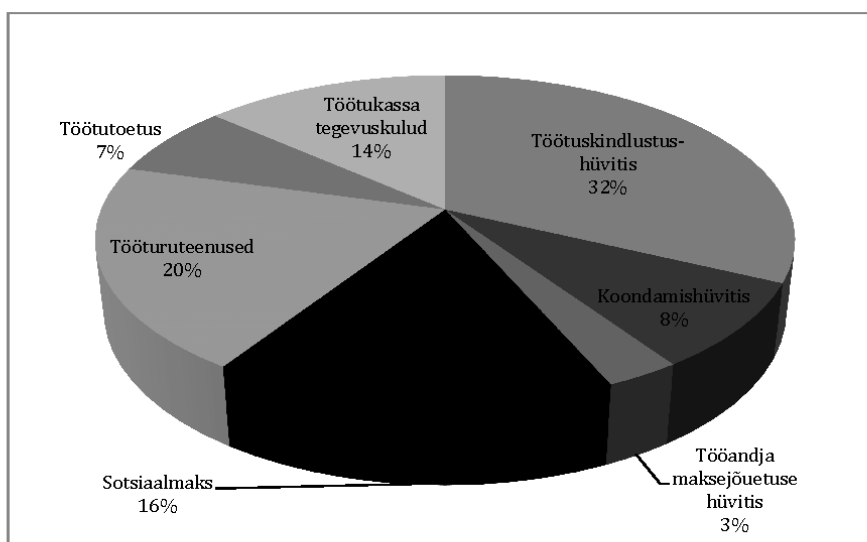
	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Tulud kokku	735,1	781,9	836,9	900,2	954,5	1 009,1	1 074,1	1 145,5	1 218,8
sh. sotsiaalmaks	725,6	776,9	829,7	893,8	947,2	1 002,0	1 066,0	1 136,3	1 208,2
Kulud kokku	725,5	780,9	838,4	916,7	952,7	1 013,4	1 080,6	1 152,7	1 229,8
Eelarvepositsioon	14,3	1,9	0,8	-16,5	1,8	-4,3	-6,5	-7,2	-11,0
Eelarvepositsioon (% SKPst)	0,1	0,0	0,0	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* prognoos

** Aastate 2011–2014 eelarvepositsioon Rahandusministeeriumi saldoandmiku põhjal. Aastate 2015–2019 kulud vastavalt Rahandusministeeriumi poolt täpsustatud Haigekassa prognoosile. Aastate 2015–2019 tulude prognoos vastavalt Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevädisele majandusprognoosile.

Töötukassa kuludest moodustavad suurima osa töötuskindlustushüvitised. 2014. aastal sai nimetatud hüvitist peaaegu kolm korda vähem inimesi kui 2009. aastal, mil saajate arv oli suurim. Kerge kahanev suundumus kestab prognoositavalt kogu eelarvestrateegia perioodil nii hüvitise saajate kui ka töötute koguarvu osas. Siiski on oodata hüvitiste kulude mahu stabiliseerumist, kuna väljamaksete suurus on seotud palgaga, mis prognoosiperioodil kasvab.

Joonis 11. Töötukassa kulude jaotus 2014. aastal

Allikas: Töötukassa.

Töötukassa ülejääk 2014. aastal oli 78 mln eurot, mis on oluliselt suurem 2013. aasta ülejäägist. Põhjuseks on peamiselt oodatust väiksemad töötuskindlustushüvitiste kulud. Käesoleva aasta Töötukassa eelarvepositsiooni mõjutab töötuskindlustusmaksde määra langetamine (3%lt 2,4%le) ning kulude kasv. Oodatav ülejääk 2015. aastal on 35 mln eurot. Nagu eelmisel aastal, on

ka käesoleval ning tulevatel aastatel eeldatud aktiivsete tööturumeetmete kulude katmist töötuskindlustusmaksetest. Samuti on eeldatud töövõimereformiga kaasnevaid täiendavaid kulusid. Järgnevatel aastatel Töötukassa oodatud ülejääk siiski kasvab ühtlaselt tänu tulude kasvule ning on 2019. aastal 52 mln eurot.

Tabel 12. Töötukassa koondnäitajad aastatel 2011–2019 (mln eurot)***

	2011	2012	2013	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Tulud kokku	249,7	249,3	184,8	197,2	173,1	183,6	193,3	205,3	219,0
- töötuskindlustusmaks	194,4	211,0	167,2	174,6	150,1	158,4	167,9	178,0	189,4
Kulud kokku	116,4	126,5	126,7	116,0	138,0	142,7	149,8	159,2	166,4
- hüvitised**	44,6	48,7	54,4	50,4	55,9	54,2	53,3	53,7	56,6
Eelarvepositsioon	129	118,6	63,2	81,2	35,1	40,8	43,5	46,1	52,6
Eelarvepositsioon (% SKPst)	0,8	0,7	0,3	0,4	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2

* prognoos

** Töötuskindlustushüvitis, kindlustushüvitis koondamise korral ja tööandja maksejõuetuse hüvitis.

*** Aastate 2011–2014 eelarvepositsioon Rahandusministeeriumi saldoandmiku alusel, samade aastate tulud ja kulud vastavalt Töötukassa majandusaasta aruannetele, 2015–2019 prognoos vastavalt Töötukassa prognoosile. Tulenevalt sellest, et Töötukassa aruanded on kassapõhise arvestuspõhimõttega ning Rahandusministeeriumi saldoandmik tekkepõhise, ei anna tulude ja kulude vahe kokku eelarvepositsiooni aastatel 2011–2014.

3.2.2. Valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsioon

Majanduse maksimaalselt soovitava kogutoodangu taseme (ehk potentsiaalse SKP¹²) hindamiseks kasutab Rahandusministeerium tootmisfunktsiooni meetodit¹³. Selle alusel kasvas Eesti SKP aastatel 2005–2007 oluliselt kiiremini kui majanduses olemasolevaid ressursse arvestades oleks kohane olnud, tekitades olulisi tasakaalustamatusi. Kriisieelsel perioodil võis Eesti majanduse jaoks pidada jõukohaseks ca 6% majanduskasvu, kuid tegelikkuses ulatus see kohati 10%ni. Kasv tugines nii kiirel välisraha sissevoolul kui ka kohalike majandusagentide üldiselt optimismlil, mis paisutas sisenõudluse oluliselt suuremaks kogutoodangust ja sissetulekutest. Ülemäärase nõudluse tulemuseks oli tavapärasest kuni 14% võrra suuremaks paisunud majanduse maht (ehk SKP lõhe¹⁴) 2007. aastal, millega kaasnes inflatsiooni kiirenemine, kaubandusbilansi jõuline halvenemine ning pinged majanduses ressurside liigintensiivsest ja ebaefektiivsest kasutamisest, tuues kaasa nende hindade tõusu.

Buumi tipul tekkima hakanud ebakindluse suurenedes vähenes järsult nõudlus tarbimis- ja investeerimiskaupade järele. 2008. aasta sügisel puhkenud globaalne finantskriis võimendas alanud majanduse tsüklilisest käitumisest tulenevat majanduslangust veelgi. Finantskriisi tulemusel vähenes järsult ka globaalne nõudlus, tekitades väliskaubandusmahtudes kuni kolmandikuni ulatava languse. Selle tulemusena paisus Eesti negatiivne SKP lõhe 2009. aastal 11%ni SKPst. Majandustsükli pöördudes ja pärast väga kiiret kasvu 2011. aastal on ka negatiivne SKP lõhe oluliselt vähenenud, olles Rahandusministeeriumi hinnangul 2014. aastal umbes 1% potentsiaalsest SKPst. Käesoleva prognoosi kohaselt püsib kergelt negatiivne SKP lõhe veel paaril aastal ning lõhe sulgub 2017. aastal.

¹² Potentsiaalne SKP - maksimaalne kogutoodangu (SKP) tase olemasolevaid tootmissisendeid kasutades (tööjõud, kapital, tootlikkus/oskused), mille korral ei tekitata ülemääraseid hinnatõusurveid. Potentsiaalne majanduskasv - potentsiaalse SKP muutumine ajas. Sõltub tootmissisendites toimuvatest muutustest.

¹³ SKP lõhe ja tsükliliselt tasandatud eelarvepositsiooni hindamise meetodikast võib lugeda Eesti 2004. aasta maikuu Konvergenstiprogrammi lisas 3.

¹⁴ SKP lõhe - (ingl.k *output gap*) erinevus tegeliku SKP taseme ja potentsiaalse SKP taseme vahel.

Kuna globaalne finantskriis ning selle järellainetused on olnud märgatavalt suuremad majanduse tavapärasest tsüklilisest volatiilsusest, kaotasid riigid kriisi käigus tõenäoliselt osa tootmispotentsiaalset. Samadel põhjustel on ka Eesti majanduse kasvupotentsiaal lähiaastatel kriisieelsest väiksem.

SKP lõhe alusel leitud hinnang¹⁵ Eesti valitsussektori eelarve tsükliliselt tasandatud positsiooni kohta näitab, et Eesti eelarvepoliitika on vastutsükliline aastatel 2015 ja 2018–2019. Eelarvepoliitika karmistus potentsiaalsest madalama SKP taseme juures 2014 ja sama toimub ka 2016. aastal. Protsükliline on ka 2017. aasta, mil eelarvepoliitika lõdveneb, kui SKP tase on potentsiaalsest kõrgem. Tuleb arvestada, et eelarvepoliitika osas lõpliku hinnangu andmisel peab lisaks eelarvepositsiooni muutusele hindama ka välisvahendite kasutamise muutuse mõju. Kuna viimased on eelarvepositsiooni osas neutraalsed – tulud on alati võrdsed kuludega – siis näiteks vahendite kasutamise kasv ei peegeldu eelarvepositsiooni muutuses. Samas majanduskriisi ajal stimuleerib see täiendavalt majandustegevust ning on oma olemuselt vastutsükliline.

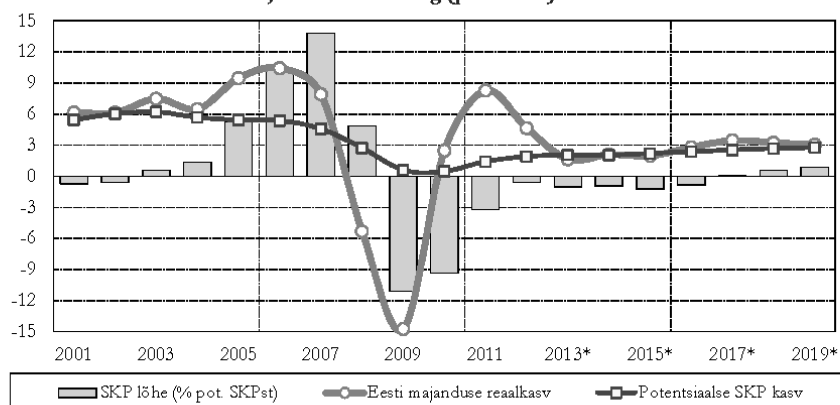
Tabel 13. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon aastatel 2014–2019 (% SKPst)

	2003– 2013	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
1. SKP reaalkasv (%)	3,5	2,1	2,0	2,8	3,4	3,2	3,0
2. Valitsussektori eelarvepositsioon	-	0,6	-0,6	-0,1	-0,1	0,4	0,9
3. Intressimaksud	-	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
4. Potentsiaalse SKP reaalkasv (%)	3,3	2,0	2,2	2,4	2,5	2,7	2,8
4.a Kapitali panus pot. kasvu (%)	2,5	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,5
4.b Tööjõu panus pot. kasvu (%)	0,4	0	0	-0,1	-0,2	-0,3	-0,4
4.c Tootlikkuse panus pot. kasvu (%)	0,6	0,6	0,9	1,1	1,3	1,4	1,5
5. SKP lõhe (output gap)	1,0	-1,0	-1,2	-0,8	0,1	0,6	0,9
6. Tsükliline eelarve komponent	-	-0,4	-0,5	-0,4	0	0,3	0,4
7. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon (7)=(2)-(6)	-	1,0	-0,1	0,3	-0,1	0,2	0,6
8. Tsükliliselt tasandatud primaarne positsioon (8)=(7)+(3)	-	1,2	0	0,4	0	0,3	0,8
9. Eelarvepoliitika positsioon	-	Pro- tsükl.	Vastu- tsükl.	Pro- tsükl.	Pro- tsükl.	Vastu- tsükl.	Vastu- tsükl.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

¹⁵ Tsüklilise eelarve komponendi leidmiseks kasutatav poolelastsus on Euroopa Komisjoni poolt 2014. aastal uuendatud metoodika järgi Eesti puhul 0,44 (vt ka http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/economic_paper/2014/ecp536_en.htm).

Joonis 12. Potentsiaalse SKP ja SKP lõhe areng (protsenti)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

3.2.3. Valitsussektori eelarve struktuurne positsioon

Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon leitakse, kui nominaalsest positsioonist eemaldatakse lisaks majandustsükli mõjule ka ühekordsed ja ajutised tegurid, mis võivad eelarvepositsiooni "moonutada". Ühekordseteks ning ajutisteks meetmeteks nimetatakse neid eelarvele olulist mõju avaldavaid meetmeid, mis omavad tsükliliga kohandatud eelarvepositsioonile ainult ajutist ning mittekorduvat olulist mõju (suurusjärgus vähemalt ca 0,1% SKPst). Ehkki on määratletud üldised printsiibid, millest lähtuvalt liigitatakse meetme mõju ajutiseks, otsustatakse iga konkreetse juhtumi arvessevõtmine eraldi.

Valitsuse eesmärk on saavutada 2016. aastal struktuurne ülejääk 0,6% SKPst, 2017. ja 2018. aastal 0,2% SKPst ja 2019. aastal 0,6% SKPst.

Kogumispensioni maksete peatamine 2009–2011 ja kõrgem maksemäär 2014–2017

1. juunist 2009. a kuni 31. detsembrini 2010. a olid riigipoolsed kogumispensioni sissemaksed peatunud. Soovijail oli avalduse alusel võimalik 2010. aastal jätkata omapoolsete sissemaksete tegemist. Erandina säilis 1954. aastal ja varem sündinutele võimalus jätkata 2010. aastast sissemaksete tegemist seni kehtinud 2%+4% süsteemi järgi. 2012. aasta 1. jaanuarist taastusid kohustusliku kogumispensioni maksed täies ulatuses.

Nendele liitujatele, kes **jätkasid** 2010. aastal vabatahtlikult sissemaksete tegemist, kohalduvad aastatel 2014–2017 automaatselt maksemäärad 2%+6%, mille kohaselt maksab liituja ise 2% ja riik 6%. Kõnealustel isikutel on õigus esitada avaldus ka makse oma osa töstmiseks 2%-lt 3%-le (sellisel juhul rakendub skeem 3%+6%). Isikutel, kes 2010. aastal vabatahtlikke sissemaksid **ei jätkanud**, oli samuti võimalus avaldus esitada ning selle alusel teha 2014.–2017. aastal sissemaksid 3%+6% süsteemi kohaselt. Kogumispensioni maksete taastamise ja kõrgema maksemääraga kaasnenud kulud võrreldes eelneva aastaga on toodud tabelis 15.

Tabel 14. Kogumispensioni maksete protsendid aastatel 2010–2018

	1942–1954	1942–1954	1955–...	1955–...
	jätkan	ei jätkka	jätkan	ei jätkka
2010	2+4	0	2+0	0
2011	2+4	1+2	2+2	1+2
2012–2013	2+4	2+4	2+4	2+4
2014–2017	2+4	2+4	2+6	2+4
2014–2017 soovi korral	-	3+6	3+6	3+6
2018	2+4	2+4	2+4	2+4

Allikas: www.pensionikeskus.ee.

Tabel 15. Lisanduvad pensionikulud 2011–2018 (% SKPst)

	2011	2012	2013	2014*	2015*	2016*	2017*	2018*
Lisanduvad (<i>incremental</i>) pensionikulud	-0,4	-0,5	-0,1	-0,3	-0,1	-0,1	-0,1	0,0

Allikas: Rahandusministeerium.

Rahvusvaheliste heitmekvootide müügi tulud ja tuludega seotud investeeringute kulud

Heitmekvootide puhul on arvestatud vaid Kyoto kliimakokkuleppe alusel määratavate heitmekvootidega, mille kauplemiss periood kestis kuni 2012. aasta lõpuni. Tulud nende müügist laekusid perioodil 2010–2013 ja investeeringud jäävad aastatesse 2011–2016.

Riigiettevõtete dividendid

Ühekordsena võib tõlgendada tavapärasest oluliselt suuremat meetet, millel on oluline mõju eelarvepositsioonile. Riigiettevõtete dividendid on ühekordsete meetmete all kajastatud vaid siis, kui dividendide suhe SKPsse ületab eelneva kolme aasta keskmist taset ja on vähemalt 0,1% SKPst. Sel juhul arvestatakse ühekordseks meetmeks keskmist taset ületav dividendisumma koos tulumaksuga.

Tabel 16. Ühekordsed meetmed ja nende mõju 2014–2019 (mln eurot)

	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Rahvusvaheliste heitmekvootide (AAU) kulud	-29	-58	-11			
Riigiettevõtete dividendid (osakaal SKPst, mis ületab eelneva kolme aasta keskmist ja on vähemalt 0,1% SKPst, koos tulumaksuga)	33					
II pensionisamba 2+6 ja 3+6 maksed	-51	-56	-61	-66	0	0
Kokku, mln eurot	-46	-114	-72	-66	0	0
Kokku, % SKPst	-0,2	-0,6	-0,3	-0,3	0,0	0,0

Allikas: Rahandusministeerium.

Tabel 17. Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon aastatel 2014–2019 (% SKPst)

	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
1. Tsükliliselt tasandatud eelarvepositsioon	1,0	-0,1	0,3	-0,1	0,2	0,6
2. Ühekordsed meetmed	-0,2	-0,6	-0,3	-0,3	0,0	0,0
3. Struktuurselt tasandatud eelarvepositsioon (3)=(1)-(2)	1,3	0,5	0,6	0,2	0,2	0,6

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

3.3. Valitsussektori tulud ja kulud

Tabel 18. Valitsussektori eelarve tulud ja kulud 2014–2019

	2014	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
	min €	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
Eelarvepositsioonid valitsussektori tasandite lõikes							
1. Valitsussektor	121,3	0,6	-0,6	-0,1	-0,1	0,4	1,0
2. Keskvalitsus	63,6	0,3	-0,6	-0,1	0,1	0,4	1,0
4. Kohalikud omavalitsused	-4,5	0,0	-0,2	-0,2	-0,4	-0,1	-0,2
5. Sotsiaalkindlustusfondid	62,2	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Valitsussektor							
6. Tulud kokku	7 665,7	39,3	41,1	40,1	40,4	39,6	39,2
7. Kulud kokku	7 544,4	38,6	41,7	40,2	40,5	39,2	38,2
8. Eelarvepositsioon	121,3	0,6	-0,6	-0,1	-0,1	0,4	1,0
9. Intressikulu	22,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
10. Primaartasakaal	143,5	0,7	-0,5	0,0	0,0	0,5	1,1
11. Ühekordsed ja ajutised meetmed	-46,2	-0,2	-0,6	-0,3	-0,3	0,0	0,0
Tulud komponentide lõikes							
12. Maksutulud (12=12a+12b+12c)	4 209,3	21,6	21,7	22,0	22,1	22,1	22,2
12a. Tootmis- ja impordimaksud	2 730,7	14,0	14,4	14,9	14,9	15,0	15,1
12b. Sissetuleku- ja varanduse maksud	1 478,6	7,6	7,3	7,1	7,1	7,1	7,1
12c. Kapitalimaksud	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
13. Sotsiaalkindlustusmaksed	2 213,8	11,3	11,4	11,3	11,1	11,2	11,2
14. Omanditulud	253,7	1,3	1,3	1,1	1,1	1,0	0,8
15. Muud tulud	988,9	5,1	6,8	5,7	6,2	5,3	4,9
16.=6. Tulud kokku	7 665,7	39,3	41,1	40,1	40,4	39,6	39,2
p.m.: Maksukoormus (D.2 (sh EL-le makstud)+D.5+D.611+D.91-D.995)	6 417,3	32,9	33,0	33,3	33,1	33,2	33,4
Kulud komponentide lõikes							
17. Hüvitised töötajatele +vahetarbimine	3 472,8	17,8	18,1	17,9	17,4	17,0	16,7
17a. Hüvitised töötajatele	2 160,2	11,1	11,2	11,0	10,6	10,3	10,1
17b. Vahetarbimine	1 312,6	6,7	6,9	6,9	6,8	6,7	6,7
18. Sotsiaalsiirded (18=18a+18b) millest töötushüvitised	2 465,7	12,6	13,1	13,1	13,5	13,7	13,6
18a. Mitterahalised sotsiaalsiirded	65,7	0,3	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2
18b. Rahalised sotsiaalsiirded	348,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8	1,8
19.=9. Intressikulu	2 116,9	10,8	11,3	11,3	11,7	11,9	11,8
20. Subsiidiumid	22,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
21. Kapitali kogumahutus	86,5	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
22. Kapitalisiirded	991,4	5,1	6,1	5,7	5,9	5,0	4,5
23. Muud kulud	152,0	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
24.=7. Kulud kokku	353,8	1,8	3,1	2,0	2,4	2,2	1,9
24.=7. Kulud kokku	7 544,4	38,6	41,7	40,2	40,5	39,2	38,2
p.m. Valitsussektori tarbimine	3 823,9	19,6	19,9	19,9	19,8	19,6	19,6

* prognoos.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 19. Eelarvepoliitiliste otsuste mõju valitsussektori tuludele ja kuludele

	2014	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
	<i>mln eurot</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>
Valitsussektori tulude prognoos	7 665,7	39,3	41,1	40,1	40,4	39,6	39,2
Tulupoliitilised meetmeid				0,6	0,6	0,6	0,5
Valitsussektori kulude prognoos	7 544,7	38,6	41,6	40,2	40,5	39,2	38,2

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabelis 20 on toodud Rahandusministeeriumi 2014. aasta kevadise prognoosi kohased tulud ning kulud ja tabelis 19 tulupoliitiliste meetmete maht Stabiilsusprogrammis toodud eesmärkide täitmiseks.

Tabel 20. Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevadise prognoosi tulud ja kulud eelarvepoliitilisi otsuseid arvestamata

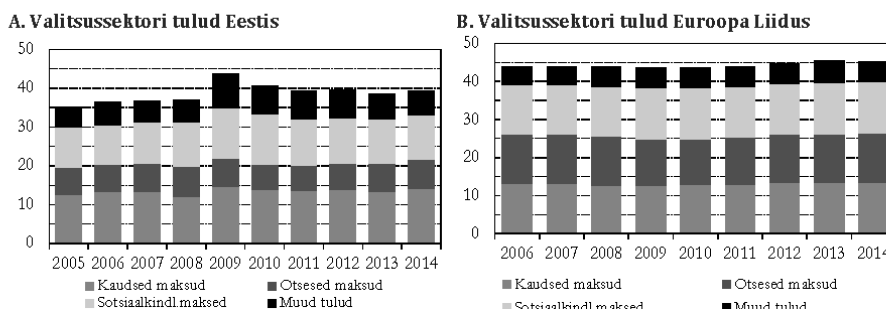
	2014	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
	<i>mln eurot</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>	<i>% SKPst</i>
Valitsussektori tulude prognoos	7 665,7	39,3	41,0	39,5	39,9	39,0	38,7
Valitsussektori kulude prognoos	7 539,2	38,6	41,5	40,1	40,3	38,9	38,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

3.3.1. Valitsussektori tulude struktuur

Valitsussektori tulud suurenesid 2014. aastal kõige enam otsuste maksude tõttu, mis tulenes eelkõige füüsilise isiku tulumaksu laekumise kasvust – vähenesid tulumaksu tagastused eluaseme-laenu intressidelt. Keskmisest kiiremini kasvasid ka kaudsed maksud, eelkõige käibemaks (käibedeklaratsiooni lisa rakendamise tõttu vähenesid pettused) ja alkoholiaktsiis (aktsiisimäärade tõusu tõttu). Sotsiaalkindlustusmaksete osatähtsus jäi samale tasemele SKPst (tehniliselt vähendas laekumist kogumispensioni maksete kõrgem määr (2+6 ja 3+6 maksed)). Tagasihoidlikult kasvasid muud tulud (välistoetused vähenesid) ning kokkuvõttes suurenes tulude suhe SKPse 0,8% võrra.

Joonis 13. Valitsussektori tulud ja nende struktuur (% SKPst)

Allikas: Eurostat, Eesti Statistikaamet.

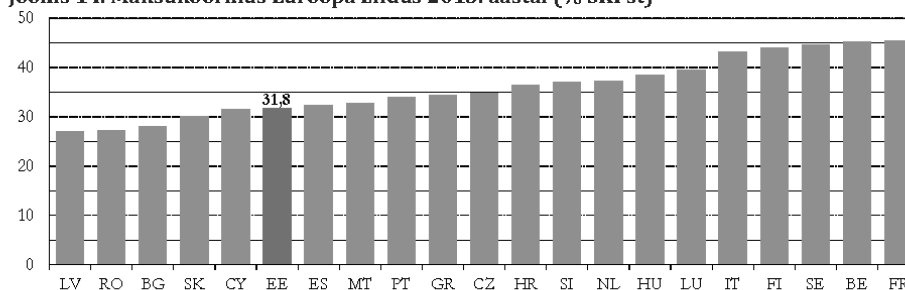
3.3.2. Tulevane areng maksupoliitikas ja maksukoormus

Üheks maksupoliitiliseks eesmärgiks on olnud maksude osalise ümberorienteerimise abil nihutada maksukoormus tulu maksustamiselt tarbimise, loodusvarade kasutamise ja keskkonna saastamise maksustamisele. Samas hoitakse süsteem **stabiilse, lihtsa ja läbipaistvana**, võimalikult väheste erandite ja erisustega.

Valitsuse eesmärk on hoida maksukoormus 2014. aasta tasemel (ca 33% SKPst), vähendades tööjõuga seotud makse.

Eurostati andmetel oli 2013. aasta Eesti maksukoormus 31,8% SKPst, mis on Euroopa Liidu liikmesriikidega võrreldes üks madalamaid (vt joonis 14). Võrreldes Kesk- ja Ida-Euroopa riikidega on meist suurem maksukoormus Tšehhis, Horvaatias, Sloveenias ja Ungaris.

Joonis 14. Maksukoormus Euroopa Liidus 2013. aastal (% SKPst)

Allikas: Eurostat.

2014. aasta maksukoormuseks kujuneb 32,9% SKPst (vt joonis 15A). Selle aasta maksude laekumist suurendasid administratiivsed meetmed. Tööjõumaksude laekumist mõjutas positiivselt töötajate registri rakendumine alates 1. juulist. 2014. aasta lõpus jõustusid ettevõtete kohustus esitada Maksu- ja Tolliametile arvete andmed (KMD INF) ja ettevõtte sõiduauto

sisendkäibemaksu mahaarvamise 50% piirang, Seoses üleminekuga ESA2010 arvepidamisele lisandus maksukoormuse arvestusse saastekvootide müügitulu, mis omab mõju alates 2014. aastast.

Perioodil 2015–2019 on maksukoormust vähendava mõjuga tulumaksu ja töötuskindlustusmaks määra langetamine, maksuvaba tulu tõstmine ja sotsiaalmaksu määra langetamine. Tehniliselt on maksukoormust vähendava mõjuga ka kohustusliku kogumispensioni suuremad riigipoolsed sissemaksed omapoolsete maksetega jätkanuile. Maksukoormust suurendab eelkõige aktsiisimäärade tõstmine, kuid lisaks suurendavad laekumisi ka planeeritavad pakendiaktsiisi muudatused ja teekasutustasu kehtestamine raskeveokitele. Allpool on kavandatavatest meetmetest lähemalt kirjutatud. Kokkuvõttes püsib maksukoormus 2014. aastaga võrreldaval tasemel jõudes **2019. aastaks** 33,4%le SKPst.

Aus maksukeskkond – võrdne konkurents ja kohtlemine

Riigikogu võttis eelmisel aastal vastu kaks maksumuudatust käibemaksustamises, mis on suunatud maksusüsteemi õiglasemaks muutmisele. Ettevõtete sõiduautode käibemaksu mahaarvamise piiramine on mõeldud maksustamiseks eratarbimist, mida tehakse läbi ettevõtte. Meetmega piiratakse ettevõtte sõiduautode ja seotud kulude käibemaksu mahaarvamist poole ulatuses, kui sõiduauto pole täielikult kasutuses ettevõtluse tarbeks. Seadus jõustus 1. detsembril 2014.

Käibemaksudeklaratsiooni elektroonilise lisaga kogutakse ettevõtetevaheliste tehingute kohta täiendavat informatsiooni, millega vähendatakse käibemaksupettuste hulka, parandades seeläbi konkurentsi toimimist. Seadus jõustus 1. novembril 2014. Kahe meetme kombineeritud mõju käibemaksu laekumisele järgneval neljal aastal on ligikaudu 100 mln eurot aastas.

Alates 2016. aastast on plaanis korrastada üüritulu maksustamist.

Õiglasem maksusüsteem – maksuerisuste vähendamine

Kavas on kriitiliselt üle vaadata ning loobuda maksusoodustustest, mis on oma esialgsest eesmärgist eemaldunud ning muutunud põhjendamatuks. Iga maksusoodustuse puhul vaadatakse, kas see on proportsionaalne saavutatava eesmärgiga, kas see vastab ühiskonna ootustele ja vajadustele ning kas seda eesmärki on kõige otstarbekam saavutada just maksusoodustuse kaudu. Vajaduse korral sätestatakse soodustus tähtajalisena, mis annab võimaluse analüüsida soodustuse efektiivsust eesmärgi saavutamisel ning otsustada analüüsi põhjal, kas pikendada soodustust.

Alates 1. jaanuarist 2016 fikseeritakse laste täiendav maksuvaba tulu 1 848 eurol aastas, piiratakse mahaarvatavaid koolituskulusid ja vähendatakse mahaarvamise ülempiiri 1 920 eurolt 1 200 euroni.

Alates 1. jaanuarist 2017 kavandatakse tõsta majutusteenuse ning majutusteenuse koos hommikusöögiga käibemaksumäära 9%-lt 14%-le. Ebaefektiivsete maksusoodustuse vähendamine on suund maksumaksjate võrdse kohtlemise ja maksusüsteemi neutraalsuse tagamisele.

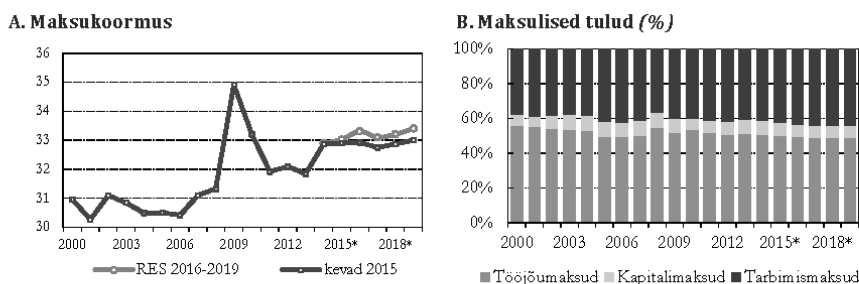
Kasvusõbralikum maksustruktuur – tööjõu maksukoormuse vähendamine, tarbimise ja keskkonnakasutamise kõrgem maksustamine

Tööjõu maksukoormust vähendab tulumaksu ja töötuskindlustusmaks määra langetamine alates 1. jaanuarist 2015, maksuvaba tulu tõstmine 2019. aastaks 2 460 euronit aastas (205 euronit kuus) ja pensionäride täiendava maksuvaba tulu tõstmine nii, et keskmine pension oleks maksuvaba. Oluliselt vähendab tööjõu maksukoormust ka sotsiaalmaksu määra langetamine 32,5%-le alates 1. jaanuarist 2017 ja 32%-le alates 1. jaanuarist 2018.

Tarbimise maksukoormust suurendab aktsiisimäärade tõstmine. Alkoholiaktsiisi määrad tõusevad järgmisel aastal 15% ning edasi 10% aastas kuni 2020. aastani (sh vein üle 6% 20% aastatel 2019 ja 2020). Alkoholiaktsiisi tõstetakse kooskõlas alkoholipoliitika rohelise raamatu hinna- ja maksupoliitika meetmega, mis näeb ette alkoholi maksustamise pikaajalise raamistiku väljatöötamist. Tubakaaktsiisi määrasid tõstetakse 8% aastas alates 2016. aasta 1. juunist ja nii edasi kuni 2018. aastani ning 10% aastas kuni 2020. aastani. Vastavalt maksupoliitika meetmele peab tubakatoodete hind tõusma vähemalt tarbijahinnaindeksiga samas tempos, et tubakatoodete kättesaadavus ei suureneks. Mõlema aktsiisikauba määrad tõusevad rohkem kui on eeldatav üldine hinnatõus, et suurendada maksutulust ning piirata tarbimist.

Keskkonnamakse suurendab maagaasi aktsiisi tõstmine. Maagaasi kui fossiilse kütuse aktsiisimäär on valitsusel kavas tõsta 2018 ja 2019. aastal, vastavalt 60% ja 39%. Samuti tõstetakse alates 2016. a 1. veebruarist diislikütuse aktsiisimäär 14% ja bensiini aktsiisimäär 10% ning edasi mõlemaid määrasid 10% aastatel 2017–2018. Tulenevalt kahe levinuima mootorikütuse (diislikütuse ja bensiini) võrdsema maksustamise soovist ning arvestades nende kütuste energiasaldust on diislikütuse aktsiisimäär tõus aastal 2016 suurem.

Joonis 15. Maksukoormuse areng Eestis

Allikad: Rahandusministeerium, Eurostat.

Võrreldes 2015. aastaga langeb **tööjõumaksude**¹⁶ osakaal kogulaekumises **2019. aastaks** 50,2%lt 48,9%le, **kapitalimaksude**¹⁷ osakaal langeb 7,3%lt 6,8%le ja **tarbimismaksude**¹⁸ osakaal tõuseb 42,6%lt 44,3%le (vt joonis 31B).

¹⁶ ESA2010 meetodika kohaselt loetakse tööjõumaksude hulka: sotsiaalkindlustusmaksed, füüsilise isiku tulumaks palgatuludelt, füüsilise isiku tulumaks sotsiaalsiiretelt ja pensionidelt, füüsilise isiku tulumaks ettevõtlusega tegelemiselt.

¹⁷ ESA2010 meetodika kohaselt loetakse kapitalimaksude hulka: juriidilise isiku tulumaks, füüsilise isiku tulumaks kapitalitulult, hasartmängumaks, reklaamimaks, maamaks, raskeveokimaks, tegevuslubade ja litsentside riigilõiv, vee erikasutustasu, teede ja tänavate sulgemise maks, muud maksud ja tasud.

Keskkonnamaksud¹⁹, mis on osa tarbimismaksudest, moodustavad 2015. aastal 8,4% kõigist maksudest, ületades sellega Euroopa Liidu keskmist (6,2% 2011. aastal). **2019. aastaks** tõuseb keskkonnamaksude osakaal 9,6%le kütuseaktsiisi tõstmise, saastekvootide müügitulu suurenemise ja teekasutustasu kehtestamise tõttu.

Tabel 21. 2016. aasta peamised maksupoliitilised muudatused²⁰

Maksumuudatused	Jõustumine	Mõju 2016	
		min €	% SKPst
1. Alkoholiaktsiisi täiendav tõstmine 5%	1. veebruar 2016	22,0	0,10
2. Tubakaaktsiisi täiendav tõstmine 3%	1. juuni 2016	24,0	0,11
3. Diislikütuse aktsiisimäära tõstmine 14%	1. veebruar 2016	43,0	0,20
4. Teiste mootorikütuste aktsiisimäära tõstmine 10%	1. veebruar 2016	18,0	0,08
5. Muude kütuste aktsiiside ühtlustamine	1. veebruar 2016	4,0	0,02
6. Maksuvaba tulu tõstmine 2 040€-le aastas	1. jaanuar 2016	26,0	0,12

Allikas: Rahandusministeerium.

Tööjõu efektiivne maksumäär

Lisaks maksutulude osakaalule SKPs iseloomustab maksukoormuse suurust ka **efektiivne maksumäär**²¹ (*implicit tax rate, ITR*), mis on laekunud maksutulude suhe maksubaasi. Tööjõu efektiivne maksumäär leitakse näitaja tööjõumaksude suhtena tööjõukuludesse. Kuna efektiivse maksumäära osaks on tegelikult laekunud maksud, siis rahvusvahelise võrdluse puhul tuleb arvestada sellega, et maksuametite võimekus ning inimeste maksukuulekus on erinevates riikides erinev.

Valitsuse eesmärk on hoida tööjõu efektiivne maksumäär 2015. aasta tasemel (ca 33%). Tööjõu efektiivne maksumäär (vt joonis 16) langes kiiresti 2005. aastani ja püsis allpool 34% taset 2008. aastani füüsilise isiku tulumaksu määra langetamise ja maksuvaba tulu tõstmise tõttu. Perioodil 2009–2010 tõsteti töötuskindlustusmaks määra ning peatati riigipoolsed kohustusliku kogumispensioni maksed, mistõttu efektiivne maksumäär tõusis. 2012. aastal oli tööjõu efektiivne maksumäär 35,0%, millega olime Euroopa Liidus 13. kohal. Seoses riigipoolsete kogumispensioni maksete taastumise (2012), töötuskindlustusmaks määra langetamise (2013, 2015), tulumaksumäära langetamise (2015) ja maksuvaba tulu tõstmisega (2015) kahaneb näitaja 2015. aastaks 33,0%le. Kogumispensioni maksete kõrgem määr (2+6 ja 3+6 maksed) mõjutab näitajat perioodil 2014–2017. **2019. aastaks** jõuab tööjõu efektiivne maksumäär 33,1%ni. Tarbimise efektiivne maksumäär tõuseb seoses aktsiisitõusudega samal ajal 28,1%ni.

Tööjõu maksukiil (*tax wedge*) on erinevus tööandja tööjõukulude ja töötaja netosissetuleku vahel, mis sisaldab ka rahalisi toetusi (lapsetoetus, vajaduspõhine peretoetus, madalapalgaliste toetus). Peretüüpide vahelised erinevused võivad olla olulised – näiteks abielus kahe lapsega

¹⁸ ESA2010 meetodika kohaselt loetakse tarbimismaksude hulka: käibemaks, tollimaks, aktsiisid, autode registreerimistasu, müügitulu, saastetasud, kalapüügiõiguse tasu, paadimaks, saastekvootide müügitulu.

¹⁹ Keskkonnamaksud jagunevad energia- (kütuse- ja elektriaktsiis, saastekvootide müügitulu), transpordi- (raskeveokimaks, autode registreerimistasu, paadimaks) ja saastemaksudeks (saastetasud, vee erikasutustasu, pakendiaktsiis, kalapüügiõiguse tasu).

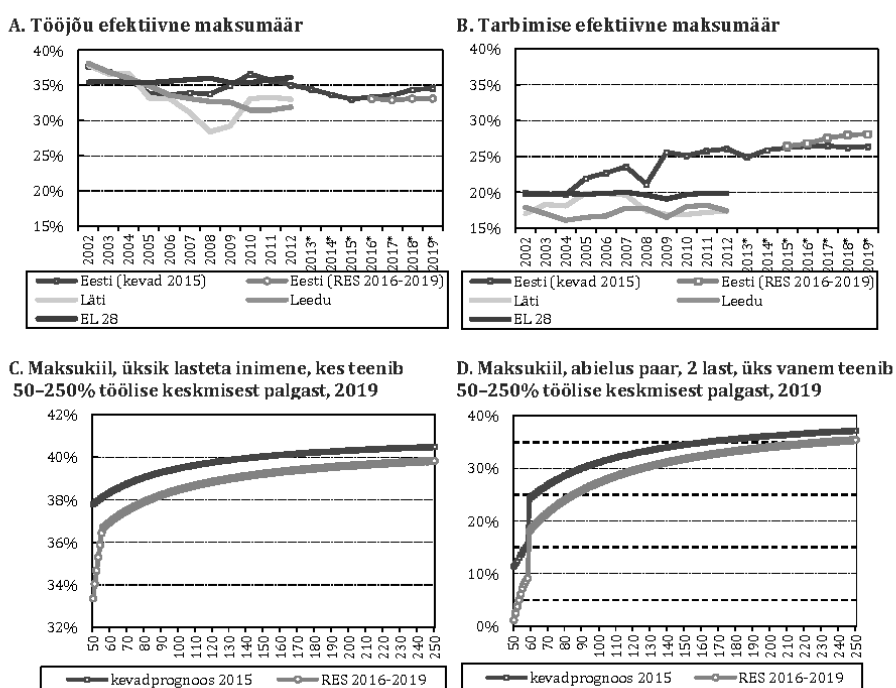
²⁰ Tekkepõhine mõju võrreldes sellega, kui jääks kehtima Rahandusministeeriumi kevadprognoosi 2015 ajal seaduses kehtinud määrad/olukord.

²¹ Vahel tõlgitakse ka tegeliku või keskmise maksumäärana. Eelistatud mõiste on siiski efektiivne maksumäär, mis omab võrreldes teistega täpsemat tähendust.

paari, kus üks vanem teenib 100% keskmisest palgast, maksukiil sõltub võrreldes üksiku inimesega oluliselt rohkem maksuvabast tulust (täiendavalt mittetöötava abikaasa ja teise lapse eest). Vanemahüvitist OECD metoodika järgi arvesse ei võeta. Liiga kõrge maksukiil võib vähendada huvi töötada ning mõjuda seetõttu negatiivselt tööturu arengutele.

2019. aastaks langetatakse sotsiaalmaksu määra 32%le, tõstetakse maksuvaba tulu 205 eurole kuus, suurendatakse esimese ja teise lapse toetust 60 eurole kuus ja rakendatakse madalalpalgaliste toetus. Need muudatused vähendavad üksikisiku maksukiilu keskmiselt 1,0% võrra (vt joonis 32C) ja pere maksukiilu keskmiselt 3,2% võrra (vt joonis 32D). Mõlema peretüübi puhul väheneb maksukiil seda rohkem, mida madalam on sissetulek. Eesti kohta on leitud, et maksuvaba tulu tõstmise positiivne mõju tööjõupakkumisele on suurem kui tulumaksuümäära vähendamise mõju²². Madalalpalgaliste maksukiilu vähendamist soovivad Eestile ka rahvusvahelised organisatsioonid (IMF ja OECD).

Joonis 16. Efektiivne maksumäär (% maksubaasist) ja maksukiil (% tööjõukuludest)

* Rahandusministeeriumi kevadise prognoosi kohaselt on töölise keskmine brutopalk 2019. aastal 16 404 eurot aastas. Vajaduspõhise peretoetuse sissetulekupääriks 2019. aastal on arvestatud 9 575 eurot aastas ja absoluutseks vaesuspiiriks 3 180 eurot aastas.

Allikad: Taxation trends in the European Union (2014), Rahandusministeerium.

²² K. Staehr (2008) *Estimates of employment and welfare effects of labor income taxation in a flat-tax country: the case of Estonia*, Bank of Estonia, Working Paper No 3/2008.

3.3.3. Maksukulud

Järgnevalt on kirjeldatud Eesti riigieelarves aastatel 2015–2016 sisalduvaid maksukulusid. Maksukulude väärtuste hindamisel on kasutatud kaotatava tulu meetodit ning kassapõhiseid andmeid, iga maksukulu sätte puhul on arvesse võetud sätte rakendamise ja tegeliku kohaldamise vaheline viitaeg. Hinnatud on ainult maksukulude kehtestamise nn esimese ringi efekte. Näiteks täiendava maksuvaba tulu kehtestamise korral on hinnatud sätte rakendamise otsesest mõju tulumaksu laekumisele. Samas ei ole hinnatud seda, et täiendava maksuvaba tulu korral jääb füüsilistele isikutele rohkem raha kätte ning kui nad suunavad täiendavad vahendid tarbimisse, siis laekub enam käibemaksu. Nende maksukulude puhul, mis on otseselt ja üheselt seotud teiste maksudega, on vaadeldud maksukulude kehtestamise koondmõju, näiteks alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisiseadusest tulenevad maksukulud mõjutavad lõpp-tarbimise määra ulatuses ka käibemaksu laekumist. Tulenevalt kaotatava tulu meetodi rakendamisest ei ole maksukulude väärtuste hindamisel arvestatud erinevate käitumuslike efektidega ning eelarvepiirangutega.

Maksukulude väärtuste arvutamisel on oluline mõista, et iga üksikut maksukulu sätet on hinnatud eraldi, arvestamata eri sätete omavahelisi koosmõjusid, ning seetõttu ei ole maksukulude koondsumma leidmine erinevate sätete kokkuliitmise teel korrektne, kuid samas võimaldab see hinnata kehtestatud maksukulude taset ning trende.

Olulised riigieelarve tulude laekumist mõjutavad maksukulud sisalduvad kolmes erinevas õigusaktis – tulumaksuseaduses, käibemaksuseaduses ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisiseaduses. Käibemaksuseaduse²³ (KMS) puhul võib nimetada maksukuludeks ehk olulisteks hälveteks eesmärgiks olevast maksusüsteemist sätteid, mille kaudu toetatakse soodsama maksumäära kaudu teatud kaupade või teenuste tarbimist. Tulumaksuseaduse²⁴ (TMS) puhul võib nimetada maksukuludeks ehk olulisteks hälveteks eesmärgiks olevast maksusüsteemist sätteid, mille kaudu toetatakse täiendavate maksuvabastuste kaudu teatud tegevusalade ettevõtjaid, teatud tüüpi füüsilisi isikuid või perekondi, teatud kulutusi tegevaid või teenuseid tarbivaid füüsilisi isikuid. TMS puhul on eeldatud, et § 23 kohaselt kehtestatud residendist füüsilise isiku maksustamisperioodi tulust mahaarvatav maksuvaba tulu on eesmärgiks oleva maksusüsteemi üheks osaks (ning ei ole maksukulu). Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisiseaduse²⁵ (ATKEAS) puhul võib nimetada maksukuludeks ehk olulisteks hälveteks eesmärgiks olevast maksusüsteemist sätteid, mille kaudu toetatakse soodsamate aktsiisimäärade või aktsiisivabastuste kaudu teatud tegevusalade ettevõtjaid või teatud kaupade tootmist.

2015. ja 2016. aasta riigieelarvete laekumist mõjutab 20 erinevat maksukulu sätet käibemaksuseaduses, tulumaksuseaduses ning alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisiseaduses. Kokku moodustab peamiste maksukulude maht 2015. aastal 346,0 mln eurot ehk 1,7% SKPst. Jätkuvalt on maksukuludest suurima mahuga täiendav maksuvaba tulu pensioni korral, madalama käibemaksumääraga maksustatud ravimid ja meditsiiniseadmed ning diislikütuse aktsiisimäärast soodsam aktsiisimäär eriotstarbelisele diislikütusele. Kolme suurima maksukulu maht moodustab 2015. aastal 70% kõikide kehtestatud maksukulude mahust. Aastal 2016 vähenevad maksukulud 2,0% võrra 339,2 mln eurole. Põhjuseks kütuse erimärgistamise kaotamine (v.a põllumajanduses).

Maksukulu dünaamika analüüsiks valitsemisfunktsioonide kaupa on iga maksukulu sätte puhul määratletud valitsemisfunktsioon, millega iga konkreetne maksukulu sätte on seotud. Tabelis 16 on näha, et **maksukulude kaudu toetatakse aastatel 2015–2016 kümnest erinevast**

²³ Käibemaksuseadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/125102012017>.

²⁴ Tulumaksuseadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/129122012031>.

²⁵ Alkoholi-, tubaka-, kütuse- ja elektriaktsiisiseadus, <https://www.riigiteataja.ee/akt/120122012004>.

valitsemisfunktsioonist kuute (majandus; elamu- ja kommunaalmajandus; tervishoid; vaba aeg, kultuur ja religioon; haridus; sotsiaalne kaitse). 2015. aastal moodustavad suurima osakaalu valitsemisfunktsioonid "sotsiaalne kaitse" (192,4 mln eurot ehk ca 56% maksukulude mahust), "majandus" (46,0 mln eurot ehk 13%) ning "tervishoid" (47,9 mln eurot ehk 14%). Ülejäänud valitsemisfunktsioonide alla kuuluvate maksukulude mahud moodustavad 59,7 mln eurot ehk 17% maksukulude kogumahust.

Maksukulusid võib vaadata ka osatähtsusest vastava maksu laekumisest. Käibemaksu puhul moodustavad maksukulud (tabelis punktid 1–3) 2015. aastal 78 mln eurot ehk 4% käibemaksu kogulaekumisest. Riigieelarvesse laekuvast füüsilise isiku tulumaksust moodustavad vastavad maksukulud (tabelis punktid 4–12) 222 mln eurot ehk 71% ning aktsiise (tabelis punktid 12–19) jääb maksusoodustuste tõttu laekumata 43 mln eurot ehk 6% laekumisest.

Tabel 22. Maksukulud riigieelarves aastatel 2015–2016²⁶ (mln €)

Maksukulu	Säte	Valitsemis-funktsioon ²⁷	2014	2015
1. Käibemaksumäär 9% raamatutele, töövihikutele ja perioodika väljaannetele	KMS §15 lg 2 p 1 ja 3	9	9,8	10,2
2. Käibemaksumäär 9% ravimitele ja meditsiini-seadmetele	KMS §15 lg 2 p 2	7	47,9	50,2
3. Käibemaksumäär 9% majutusteenustele	KMS §15 lg 2 p 4	8	20,2	21,2
4. Hoiuseintresside maksuvabastus	TMS §17 lg 2	10	2,5	2,6
5. Täiendav maksuvaba tulu alates teisest lapsest	TMS §23 ¹	10	25,8	26,3
6. Täiendav maksuvaba tulu pensioni korral	TMS §23 ²	10	159,7	163,5
7. Täiendav maksuvaba tulu tööõnnetus- või kutsehaigushüvitise korral	TMS §23 ³	10	0,2	0,2
8. Eluasemelaenu intresside mahaarvamine	TMS §25	6	12,2	10,3
9. Koolituskulude mahaarvamine	TMS §26	9	14,2	12,0
10. Kingitused ja annetused	TMS §27 lg 1	8	0,8	0,8
11. Kindlustusmaksed ning pensionifondi osakute soetamine	TMS §28	10	6,7	6,7
12. FIE täiendav maksuvaba tulu põllumajandussaaduste või metsamaterjali võõrandamisel	TMS §32 lg 4	4	2,6	2,4
13. Väikeõlletootjate 50% aktsiisimäär	ATKEAS §46 lg 1	4	0,2	0,2
14. Eriotstarbelise diislikütuse soodsam aktsiisimäär põllumajanduses	ATKEAS §66 lg 7	4	34,0	23,0
15. Kalurite kütuseaktsiisivabastus	ATKEAS §27 lg 1 p 22 ²	4	1,2	1,3
16. Elektrienergia, mida kasutatakse keemilise reduktiooni jaoks ning elektrolüütilistes, metallurgilistes ja mineraloogilistes protsessides	ATKEAS §27 lg 1 p24, 284	4	0,7	0,7
17. Elektrienergia ja kütus, mida kasutatakse elektrienergia tootmiseks ning elektrienergia, mida kasutatakse elektrienergia tootmise suutlikkuse säilitamiseks	ATKEAS §27 lg 1 p282	4	6,8	6,8
18. Kütus, mida kasutatakse mineraloogilistes protsessides	ATKEAS §27 lg 1 P 282	4	0,6	0,6
19. Maagaas, mida kasutatakse maagaasivõrgu töös hoidmiseks	ATKEAS §27 lg 1 P 286	4	0,05	0,05
KOKKU			346,0	339,2

Allikas: Rahandusministeerium.

²⁶ Maksukulude hinnangud on arvatatud ainult nende sätete kohta, mis sisalduvad maksundusalastes õigusaktides seisuga 1.01.2015.

²⁷ Valitsemisfunktsioonid: 1. üldised valitsussektori tegevused; 2. riigikaitse; 3. avalik kord ja julgeolek; 4. majandus; 5. keskkonnakaitse; 6. elamu- ja kommunaalmajandus; 7. tervishoid; 8. vaba aeg, kultuur ja religioon; 9. haridus; 10. sotsiaalne kaitse.

3.3.3. Valitsussektori kulude struktuur²⁸

Aastatel 2000–2007 moodustasid valitsussektori kulud keskmiselt 34,9% SKPst. 2008. aastal kasvas nende osatähtsus 39,8%le SKPst ja 2009. aastal jätkus kasv 45,7%le SKPst. 2014. aastaks langes valitsussektori kulude osakaal 38,6%ni SKPst.

Valitsussektori lõpptarbimiskulutused moodustasid aastatel 2000–2005 ca 54% valitsussektori kuludest ning langesid perioodiks 2006–2009 48% tasemele. 2014. aastaks on nende osakaal tõusnud 50,7%le kogukuludest. Valitsussektori lõpptarbimiskulutuste alla kuuluvad ühiskondlik tarbimine ning individuaalsed tarbimiskulutused. Valitsussektori poolt pakutud kaupade ja teenuste puhul eristatakse individuaalseid ja ühiskondlikke kaupu ja teenuseid lähtudes valitsemisfunktsioonide klassifikaatorist (COFOG). Ühiskondliku tarbimise all peetakse silmas teenuseid, mida pakutakse sama-aegselt kõigile ühiskonna või ühiskonna üksiku osa liikmetele. Siia kuuluvad näiteks kulutused keskkonnakaitsele ning avaliku sektori tervishoiusüsteemi korraldamisele. Individuaalseteks peetakse näiteks kulutusi haridusele ja tervishoiule. Valitsussektori puhul võrduvad individuaalsed tarbimiskulutused mitterahaliste sotsiaalsiiretega.

Suuruselt teise osa valitsussektori kulutustest moodustavad sotsiaaltoetused. Sotsiaalkulutuste hulgas on suurimateks kululiikideks pensionikulud ning Haigekassa tehtavad kulutused haiguste ravile, ennetamisele ja tervise edendamisele. Valitsussektori kulud sotsiaaltoetuste maksmiseks olid aastatel 2000–2007 keskmiselt 8,9% SKPst, 2009. aastaks kasvas nende osatähtsus 13,7%ni SKPst, misjärel hakkas langema, jõudes 2014. aastaks 10,8% tasemeni.

Subsiidiumide maksmiseks suunati 2014. aastal 1,1% valitsussektori kuludest ehk 0,4% SKPst. Subsiidiumid on jooksvad ühepoolsed maksed, mida tootjad saavad valitsussektorilt või EL institutsioonidelt. Maksete eesmärk on mõjutada tootmistaset, hindu või kompenseerida tootmisega seotud kulutusi.

Kõige väiksem osakaal on intressidele tehtavatel kulutustel, mis moodustasid 2014. aastal 0,3% kõigist valitsussektori kulutustest ehk 0,1% SKPst. Intressimaksetele tehtavate kulutuste väiksus tuleneb Eesti madalast võlakooormusest.

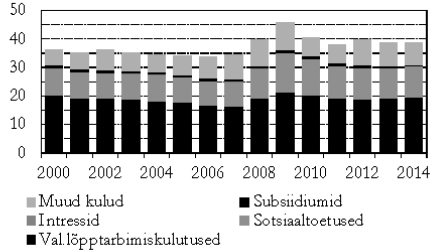
Muude kulude osakaal kõikidest kuludest langes 2014. aastal 19,8%le.

Tegevusvaldkonniti kulub kõige enam sotsiaalsele kaitsele. Need kulud moodustasid perioodil 2000–2007 keskmiselt 9,9% SKPst. 2009. aastaks kasvas osakaal 15,4%le SKPst, mil tänu tööturu olukorra halvenemisele suurenesid oluliselt töötuskindlustushüvitiste ja töötutoetuste kulud, oma osa oli ka pensionide tõusul. 2014. aastaks langes nende kulude osatähtsus 12,6%ni SKPst kuna töötuskindlustushüvitiste ja töötutoetuste kulud vähenesid. Osakaal kõigist kuludest kasvas perioodi 2000–2008 keskmiselt 28,3%lt 2014. aasta 32,7%le.

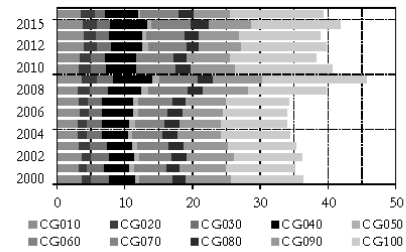
²⁸ Ei sisalda Euroopa Liidu 2014–2020 finantsraamistiku fondide vahendeid ega kasvuhoonegaaside lubatud heitkoguse ühikutega EL sisese 2013–2020 kauplemiss perioodi prognoositavaid vahendeid.

Joonis 17. Valitsussektori kulud ja nende struktuur (% SKPst)

A. Kulud majandusliku sisu järgi Eestis

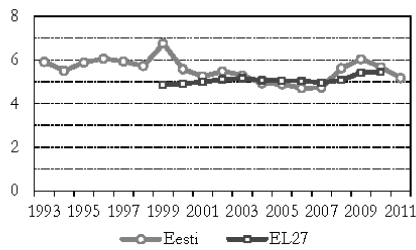
B. Kulud valitsemisfunktsiooni järgi Eestis²⁹

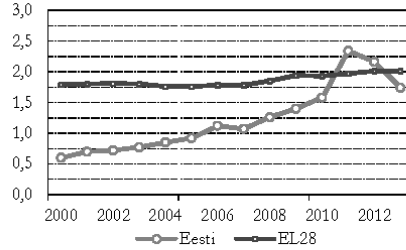
Allikas: Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 18. Valitsuse investeeringud füüsilisse ja inimkapitali (% SKPst)

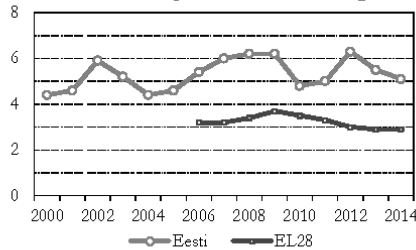
A. Avaliku sektori kulud haridusele

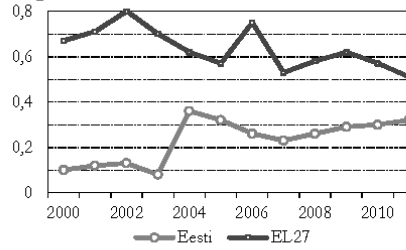
B. Teadus- ja arendustegevuse kulud

C. Valitsussektori põhivainvesteeringud

D. Riigiabi

Allikas: Eurostat.

²⁹ CG010 – üldised valitsussektori teenused; CG020 – riigikaitse; CG030 – avalik kord ja julgeolek; CG040 – majandus; CG050 – keskkonnakaitse; CG060 – elamu- ja kommunaalmajandus; CG070 – tervishoid; CG080 – vaba aeg, kultuur ja religioon; CG090 – haridus; CG100 – sotsiaalne kaitse.

Tabel 23. Valitsussektori kulud valitsemisfunktsioonide (COFOG) lõikes (% SKPst)

	COFOG kood	2011	2012	2013	2015*	2018*
1. Üldised valitsussektori teenused	1	3,5	4,1	4,0	4,0	3,6
2. Riigikaitse	2	1,5	1,8	1,8	2,0	2,0
3. Avalik kord ja julgeolek	3	2,1	2,1	1,9	2,0	1,6
4. Majandus	4	4,6	4,7	4,8	5,5	4,8
5. Keskkonnakaitse	5	-0,3	0,8	0,7	0,5	0,3
6. Elamu- ja kommunaalmajandus	6	0,5	0,6	0,5	0,4	0,4
7. Tervishoid	7	5,0	5,1	5,1	5,5	5,3
8. Vaba aeg, kultuur ja religioon	8	1,9	1,8	2,1	2,7	2,2
9. Haridus	9	6,3	6,3	6,0	6,1	5,3
10. Sotsiaalne kaitse	10	12,7	12,4	12,0	13,1	13,7
11. Valitsussektori kulud kokku	TE	38,0	39,7	38,9	41,7	39,2

Allikad: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

2015. aastal suurenevad valitsussektori kulud 3,1% võrra 41,7%le SKPst, mida põhjustab Euroopa Liidu vahendite eelmise programmiperioodi vahendite viimane kasutusaasta. Perioodil 2016–2018 kasvavad kulud keskmiselt 3,9% aastas ja valitsussektori kulud vähenevad 39,2%le SKPst. Protsendina SKPst vähenevad enim kulud üldistele valitsussektori teenustele ja majandusele.

Kulueesmärgist eemaldatavad kulud

Tabel 24. Kulueesmärgist eemaldatavad kulud

	2014	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
	mln €	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst	% SKPst
1. Välisvahendite kulu, mis on tuludega kaetud	792,5	4,1	5,1	3,9	4,4	3,9	3,5
2. Eelarvepoliitilistest otsustest mittetulenev töötuskindlustuse kulu**	0,0	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
3. Valitsussektori tulused muutvad valikulisel meetmel (discretionary measures)***	20,1	0,1	0,0	0,6	0,3	0,1	-0,1
4. Seadusest tulenevad muudatused valitsussektori tuludes, mis on seotud kuluvajaduse kasvuga	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* Prognoos.

** Ekspert hinnangu korras on eeldatud, et töötus on loomulikul tasemel.

*** Arvestatud meetmed on: tulumaksu määra langetamine; üldise ja täiendava pensionide maksuvaba tulu tõus; aktsiiside tööstmine ja käituse soodusaktsiisi kaotamine; töötuskindlustusmaksu määra langetamine; käibemaksusüsteemi muudatused; dividendide tulumaks; riigieelarve palgatõus; tulu CO2 kvoodimüügist; PRIA toetuste maksustamine; riigilõivude tõus; väärismetallide- ja kivide pöördmaksustamine; hasartmängumaksu muudatused; e-sigarettide maksustamine; pakendiaktsiisi muudatus; üüritulu täpsem maksustamine; majutusteenuste käibemaksutõus; trahvide tõus; täiendava teise lapse maksuvaba tulu lahtisidumine; sotsiaalmaksu langetamine; kohtuskulude mahaarvamise piiramine; tulumaksu mahaarvatava ülempiiri vähendamine.

Allikas: Rahandusministeerium.

3.4. Valitsussektori finantseerimine

Järgnev võlakooormuse ja finantsvarade prognoos eeldab peatükis Vabariigi Valitsuse fiskaalpoliitika eesmärgid sisalduvate valitsussektori eelarvepositsiooni eesmärkide täitmist kogu keskpika perioodi jooksul.

3.4.1. Valitsussektori võlakooormus

Eesti eelarvepoliitika põhieesmärk iseseisvusaastate jooksul on olnud hoida valitsussektori eelarvepositsioon keskpikal perioodil tasakaalus ning võimaluse korral ülejäägiga, mis on omakorda väljendunud madalas võlakooormuse tasemes. 2014. aasta lõpus ulatus Eesti valitsussektori võlg 10,6%ni SKPst, mis on võrreldes 2013. aastaga 0,5% kõrgem tase. Võlakooormuse suurenemise põhjusteks olid eelkõige muu keskvalitsuse (sihtasutused ja avalik-õiguslikud institutsioonid) asutuste ning kohalike omavalitsuste võlakooormuse kasv. Veidi suurenesid ka Euroopa Finantsstabiilsusfondi (EFSF)³⁰ poolt väljastatud laenude maht. Valitsussektori 2 073 mln euro suurusest võlgnevusest moodustas keskvalitsuse panus koos EFSFi mõjuga 1 316 mln eurot³¹ ning kohalike omavalitsuste võlg 757 mln eurot, välisvõla osakaal oli koguvõlast 66% (vt tabel 25). Ilma EFSFi mõjuta, mis ulatus 2014. aastal 485 mln euroni, moodustas keskvalitsuse panus võlakooormusesse 831 mln eurot ehk 4,3% SKPst.

Tabel 25. Valitsussektori võlakooormuse muutus 2014. aastal

	31. detsember 2013		31. detsember 2014		Muutus
	mln eurot	% SKPst	mln eurot	% SKPst	% SKPst
Valitsussektor	1 887,5	10,1	2 072,5	10,6	0,5
Kodumaine võlg	639,2	3,4	697,4	3,6	0,2
Välisvõlg	1 248,3	6,7	1 375,1	7,0	0,4
Keskvalitsus³²	1 311,0	7,0	1 420,0	7,3	0,3
Kodumaine võlg	216,3	1,2	228,3	1,2	0,0
Välisvõlg	1 094,7	5,8	1 191,7	6,1	0,3
Kohalikud omavalitsused	678,5	3,6	756,8	3,9	0,3
Kodumaine võlg	524,9	2,8	573,4	2,9	0,1
Välisvõlg	153,6	0,8	183,4	0,9	0,1
Sotsiaalkindlustusfondid	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Kodumaine võlg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Välisvõlg	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

2015. aastal väheneb valitsussektori võlakooormus 10,3%le SKPst. Võlakooormuse vähenemise põhjuseks on keskvalitsuse panuse vähenemine, kohalike omavalitsuste võlakooormus püsib protsendina SKPst 2014. aasta tasemel. Prognoosi kohaselt väheneb valitsussektori võlg ka järgnevatel aastatel ning prognoosiperioodi lõpuks moodustab see 8,4% SKPst (vt tabel 26). Kuna keskvalitsuse negatiivset rahavoogu rahastatakse reservide arvelt, siis uusi laene ei võeta ning samas makstakse tagasi vanu laene. Ilma EFSFita väheneb keskvalitsuse panus võla-

³⁰ Vastavalt valitsussektori võla arvestuse metoodikale kajastuvad alates Eesti liitumisest EFSFiga ka viimase poolt väljastatud laened osaliselt Eesti võlakooormuses.

³¹ Valitsussektori tasemel konsolideeritud number.

³² Keskvalitsuse tasemel konsolideeritud number.

koormusesse nii nominaalselt kui ka protsendina SKPst. EFSFi panus samal ajal nominaalselt küll suureneb, kuid protsendina SKPst väheneb. Kohalike omavalitsuste puudujääk kaetakse prognoosi kohaselt kogu keskpika perioodi jooksul võõrvahenditest ning nende nominaalne võla maht suureneb, protsendina SKPst püsib see 3,9% lähedal.

Tabel 26. Valitsussektori võlakoormus 2014–2019 (% SKPst)

	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
1. Võlg kokku	10,6	10,3	9,9	9,6	8,9	8,4
2. Muutus võlakoormuses	0,5	-0,3	-0,4	-0,4	-0,7	-0,6
Panused võlakoormuse muutusesse: (2=3-4+5+6)³³						
3. Nominaalse SKP kasvu panus	-0,4	-0,4	-0,5	-0,6	-0,6	-0,5
4. Primaarne eelarvetasakaal	0,7	-0,5	0,0	0,0	0,5	1,1
5. Intressimaksud	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
6. Võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vaheline erinevus (<i>stock-flow adjustment, SFA</i>)	1,6	-0,5	0,0	0,1	0,3	1,0
Valitsussektori võla hinnanguline intressimäär (%)	1,2	1,0	1,0	1,2	1,2	1,3
Muud asjakohased näitajad						
7. Likviidsed finantsvarad	10,4	9,3	8,9	8,6	8,1	8,0
8. Võla amortisatsioon alates eelmise aasta lõpust ³⁴	0,1	0,1	0,1	0,2	0,3	0,2
9. Netovõlg (9=1-7)	0,2	1,0	1,0	1,0	0,8	0,4
10. Välisvaluutas nomineeritud võla osakaal (%)	0	0	0	0	0	0
11. Keskmise aegumistähtaeg ³⁵ (aastat)	6,0	5,2	4,3	3,6	3,1	2,7

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Eelarvepuudujäägi kasvades võiks eeldada ka valitsussektori võla suurenemist puudujäägi ulatuses. Tegelikuses on suhe võlakoormuse ja puudujäägi vahel keerulisem ning rolli mängivad ka muud tegurid. Näiteks võib võlakoormus kasvada siis, kui laenu võetakse puudujäägi katmise asemel finantseerimistehingute rahastamiseks, viimased aga ei kajastu ei riigi tuludes ega ka kuludes. Selliste muude tegurite suurust mõõdab näitaja „võlakoormuse muutuse ja eelarvepositsiooni vaheline erinevus“ (inglise keeles *stock-flow adjustment*, lühendatult SFA). 2014. aastal oli Eesti SFA 306,4 mln eurot ehk 1,6% SKPst (vt joonist 19B), mis tähendab, et kasvas nii võlakoormus (185 mln eur) kui ka eelarvepositsioon oli ülejäägis (121 mln eur), mis tähendab, et ülejääki ei kasutatud mitte võla vähendamiseks, vaid reserve suurendamiseks. Sel aastal on SFA prognoosi kohaselt negatiivne, mis tähendab, et võlakoormus suureneb vähem kui eelarvepuudujäägi võrra, mis tuleneb sellest, et puudujäägi katmiseks kasutatakse reserve. Aastatel 2016–2019 on SFA positiivne. 2016–2017. aastal seetõttu, et võlg suureneb rohkem kui on valitsussektori puudujääk (laenude tagasimaksete, mida eelarve kuludes ei kajastata, suurenemise tõttu) ja 2018–2019. aastal sellepärast, et võlakoormus väheneb vähem kui on ülejääk (ülejätki ei kasutata prognoosi kohaselt mitte võla vähendamiseks, vaid reserve suurendamiseks).

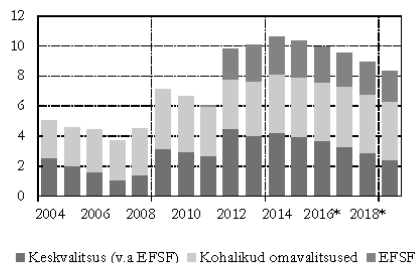
³³ Mõnel aastal ümardamisest tulenevalt võrdus ei kehti.

³⁴ Keskmise aegumistähtaeg ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

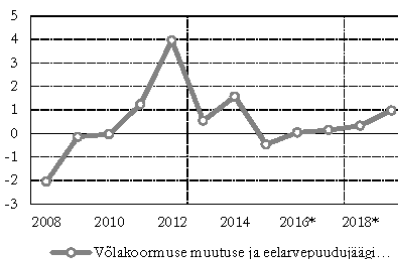
³⁵ Keskmise aegumistähtaeg ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

Joonis 19. Võlakoormuse areng 2004–2019

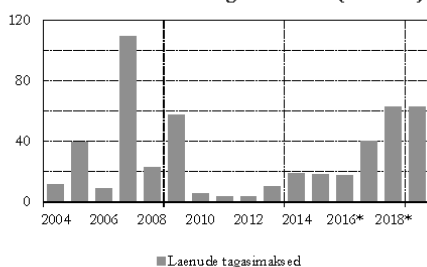
A. Valitsussektori võlg (% SKPst)

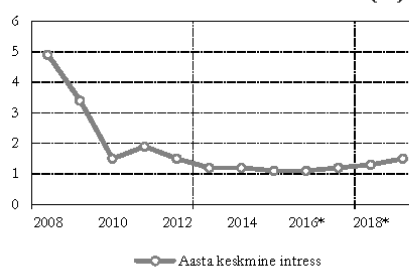
B. Võlakoormuse muutuse ja eelarvepositiooni vaheline erinevus (% SKPst)

C. Keskvalitsuse³⁶ võla tagasimaksed (mln eur)

D. Keskvalitsuse³⁷ võla keskmine intress (%)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Eurostat.

3.4.2. Valitsussektori reservid ja netopositsioon

Valitsussektori likviidsete finantsvarade³⁸ maht oli 2014. aasta lõpus 2 039 mln eurot, mis moodustas 10,4% SKPst. Võrreldes eelmise aastaga suurenesid nii keskvalitsuse, sotsiaalkindlustusfondide kui ka kohalike omavalitsuste reservid. Sel aastal on tulenevalt vajadusest finantseerida riigieelarve puudujääki ning finantseerimistingimusi ette näha reservide vähenemist. Alates järgmisest aastast on ette näha reservide järkjärgulist suurenemist. Samas jääb reservide kasv SKP nominaalkasvule alla, mistõttu vähenevad valitsussektori likviidsed varad 2019. a lõpuks 8%ni SKPst.

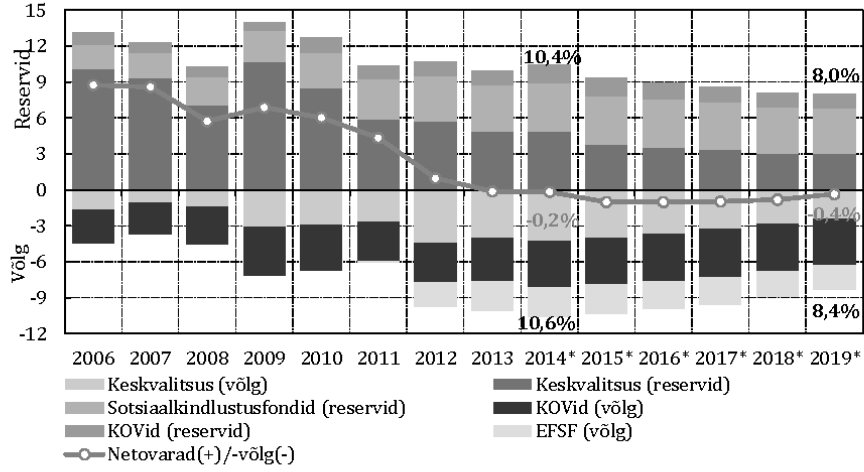
Valitsussektori võlakoormus ületas 2014. aastal mõnevõrra reservide mahtu ning netovõlg moodustas 0,2% SKPst (vt joonis 20). Prognoosi kohaselt vähenevad järgnevatel aastatel nii võlakoormus kui ka reservid, kuid reservid vähenevad rohkem ning aastatel 2015–2017 püsib netovõlg tasemel 1,0% SKPst. Seejärel hakkab netovõlg vähenema ning jõuab 2019. aasta lõpus prognoosi kohaselt 0,4% SKPst. Ilma EFSFi mõjuta ületavad reservid kogu prognoosiperioodi jooksul võlakoormust ning prognoosiperioodi lõpuks ulatuvad netovarad 1,6%ni SKPst.

³⁶ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

³⁷ Keskvalitsus ilma sihtasutuste ja avalik-õiguslike juriidiliste isikuteta.

³⁸ Likviidseteks finantsvaradeks loetakse sularaha ja hoiuseid (ESA 95 kood AF.2), väärtpapereid (v.a aktsiad ja finantstuletisinstrumendid) (AF.33), finantstuletisinstrumente (AF.34), börsil noteeritud aktsiaid (AF.511) ja investeerimisfondide osakuid (AF.52).

Joonis 20. Valitsussektori likviidsed varad, võlakoormus ja netopositsioon 2006–2019 (% SKPst)

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

4. SENSITIIVSUSANALÜÜS JA VÕRDLUS EELMISE PROGRAMMIGA

4.1. Positiivsemate arengute võimalused

Võrreldes põhistsenaariumiga võivad Eesti majanduse arengud kujuneda prognoositust nii positiivsemaks kui negatiivsemaks. Kuna rahandusministeeriumi prognoosi põhistsenaarium on teiste prognoosijatega võrreldes suhteliselt konservatiivne, siis on seekord lisatsenaarium põhistsenaariumist positiivsem. Lisatsenaariumiks tehnilised arvutused teatud kokkulepitud eeldustel ning nende eesmärk on hinnata võimalike kõrvalekallete mõju riigieelarvele.

Erinevalt varasematest prognoosidest arvestame seekord eeldustega võrreldes mõnevõrra positiivsema väliskeskkonnaga. Vaatamata jätkuvale geopoliitilisele riskile on mõned institutsioonid (nt Euroopa Keskpank) viimast prognoosi ülespoole korrigeerinud. Selle kohaselt võib energiahindade languse ja nõrgenenud euro toel majanduskasvu taastumine euroalal kujuneda varem oodatust kiiremaks. Eeldades ka Eesti ettevõtete paindlikkust uusi turge leida, on Venemaa turu ära kukkumisel piiratud mõju.

Prognoosi riskistsenaarium lähtub seega kiiremast eksporditurude kasvust, mida siseturgetest toetab (energiahindade langusega kaasnev) eratarbijate tarbimisaktiivsuse suurenemine. Selle tulemusena osutub ekspordi kasv kiiremaks kui baasstsenaariumis, millega kaasneb positiivne mõju ettevõtete investeerimisjulgusele ning tööturule. Mõnevõrra madalama nafta hinna tõttu tarbijahinnad sel aastal ei tõuse, mis omakorda soosib tarbimiskulutuste reaalkasvu. Nende tegurite tulemusena kiireneb Eesti SKP kasv 2015. aastal 2,5%ni ja 2016. aastal 3,3%ni. Riskistsenaariumi kohaselt kujuneb SKP nominaalne maht põhistsenaariumiga võrreldes 2015. aastal 70 mln ja 2016. aastal 180 mln euro võrra suuremaks.

Tabel 27. Positiivne riskistsenaarium (protsenti)

	Positiivne riskistsenaarium				Erinevus baasprognoosist		
	2014	2015*	2016*	2017*	2015*	2016*	2017*
SKP jooksevhindades (mld eurot)	19,5	20,4	21,6	23,0	0,1	0,2	0,2
SKP reaalkasv	2,1	2,5	3,3	3,4	0,5	0,5	0,1
SKP nominaalkasv	4,2	4,4	6,0	6,4	0,4	0,5	0,1
THI	-0,1	0,0	2,1	2,8	-0,2	-0,1	0,1
Sisenõudluse reaalkasv	4,8	3,5	3,1	2,9	0,6	0,2	0,0
Ekspordi reaalkasv	2,6	3,5	4,8	5,3	0,7	0,8	0,1
Tööhõive kasv	0,6	1,0	-0,1	-0,3	0,3	0,2	0,2
Palga nominaalkasv	5,6	5,0	5,3	6,0	0,2	0,0	0,0
Tööpuuduse määr	7,4	5,9	5,6	5,3	-0,1	-0,2	-0,2
Väliseeldused							
Kaubanduspartnerite SKP kasv	1,3	1,2	1,9	2,1	0,2	0,2	0,1
Valitsussektor							
Maksukoormus (% SKPst)	32,9	33,1	33,5	33,4	0,1	0,2	0,3
Valitsussektori eelarvepositsioon (% SKPst)	0,6	-0,5	0,1	0,2	0,1	0,2	0,2
Valitsussektori võlakoormus (% SKPst)	10,6	10,3	9,8	9,4	-0,1	-0,1	-0,2

Allikas: Rahandusministeerium, Statistikaamet.

Riskistsenaariumi tulude ja kulude prognoos tugineb makromajanduse vastavale prognoosile ja näeb ette **valitsussektori eelarvepositsiooni** paranemist kuni 0,2% ulatuses aastatel 2015–2017. Käesoleva aasta eelarvepuudujääk ulatub riskistsenaariumi kohaselt 0,5%ni SKPst. Positsiooni paranemine tuleneb eelkõige maksutulude suurenemisest, mis mõjutab positiivselt kõiki valitsussektori tasandeid. Enim on riskistsenaariumis kasvatatud sotsiaalmaksu laekumise prognoosi, mis on seotud nii suurema hõive kasvuga kui ka keskmise palga prognoosi suurenemisega. Samas pidurdab puudujäägi vähenemist maksutuludega seotud riigieelarve kulude (Haigekassa eraldis, pensionikulud) kasv. Samuti kasvavad kaitsekulud tingituna suurenenud nominaalsest SKP tasemest. Töötukassa ülejäägi suurenemist põhjustab nii töötuskindlustusmakse kasv, kui ka hüvitiste summa langus seoses baasstsenaariumiga võrreldes väiksema tööpuuduse tasemega. Haigekassa positsiooni mõjutab positiivselt kasvavast sotsiaalmaksust tingitud suuremad ravikindlustuse tulud. Kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon paraneb neile laekuva füüsilise isiku tulumaksu prognoosi kasvu võrra. Suurenevad maksutulud suurendavad ka riigi maksukoormust. Muu keskvalitsuse eelarvepositsioon ei ole niivõrd majanduskeskkonnaga seotud, mistõttu siin ei ole muudatusi oodata.

Baasstsenaariumist positiivsem kohalike omavalitsuste eelarvepositsioon aeglustab riskistsenaariumis kohalike omavalitsuste võlakooormuse kasvu, mistõttu väheneb **valitsussektori võlakooormus** kuni 0,2% võrra SKPst. Keskvalitsuse ja sotsiaalkindlustusfondide parem prognoos suurendab aga reservide taset vastavalt kuni 0,2% ja 0,1% SKPst. Muudatuste kogumõjuna väheneb netovõlakooormus sel aastal 0,1% võrra -0,9%ni SKPst, järgmisel aastal 0,3% ja 2016. aastal 0,5% võrra SKPst.

4.2. Võrdlus stabiilsusprogramm 2014 prognoosiga

Rahandusministeerium ootas 2014. aasta kevadise prognoosi põhistsenaariumis 2014–2015 **majanduskasvuks** vastavalt 2,0% ja 3,5%. 2015. aastaks ootasime 3,6%st majanduskasvu. 2014. aastal kasvas SKP täpselt prognoositud 2%, kuid kasvu struktuur oli mõnevõrra erinev. Ekspordi kasv oli prognoositule (2,4%) väga sarnane (2,6%), kuid eratarbimise kasv osutus tänu ootamatule hinnalangusele aasta teises pooles 0,6 pp kiiremaks. Investeeringute oodatud marginaalne 0,7%ne kasv ei realiseerunud (investeeringud vähenesid 2,8%), aga selle kompenseeris tehniliselt varude oluline suurenemine. Seoses energiakandjate hinnalangusega jäi ka SKP nominaalkasv aastatagusest prognoosist 0,7 pp madalamaks, kuid tänu statistiliste aegriidade korrigeerimisele kujunes SKP nominaalne tase siiski 200 mln euro võrra suuremaks. Käesolevas prognoosis on 2015. aasta majanduskasvu prognoosi alandatud 2%ni ning oluliselt madalamaks jääb ka nominaalkasv (4,0% v 6,9%). Korrigeerimise taga on varasemast pessimistlikumad ekspordipartnerite arenguootused (eriti Venemaa ja Soome) ja sellest tulenev Eesti ettevõtete kasvuväljavaadete halvenemine, mis põhjustas nii ekspordi kui impordi ja sisenõudluse prognooside alandamise. Madalamaks jäävad ka järgnevate aastate kasvud, kuna aeglane taastumine finantskriisist on ilmselt langetanud püsivalt majanduskasvu potentsiaali keskpikas plaanis.

2014. aasta **inflatsioon** kujunes eelmise Stabiilsusprogrammiga võrreldes madalamaks peamiselt välistegurite tõttu – toorainete nagu nafta ja toidu odavnemine välisturgudel oli oodatust suurem. Lisaks kujunes sisemaiste tegurite panus mõnevõrra väiksemaks. 2015. aasta inflatsiooniprognosis on langetatud suuremal määral energiahindade languse ning tagasihoidlikuma toiduainete hinnatõusu tõttu. Nafta hind on viimaste aastate madal tasemel, toiduhindade tõusu piirab madal hinnatase välisturgudel ning Vene sanktsioonide mõju. Baasinflatsiooni hoiab madalana teenuste hinnatõusu pidurdumine.

Valitsussektori eelarvepositsioon kujunes möödunud aastal tänu paremale maksulaekumisele ning väiksematele investeeringutele oodatust paremaks. Ootused selle aja järgmise aasta struktuurse eelarvepositsiooni suhtes on muutunud samuti paremaks tulenevalt Vabariigi Valitsuses heakskiidetud eelarvepositsiooni parandavatele otsustele. Ka nominaalne eelarvepositsioon on võrreldes eelmise programmiga 2016. aasta osas paranenud, kuid nominaalse ülejäägini jõuab valitsussektor aasta hiljem ehk 2018. a, mis tähendab eesmärgiks võetud reservi taastamist eelmise programmiga võrreldes aeglasemas tempos.

2014. aasta **valitsussektori võlakoormus** osutus Stabiilsusprogramm 2014 prognoosis oodatust 0,8% võrra SKPst suuremaks peamiselt tänu võlakoormuse kasvule muu keskvalitsuse (sihtasutused, avalik-õiguslikud asutused, riigi äriühingud) ning kohalike omavalitsuste tasandil. Kõrgema võlataseme tõttu on võrreldes eelmise aasta prognoosiga võlakoormus suurem ka kõigil järgnevatel aastatel.

Tabel 28. Võrdlus Stabiilsusprogramm 2014 prognoosiga

	2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
SKP reaalkasv (%)						
Eelmine versioon	2,0	3,5	3,6	3,4	3,2	-
Praegune uuendus	2,1	2,0	2,8	3,4	3,2	3,0
Erinevus	0,1	-1,5	-0,8	0,0	0,0	-
SKP nominaalkasv (%)						
Eelmine versioon	4,9	6,9	6,8	6,4	6,1	-
Praegune uuendus	4,2	4,0	5,5	6,4	6,3	5,8
Erinevus	-0,7	-2,9	-1,3	0,0	0,2	-
Harmoneeritud tarbijahinnaindeks (THHI) (%)						
Eelmine versioon	1,7	2,9	3,0	3,0	3,0	-
Praegune uuendus	0,5	0,8	2,6	3,0	3,2	2,8
Erinevus	-1,2	-2,1	-0,4	0,0	0,2	-
Valitsussektori struktuurne eelarvepositsioon (% SKPst)						
Eelmine versioon	0,1	0,2	0,0	0,2	0,2	-
Praegune uuendus	1,3	0,5	0,6	0,2	0,2	0,6
Erinevus	1,2	0,3	0,6	0,0	0,0	-
Valitsussektori võlg (% SKPst)						
Eelmine versioon	9,8	9,3	8,8	8,5	7,9	-
Praegune uuendus	10,6	10,3	9,9	9,6	8,9	8,4
Erinevus	0,8	1,0	1,1	1,1	1,0	-

Allikas: Rahandusministeerium.

5. EELARVEPOLIITIKA PIKAAJALINE JÄTKUSUUTLIKKUS

Selles peatükis esitatud pikaajaliste eelarveprojektsioonide eeldused on 2014. aastal kokku lepitud Euroopa Liidu majanduspoliitika komitee (*Economic Policy Committee*) poolt ning koostatud ühtsetel alustel kogu EL kohta. Pikemas perspektiivis ühtivad need trendid Rahandusministeeriumi nägemusega tulevatest arengutest. Algusaastate arengud (ja sellest tulenevalt ka mõne näitaja, näiteks tööturu indikaatorid, taset) on kohandatud vastavalt käesoleva programmi makromajandusliku arengu stsenaariumile võtmaks arvesse viimaseid arenguid. Väärrib rõhutamist, et käesolevas peatükis esitatud projektsioonide eelduseks on tänaste otsuste kehtimine kogu projektsiooniperioodi jooksul ning tänaste poliitikate jätkumine, mistõttu ei peegelda nad kõige tõenäolisemat tulevikustsenaariumit vaid soovivad näidata demograafiliste trendidega kaasneva väljakutse suurust, millele on võimalik poliitikatega reageerida.

Demograafiliste trendide mõju riigi rahandusele on alanud – vastavalt Eurostati viimasele rahvastikuprognosile kasvab ülalpeetavate (siin eeldatud kuni 18-aastased ja vanemad kui 65-aastat) suhe tööealisse rahvastikku (vanusevahemik 18–65) 60%-lt aastal 2015 70%-ni aastaks 2024 ja 95%-ni aastaks 2060.

Pikaajalise eelarvelise jätkusuutlikkuse tagamiseks on:

- hoitud konservatiivset eelarvepoliitilist joont ja välditud valitsussektori võla märkimisväärsset kasvu;
- reformitud pensionisüsteemi ning soodustatud panustamist eelfinantseeritud pensioniskeemidesse;
- tõstetud pensioniiga ja viidud sisse paindlikkus pensioniindeksisse;
- tagatud parem rahandusolukord läbi majanduskasvule ja tööhõivele suunatud poliitika.

Kriisiaja meetmena otsustati peatada II pensionisamba maksed ajavahemikus 1. juuli 2009 kuni 31. detsember 2010. Teise pensionisambasse säästmine taastus pooles mahus alates aastast 2011 ning täies mahus aastal 2012. Aastatel 2014–2017 on suurendatud II sambasse suunatava riigipoolse sotsiaalmaksu osa 6%-ni neile, kes vahepealsel perioodil vabatahtlikult isikupoolset makset jätkasid ja ka neile, kes esitasid vastava avalduse 2013. aastal. Viimasel juhul kaasneb isikutele ka individuaalse makse tõus 3%-le.

Vastavalt riikliku pensioniseadusele tõuseb pensioniiga 3 kuu võrra aastas alates aastast 2017, jõudes 65 eluaastani aastaks 2026 (meeste pensioniiga on hetkel 63 aastat, naistel 62,5 aastat, võrdsustades meeste pensionieaga aastal 2016). Märkimist väärib siinkohal prognoositav 63-aastaste oodatava eluea kasv aastaks 2060. 2014. aastaga võrreldes kasvab lähima 50 aasta jooksul oodatav eesseisev eluiga 63-aastastel naistel 5 ja meestel ligi 7 aasta võrra (vastavalt Eurostati 2014. aasta prognoosile). Pensioniea tõusu eesmärk on kindlustada pensionisüsteemi adekvaatsust (otsus võimaldab maksta alates aastast 2026 ca 5–10% kõrgemaid pensione) ja jätkusuutlikkust, muudatuse ajendiks soov toetada demograafiliste arengute tulemusena vähenevat tööjõu pakkumist. Pensioniea tõstmine kompenseerib demograafilisi muudatusi ning hoiab praeguste hinnangute kohaselt pensionäride arvu kuni aastani 2026 stabiilsena.

Tänase poliitika jätkusuutlikkuse analüüs näitab, et tulenevalt pensioniea kasvust ja teise pensionisamba väljamaksete rakendamisest on surve riigi rahandusele demograafiliste muudatuste poolt Eestile Euroopa Liidu riikide hulgast üks madalaimad. Samas näitavad tänastel eeldustel tehtud analüüsid pikemas perspektiivis pensionide (esimese ja teise samba

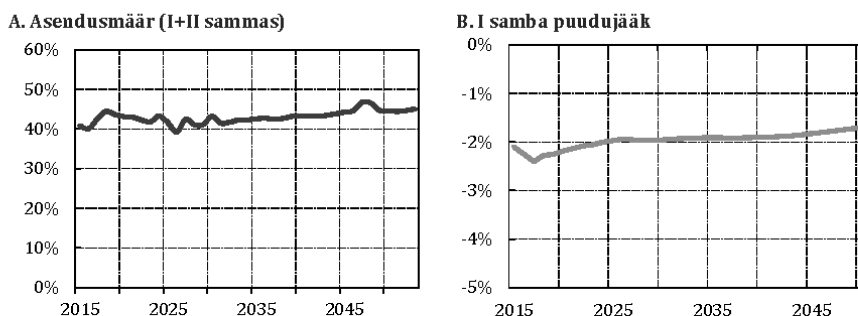
summana) ja keskmise palga suhte halvenemist, mistõttu võib pensionisüsteem tulevikus vajada lisaotsuseid.

Tabel 29. Riigi rahanduse pikaajaline jätkusuutlikkus 2010–2060 (% SKPst)

	2010	2020	2030	2040	2050	2060
Kulud kokku	38,2	37,3	36,9	36,7	37,2	37,6
<i>selest: vananemisega seotud kulud</i>	20,0	19,1	18,7	18,5	19,0	19,4
Pensionid	8,9	7,8	7,2	7,0	6,8	6,4
Sotsiaalkindlustuspensionid	8,9	7,8	7,2	7,0	6,8	6,4
Vanaduspensionid	7,5	6,4	5,9	5,8	5,7	6,5
muud (toitjakaotus-, invaliidsuspensionid)	1,4	1,4	1,3	1,2	1,1	0,9
ametipensionid (juhul, kui valitsussektori eelarvest)	-	-	-	-	-	-
Tervishoid	5,2	5,4	5,6	5,9	6,0	6,2
Hoolekanne (<i>oli varem tervishoiukulude osa</i>)	0,5	0,6	0,6	0,7	0,7	0,8
Intressimaksud	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Hariduskulud	4,8	5,1	5,1	4,5	4,8	5,1
Muud vananemisega seotud kulud	0,6	0,5	0,4	0,4	0,4	0,3
Tulud kokku	38,2	37,3	36,9	36,7	37,2	37,6
<i>selest: tulud varadelt (sh intressitulud)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>selest: sotsiaalkindlustusmaksed (I samba tulud)</i>	7,0	5,6	5,2	5,1	5,1	5,1
Pensionikindlustuse varad (I sammas)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<i>selest: pensionikindlustuse konsoliseeritud varad (muud varad muu valitsussektori võlakirjad)</i>	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Pensionireformi mõju						
II sambasse suunatud sotsiaalkindlustusmaksed (riigi 4%)	0,0	1,13	1,20	1,24	1,28	1,28
II samba pensionite väljamaksud	0,0	0,1	0,4	0,9	1,7	2,2
Eeldused:						
Tööjõu tootlikkuse kasv	7,8	2,7	2,0	1,9	1,8	1,5
SKP reaalkasv	3,3	2,0	1,5	1,2	0,9	1,4
Tööjõus osalemise määr, mehed (vanuses 20–64)	83,8	84,9	85,3	85,5	85,7	86,6
Tööjõus osalemise määr, naised (vanuses 20–64)	76,8	78,9	80,5	80,0	79,9	81,2
Tööjõus osalemise määr kokku (vanuses 20–64)	80,2	81,8	82,9	82,8	82,8	84,0
Töötuse määr	16,9	7,8	8,0	7,5	7,5	7,5
Üle 65-aastaste osakaal rahvastikus	17,0	19,4	23,1	25,5	27,4	29,0

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, EL Majanduspoliitika komitee.

Joonis 21. Riikliku pensionikindlustuse finantsnäitajad (% SKPst)

Allikas: Rahandusministeerium.

Tegevused pensionikindlustuse pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks

Valitsusliit on kokku leppinud rakendada tööõimereformi ja tagada tööõimetoetuste kestlikkuse. Tööõimetuspensionäride arvu kiire kasv nõuab reageerimist ning kontseptsiooni eesmärgiks ongi luua süsteem, kus töötaja on motiveeritud hoidma tervist ning tööandja looma tervislikku töökeskkonda. Skeemi rakendumine on eelduseks ka valitsuselt juba varem põhimõttelise heakskiidu saanud kavale reformida eripensionide, soodustingimustel vanaduspensionide ning väljateenitud aastate pensionide maksmist. Valitsusliidu koalitsioonilepe sätestab ka paindliku pensioniea juurutamise ning pensioni baasosa kiirema tõstmise kaalumist.

Valitsussektori potentsiaalsed kohustused

Valitsussektori potentsiaalsete kohustuste hulka loetakse kohustusi, mille tegelik realiseerumine sõltub mõnest tulevikus selguvast asjaolust. Potentsiaalseid kohustusi ei liideta valitsussektori võlakooormusele, kuid nende mahtu on oluline jälgida riigi rahanduse pikaajalise jätkusuutlikkuse hindamisel. 2014. aastal luges Eesti Statistikaamet potentsiaalsete kohustuste hulka riigi poolt antud õppelaenude ja Kredexiga seotud garantiid. Käesoleval aastal on oodata õppelaenudega seotud garantiide mahu vähenemist, Kredexiga seotud garantiid jäävad protsendina SKPst eelmise aasta tasemele.

Tabel 30. Valitsussektori potentsiaalsed kohustused 2014–2015 (% SKPst)

	2014	2015
Riiklikud garantiid kokku	1,6	1,6
sh õppelaenud	0,7	0,7
sh Kredex ja Kredexkrediidikindlustus	0,9	0,9
Sh finantssektoriga seotud garantiid	0,0	0,0

Allikas: Rahandusministeerium.

6. RIIGI RAHANDUSE KVALITEET

Uus riigieelarve seadus

23. märtsil 2014 jõustus uus riigieelarve seadus. Seadusega võeti üle EL Liikmesriikide eelarveraamistiku nõuete kohta käiva Nõukogu direktiivi (2011/85/EL, 8. november 2011) ning majandus- ja rahaliidu stabiilsuse, koordineerimise ja juhtimise lepingu ehk nn fiskaallepingu nõuded. Direktiivi ja leppe sisuks olnud eelarveraamistiku miinimumnõuetest oli Eestile olulisimad valitsussektori eelarve tasakaalu reegel koos korrigeerimismehhanismiga.

Lisaks struktuurse tasakaalu reegli kehtestamisele täpsustati keskvalitsuse, kohalikes omavalitsuste ja sotsiaalkindlustusfondide finantsreegleid. Keskvalitsuse hulgas lisaks põhi-seaduslikele institutsioonidele ja riigiasutustele ka teistel keskvalitsuse juriidilised isikutel: avalik-õigusliku isikutel, riigi asutatud sihtasutustel ja riigi osalusega äriühingutel.

Kehtestati ka Rahandusministeeriumi makromajandus- ja rahandusprognoosi sõltumatus põhimõte. Eesti Panga juurde loodi eelarvenõukogu, mille ülesandeks avaldada arvamust prognooside, eelarvepositsiooni eesmärkide ning nende täitmise ja võimaliku korrigeerimisvajaduse kohta.

Korrigeerimismehhanismi kohaselt tuleb rakendada meetmeid eelarvepositsiooni olulise erinemise korral keskpikast eelarveeesmärgist või kohanemiskavast vähemalt 0,5% SKPst aastas kuni keskpida eelarve-eesmärgi saavutamiseni kooskõlas stabiilsuse ja kasvu pakti nõuetega.

Lisaks kohustuslikele korrigeerimismehhanismile lisati riigieelarve seadusesse täiendavalt kompenseerimismehhanism: kui tegelike andmete põhjal on valitsussektori eelarve märkimisväärses struktuurses puudujäägis, tuleb peale korrigeerimismehhanismi elluviimist planeerida sellele järgnevatel aastatel valitsussektori struktuurset ülejääki vähemalt 0,5% kuni samaväärse ülejäägi saavutamiseni.

Eelarvevahendite kasutamisel saavutatava suurema mõju eesmärgil viidi sisse uuendused riigieelarve koostamises, riigi eelarvestrateegiasse toodi nelja-aastaste kululagede kohustus, korrastati strateegilise planeerimise süsteemi ja loodi õiguslik raam, et minna samm-sammult üle tegevuspõhisele eelarvestamisele. Riigi eelarvestrateegia lähtub ka edaspidi riigi rahandusprognoosist tulenevatest võimalustest. Selgemaks muutub aga seos valdkonna arengukavade ja nende rakendusplaanide ja riigi eelarvestrateegia vahel. Uue riigieelarve seadusega alustatakse samm-sammulist liikumist tulemustele rohkem tähelepanu pöörava programmi põhise eelarve suunas.

Riigi rahavoogude juhtimise selguse ja paindlikkuse suurendamiseks ühtlustati laenude ja garantiide ühtne reguleerimine. Rahavoogude juhtimine seoti selgemalt vajadusega tagada igal ajal väljamaksete tegemine. Uuendati valitsussektori võlakohustuste juhtimise põhimõtteid. Seaduses nähti ette erakorraline ajutine laenupiirang KOVidele juhul, kui valitsussektori eelarvepositsioon ületab ELis kokkulepitud piire. Sellises olukorras peavad KOVid oma laenuid rahandusministeeriumiga kooskõlastama.

Tekke- ja tegevuspõhisele riigieelarvele üleminek

Eesti riigi väljakutseks on teha paremaid otsuseid piiratud ressursside suunamisel keeruliste väljakutsete lahendamiseks. Eesti edukusega kasvab valikute keerukus, aina vähem saab tugineda juba sarnastes olukordades olnud riikide kogemustele ja pigem tuleb lahendada esmakordseid poliitikaväljakutseid.³⁹ Väljakutsete edukas lahendamine eeldab võimet valikuid ellu viia ja võimet õppida tehtud tagajärgedest ja kasutada neid praktilisi kogemusi uute otsuste langetamisel. Strateegilise ja finantsjuhtimise arendamisel on rõhuasetus koostöö parandamisel ja kogemustest õppimisel kui tugevamal kontrollil ja sanktsioneerimisel.

Strateegilise ja finantsjuhtimise süsteemi probleeme tuakse välja ja lahendusi soovitatakse nii OECD 2011. aasta riigivalitsemise raportis,⁴⁰ Riigikontrolli vastavateemalises auditis⁴¹ kui ka 2014. aasta Eesti, Soome ja OECD ühisraportis "Valitsuseülese strateegilise suutlikkuse ja piirideüleste e-teenuste edendamine" ja selle tegevuskavas „Haldusvõimekuse arendamise ja OECD riigivalitsemise raporti soovitude rakendamise tegevuskava“.⁴²

Koalitsioonikokkuleppes on märgitud olulisena riigieelarve läbipaistvuse suurendamise, sh tegevuspõhisele eelarvele ülemineku, vajadust koos tõhusama sisulise aruandlusega tegevusprogrammide täitmise üle.

Ühe enimkasutatava, OECD tulemuspõhise eelarve klassifikatsiooni kohaselt, on Eestis kasutusel esitluslik tulemuspõhine eelarve. Esitlusliku tulemuspõhise eelarve juures esitatakse koos finantsinformatsiooniga tulemusinformatsiooni. Eestis väljendub see riigi eelarvestrateegias olevates valdkonnapoliitilistes olukorrakirjeldustes, eesmärkides ja poliitikamuudatuste loetelus, eelarve seletuskirja koosseisus ja koos riigieelarve liigendusega Vabariigi Valitsuse poolt kinnitatavas tegevuskavas ning majandusaasta aruande koosseisus esitletavas tegevuskava täitmise aruandes. Pikaajaline väljakutse on süsteemselt liikuda esitluslikult tulemuspõhiselt eelarvelt rohkem tulemusinformatsiooni kasutava eelarvestamise suunas.

Tulemuspõhiste otsuste suurendamiseks eelarvestamisel ja eelarve läbipaistvamaks muutmiseks minnakse üle tegevuspõhisele eelarvele. Tegevuspõhise eelarve rakendamise eelduseks on tekkepõhise eelarve kasutamine. Samuti on tekkepõhine eelarve vajalik eelarvestamise ja raamatupidamise arvestuspõhimõtete ühtlustamiseks.

Eestil on kavas 2017. aastal üle minna tekkepõhisele ja aastaks 2020 tegevuspõhisele riigieelarvele.

Riigi strateegiline juhtimine

Rahandusministeerium ja Riigikantslei jätkavad tihedat koostööd, et tagada riigi strateegiliste kavade ja rahastamise omavaheline kooskõla. Alates 2011. aastast uuendatakse Vabariigi Valitsuse nelja peamist strateegiadokumenti: Vabariigi Valitsuse tegevusprogramm, riigi eelarvestrateegia, konkurentsivõime kava "Eesti 2020" ja stabiilsusprogramm üheaegselt ja

³⁹ Vt näiteks "Eesti järgneva kümne aasta arenguvajadused" Rahandusministeerium. 2012. (http://www.struktuurifondid.ee/public/arenguvajadused_final1.pdf). (vaadatud 7.05.2015)

⁴⁰ OECD *Public Governance Reviews*. Estonia. Towards a Single Government Approach. OECD. 2011.

⁴¹ Vabariigi Valitsuse tegevus oma töö mõjude hindamisel ja tulemustest aruandmisel. Riigikontroll. 2012. (<http://www.riigikontroll.ee/tabid/206/Audit/2265/Area/1/language/et-EE/Default.aspx>). (vaadatud 07.05.2015)

⁴² „Haldusvõimekuse arendamise ja OECD riigivalitsemise raporti soovitude rakendamise tegevuskava“. 2014. (https://riigikantslei.ee/sites/default/files/riigikantslei/strateegiaaburoo/haldusvoimekuse_ja_oecd_riigivalitsemise_raporti_tegevuskava_10.12.2014.pdf).

koordineeritud, 2015. aastal lisandus viienda Vabariigi Valitsuse strateegilise alusdokumendina Eesti Euroopa Liidu poliitika.

Eesti jätkab riigieelarveliste vahendite planeerimisel keskse põhimõttega, et riigi rahastamisallikaid ja vajadusi tuleb vaadata terviklikult. Terviklikult riigi vajadusi tervikuna analüüsid on planeeritud ka EL perioodi 2014–2020 vahendid. Planeerimisel tähendab see, et nii riigisiseste vahendite, EL vahendite, kui näiteks Norra, Šveitsi ja Euroopa majanduspiirkonna vahendeid planeeritakse ja seiratakse võimalikult terviklikult.

Olenemata rahastamisallikast peab tegevusi kavandama jätkusuutlikult ja tulemuslikult koostöös teiste valdkondadega, et vastastikku toetada eesmärkide saavutamist. ELi vahendeid käsitletakse ühekordse võimendusena (nt struktuursete reformide ja projektide käima-lükkamine ning elluviimine) ning nende kasutamine peab kaasa tooma arenguhüppe, tagades jätkusuutliku positiivse mõju majandusele ja ühiskonnale, kuid vältides täiendava koormuse tekkimist riigieelarvele.

Riigi eelarvestrateegias toodud eesmärgid ja indikaatoreid täiendati 2015. aasta parlamendi-valimiste järel aprillis ametisse asunud valitsuse prioriteetidest lähtuvalt aastani 2019. Ressursid on kooskõlas 2015. aasta kevadise majandusprognnoosi makro- ja riigirahanduse näitajatega ning kehtiva riigi eelarvestrateegia eelarvepoliitika eesmärkidega ja fiskaalpoliitiliste meetmetega.

Valitsemisalade terviklikuks käsitlemiseks olid valitsussektori teiste liikmete kavandatud tegevused ja finantsplaanid riigi eelarvestrateegia ja riigieelarve koostamisel senisest enam hõlmatud. Organisatsioonipõhiste arengukavade eesmärkide ja tegevustega kooskõlas olevad finantsplaanid ehk riigieelarve taotlused esitati seetõttu koos vastava ministeeriumi valitsemis-alas olevate riigieelarveväliste valitsussektori institutsioonide andmetega.

Struktuursed sektoraalsed reformid

2014. aasta kevadel kavandas Eesti mitut reformiplaani,⁴³ mitmetel neist on lisaks konkurentsi-võime tõstmisele vahetu mõju ka riigi rahandusele. Vähendati tööjõu maksukoormust, suunates seda ümber tarbimise ja keskkonnakoormuse maksustamisele: tõusid aktsiisid alkoholile ja tubakale, langetati töötuskindlustusmakse määra 3,0%lt 2,4%le ning maksuvaba tulu määr tõsteti 154 euronile.

Eelarve suurema paindlikkuse saavutamiseks seoti teehoiukulud lahti kütuseaktsiisi laekumistest ning asendati erimärgistatud kütuse soodusaktsiis täpsemini sihitud toetustega. Õiglasema konkurentsi- ja maksukeskkonna tagamiseks ja maksulaekumiste parandamiseks kehtestati käibemaksudeklaratsioonide lisa tehingupõhise informatsiooniga nii ostu- kui ka müügitehingute kohta, vähendati ettevõtluses eratarbeks kasutatavate sõiduautode käibe-maksusoodustusi ja täpsustati isiklike autode kasutamise hüvitamise erisoodustusena maksustamist. Samuti loodi töötajate register, kuhu alates 1.07.2014 tuleb märkida kõik töötajad vahetult enne tööle asumist ja mis on oluliselt parandanud tööjõumaksude laekumist.

Valitsus kavandab Ülemkogul kokkulepitud prioriteetidest ja riigipõhistest soovistest lähtuvalt järgneva aasta jooksul jätkata reformidega, millel on oluline mõju riigi rahanduse tõhususele ja tulemuslikkusele:⁴⁴

- Lähtuvalt eesmärgist vähendada tööjõu maksukoormust, suunates seda ümber tarbimise ja keskkonnakoormuse maksustamisele, on kavandatud aktsiistõusud alkoholile ja tubakale,

⁴³ Kinnitatud valitsuse otsusega 8. mail 2014 riiklikus reformikavas „Eesti 2020“.

⁴⁴ Kinnitatakse valitsuse poolt 2015. aasta mai algul riikliku reformikava „Eesti 2020“ uuendusega.

maksuvaba tulu määra tõstmine 205 eurole ning sotsiaalmaksu määra vähendamine järkjärguliselt 33%lt 32%le.

- Maksuerisuste vähendamiseks tõuseb 2017. aastast majutusteenuste käibemaksumäär 14%le ning langetatakse tulumaksust maha arvatavate kulude ülempiiri.
- Riigivalitsemise tõhustamiseks jätkatakse tugiteenuste tsentraliseerimise ning valitsussektori kulude vähendamisega.

7. INSTITUTIONAALSED FUNKTSIOONID

Fiskaalinstitutsioonid

Fiskaalinstitutsioonidest⁴⁵ võib Eesti kontekstis välja tuua **Riigikontrolli**, kes on oma tegevustes sõltumatu ning majanduskontrolli (auditi) kaudu hindab avaliku sektori vahendite kasutamise seaduslikkust ja tulemuslikkust. Auditi käigus antakse hinnangud kontrollitavate asutuste erinevatele aspektidele, näiteks sisekontrollile, finantsjuhtimisele, majandustegevusele, juhtimise, organisatsiooni ja tegevuse tulemuslikkusele ning infotehnoloogiasüsteemide usaldatavusele.

Vastavalt EL liikmesriikide majandus- ja eelarvepoliitikate koordineerimise reeglitele loodi 2014. aastal Eesti Panga juurde sõltumatu **Eelarvenõukogu**, mille ülesanne on hinnata Eesti eelarvepoliitika aluseks olevaid majandusprognose ja jälgida riigisiseste eelarvereeglite täitmist. Eelarvenõukogu peab põhikirja kohaselt andma hinnangu riigi makromajandus- ja rahandusprognose, eelarvestraategia ning valitsussektori struktuurse eelarvepositsiooni eesmärgi saavutamise kohta.

Fiskaalreeglid

Eelarvepoliitiliste eesmärkide saavutamisel on oluline roll kehtival fiskaalreeglitel. Strateegilistes arengukavades ja kõigis viimastes valitsusliidu lepingutes on keskpikaks perioodiks seatud eesmärgiks tasakaalus eelarve („pehme” reegel, mida on seni järginud kõik valitsused), kuigi valitsussektori ega keskvalitsuse eelarve tasakaalu (ülejäagi) nõuet ei olnud seaduses enne 2014. aasta märtsi sätestatud.

Üldiselt tulenevad aga Eesti konservatiivse eelarvepoliitika alused Eesti Vabariigi Põhiseadusest. Põhiseaduses on sätestatud, et riigieelarve või selle eelnõu muutmise ettepanekule, mis tingib nendes ettenähtud tulude vähendamise, kulude suurendamise või kulude ümberjaotamise, tuleb algatajal lisada rahalised arvestused, mis näitavad ära kulude katteks vajalikud tuluallikad. Samuti ei tohi Riigikogu kustutada ega vähendada riigieelarvesse või selle eelnõusse võetud kulusid, mis on ette nähtud muude seadustega.

Põhiseadus piiritleb kulutuste tegemist ka juhuks, kui Riigikogu ei ole riigieelarvet eelarveaasta alguseks vastu võtnud – sellises olukorras võib iga kuu teha kulutusi kuni ühe kaheteistkümnendikuni eelmise eelarveaasta kulutustest. Kui Riigikogu ei ole riigieelarvet vastu võtnud kahe kuu jooksul pärast eelarveaasta algust tuleb Põhiseaduse kohaselt Vabariigi Presidendil välja kuulutada Riigikogu erakorralised valimised.

2014. aasta märtsis jõustus uus riigieelarve baasseadus, mille eesmärgiks on õiguslike aluste loomine ja põhinõuete kehtestamine Eesti majandusliku ja rahandusliku pikaajalise jätkusuutlikkuse tagamiseks. Eelnõuga sätestatakse eelarvevaldkonnale esitatavad nõuded ja kohustused ning määratakse eelarvestamise mõisted ja põhimõtted. Riigieelarve koostamisele seatud nõuete täitmiseks kehtestatakse tingimused valitsussektorisse kuuluvate isikute rahaliste vahendite planeerimisele ja kohustuste võtmisele. Seaduse ühe olulisema osana

⁴⁵ Fiskaalinstitutsioonid on Euroopa Komisjoni definitsiooni kohaselt institutsioonid, kes (1) regulaarselt analüüsivad, hindavad või annavad soovitusi riigi fiskaalpoliitika kohta, (2) koostavad sõltumatuid eelarvetulude prognoose või prognoose, mida kasutatakse valitsuse prognoosidega võrdlemisel. Samuti peavad antud institutsioonid olema finantseeritud avaliku sektori vahenditest.

kehtestatakse ühtsed eelarvereeolid valitsussektorile. Euroopa Nõukogu direktiiv 2011/85/EL liikmesriikide eelarveraamistiku miinimumnõuete kohta seab kohustuse määrata valitsussektorile ühtsete reeglite rakendumine tagamaks valitsussektori eelarvedistsipliini ja seeläbi ka tasakaalu. Direktiivi artikkel 5 ütleb, et liikmesriigid kehtestavad arvudes väljendatud eelarvereeolid, millega edendatakse tõhusalt aluslepingust tulenevate vastavate eelarvepoliitiliste kohustuste järgimist kogu valitsussektoris. See väljendub eelkõige puudujäägile ja võlale aluslepinguga kehtestatud kontrollväärtuste järgimises ning keskpika perioodi eelarve-eesmärkide täitmisel.

Seadusega kehtestatakse eelarvepositsiooni reeglid, mille kohaselt tuleb riigieelarve koostada selliselt, et valitsusektori struktuurne eelarvepositsioon oleks vähemalt tasakaalus. Keskvalitsuse juriidilistele isikutele kehtestatakse eelarve tasakaalureegel, st põhitegevuse kulud ei tohi üldjuhul ületada põhitegevuse tulusid. Põhitegevuse tuleml ei kajasta üksuse investeerimis-tegevust, mille tulemusel võib tema eelarvepositsioon oluliselt erineda põhitegevuse tulemist. Investeeringuid finantseeritakse üldjuhul kas eelmistel perioodidel kogunenud omavahenditest (mis tähendab, et põhitegevus on olnud ülejäägis) või laenust. Tasakaalureegel kohaldub keskvalitsusse kuuluvatele isikutele läbi selle, et selle järgimise kohustus viiakse sisse neid reguleerivatesse seadustesse või tagatakse sellest kinnipidamine seaduse alusel (isiku põhi-kirjas). Keskvalitsuse juriidiliste isikute ülemäärast investeerimist piirab netovõlakõormuse reegel, mille kohaselt saab laenulepinguid sõlmida kuni 40%-se netovõlakõormuse tasemeni põhitegevuse tulude suhtes. Piirang ei ole absoluutne ning seda on lubatud ületada Vabariigi Valitsuse nõusolekul. Nõusoleku andmisel lähtub Vabariigi Valitsus valitsussektori eelarvepositsiooni tasakaalu nõude täitmise vajadusest.

LISAD

Lisa 1. Eesti majanduse põhinäitajad aastatel 2004–2013

Tabel 31. Sisemajanduse koguprodukt aastatel 2004–2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1. SKP püsivhindades	6,5	9,5	10,4	7,9	-5,3	-14,7	2,5	8,3	4,7	1,6
2. SKP jooksevhindades	11,6	16,0	20,1	20,1	1,7	-14,4	4,0	11,5	7,5	6,2
Kasvuallikad										
3. Eratarbimiskulutused (sh MTÜd)	7,8	9,3	12,7	9,0	-4,9	-15,3	-1,6	2,5	5,1	3,8
4. Valitsussektori lõpptarbimiskulutused	3,0	3,0	5,4	6,6	4,5	-3,2	-0,4	1,7	3,3	2,8
5. Kapitali kogumahutus põhivarasse	5,5	15,3	22,8	10,3	-13,1	-36,7	-2,6	32,7	10,9	2,2
6. Varude muutus (% SKPst)	2,7	0,2	2,6	2,7	-0,5	-2,0	0,0	3,2	1,7	-0,5
7. Kaupade ja teenuste eksport	17,3	19,9	9,5	12,6	0,9	-20,3	24,0	24,9	6,2	2,4
8. Kaupade ja teenuste import	16,1	16,7	20,7	13,0	-6,2	-30,6	21,2	26,5	11,8	3,3
Panus SKP kasvu ¹⁾										
9. Sisemajanduse nõudlus (ilma varudeta)	6,6	10,5	15,4	9,7	-6,7	-20,3	-1,5	8,6	6,1	3,1
10. Varude muutus	0,4	-2,5	2,7	0,4	-3,2	-1,3	2,0	3,5	-1,4	-2,2
11. Kaupade ja teenuste bilanss	-0,7	0,7	-8,4	-1,6	5,0	8,1	2,7	0,5	-4,3	-0,8
Lisandväärtuse kasv										
12. Primaarsektor	-7,8	-0,9	-1,4	15,4	0,9	-0,2	10,2	16,4	16,6	-3,9
13. Tööstus	2,5	7,6	9,3	6,1	-6,1	-17,9	15,4	12,0	1,9	3,5
14. Ehitus	7,4	25,3	8,3	11,1	3,4	-34,6	-3,7	31,3	7,5	-3,9
15. Muud teenused	7,1	8,2	10,7	6,9	-4,1	-12,1	1,0	4,9	4,5	2,8

1) Panus SKP kasvu näitab, kui suure osa moodustab majanduskasvust konkreetne valdkond. Arvutatakse, korrutades valdkonna kasv tema osakaaluga SKPs. Valdkondade panuste summa annab kokku majanduskasvu (väikese erinevuse põhjuseks on statistiline viga – osa SKPst, mida ei ole olnud võimalik valdkondade vahel ära jagada).
Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 32. Hinnad aastatel 2004–2013 (protsenti)

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. SKP deflaator	4,8	5,9	8,7	11,3	7,4	0,4	1,5	3,0	2,7	4,6
2. Eratarbimise deflaator	4,2	4,4	6,1	7,7	8,3	-0,3	3,5	5,2	3,5	3,1
3. Harmoneeritud tarbijahinnaindeks	3,0	4,1	4,4	6,7	10,6	0,2	2,7	5,1	4,2	3,2
3a. Tarbijahinnaindeks	3,0	4,1	4,4	6,6	10,4	-0,1	3,0	5,0	3,9	2,8
4. Valitsussektori tarbimiskulutuste deflaator	5,9	9,1	7,1	14,4	13,3	-0,1	-0,3	3,0	3,0	5,8
5. Investeeringute deflaator	2,7	4,2	9,2	8,4	-0,2	-1,4	-0,2	1,6	2,0	4,9
6. Ekspordi deflaator	1,9	3,7	5,6	6,2	6,5	-2,2	3,6	4,6	1,8	1,0
7. Impordi deflaator	1,1	1,7	3,1	4,1	6,4	-2,6	5,6	5,3	2,4	-0,4

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 33. Tööturg aastatel 2004–2013

	2004	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
1. Hõive, hõivatute arvu järgi	601,9 ¹⁾	-0,2	2,3	5,9	0,9	-0,2	-9,5	-4,4	6,2	1,9	1,0
3. Tööpuuduse määr		10,3	8,1	5,9	4,6	5,8	13,6	17,5	13,6	10,0	8,6
4. Tööjõu tootlikkus, hõivatute arvu järgi	22,6 ²⁾	6,7	7,0	4,3	6,9	-5,1	-5,8	7,2	1,9	2,7	0,6
6. Hüvitised töötajatele	4292,3 ²⁾	11,2	15,1	20,2	24,5	11,4	-13,2	-2,7	7,2	7,9	8,2
7. Hüvitis töötaja kohta (6./1.)	7,1 ³⁾	11,4	12,6	13,5	23,4	11,7	-4,1	1,7	0,9	5,9	7,1
7a. Keskmine bruto- kuupalk, EUR	466	8,4	10,8	16,5	20,5	13,9	-5,0	1,1	5,9	4,8	7,8

1) Tuhad inimest.

2) Miljon eurot.

3) Tuhad eurot.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet.

Tabel 34. Maksebilanss aastatel 2004–2013 (% SKPst)

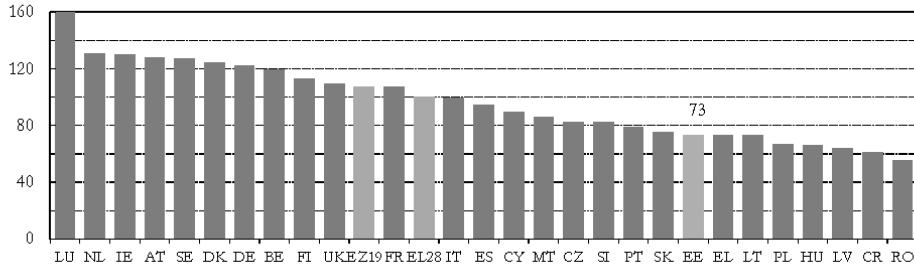
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
1. Võlgnevus välismaailma suhtes	-11,3	-8,0	-12,8	-13,8	-7,5	6,0	5,3	5,5	1,0	1,7
sh:										
- Kaupade ja teenuste bilanss	-7,9	-5,1	-10,1	-8,9	-3,9	5,0	6,4	5,8	1,0	1,4
- Esmase ja teisese tulu bilanss	-4,1	-3,6	-4,8	-6,1	-4,8	-2,4	-4,6	-4,5	-3,5	-2,6
- Kapitalikonto	0,7	0,8	2,2	1,3	1,3	3,4	3,5	4,1	3,5	2,8
1a. Jooksevkonto	-12,0	-8,7	-15,0	-15,0	-8,7	2,5	1,8	1,4	-2,5	-1,1
2. Vead ja täpsustused	-0,7	-0,3	-1,4	-0,8	-0,1	0,1	0,4	0,7	1,7	0,4

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Pank, Eesti Statistikaamet.

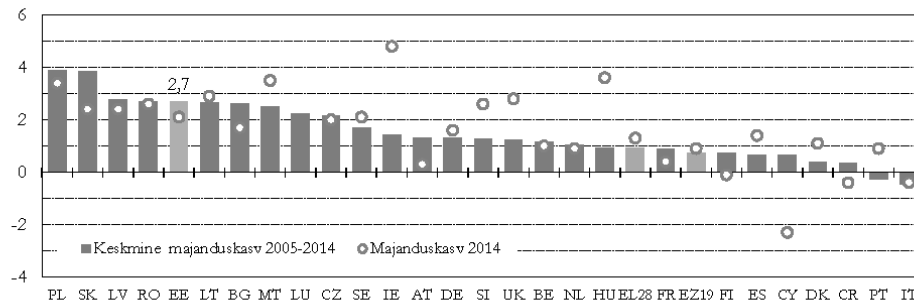
Lisa 2. Eesti võrdlus teiste EL liikmesriikidega (joonised)

Joonis 22. Peamised makromajanduslikud näitajad (protsenti)

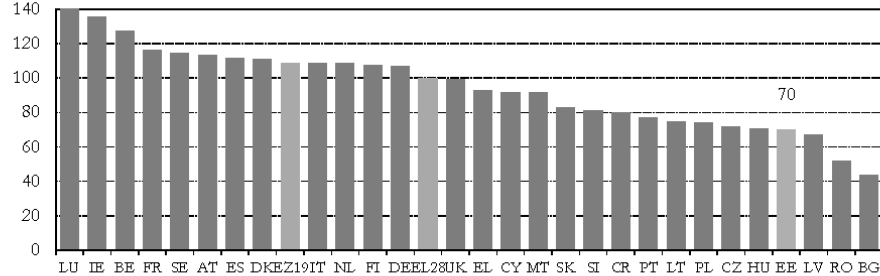
A. SKP per capita ostujõupariteeti arvestades aastal 2013 (EL28=100)

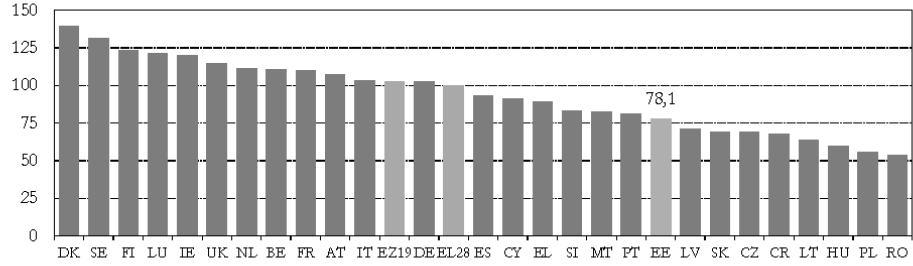
B. Majanduskasv aastal 2014 ja 2005-2014

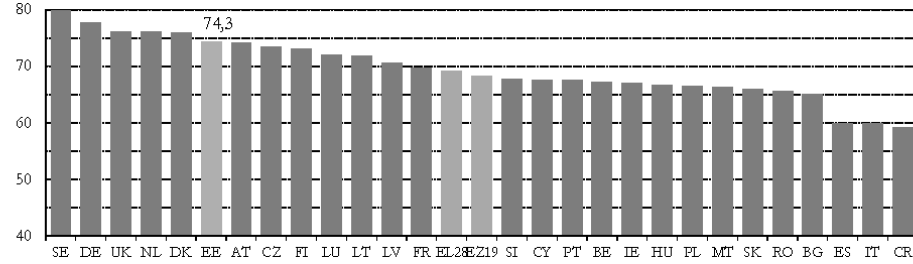
C. Tööjõu tootlikkus - SKP töötundidejärgi PPS 2013 (EL28=100)

D. Hinnatase võrreldes EL28 keskmisega aastal 2013 (EL28=100)

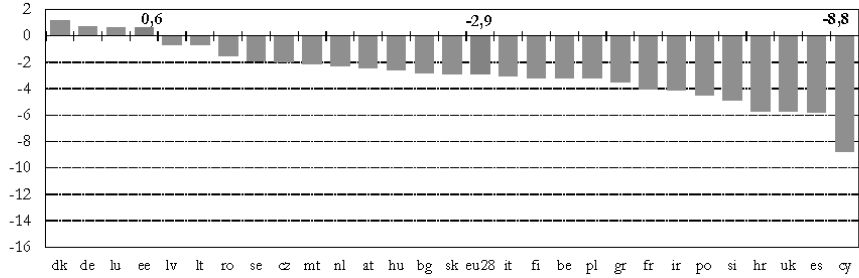
E. Tööhõive määr (15-64-aastased) aastal 2014

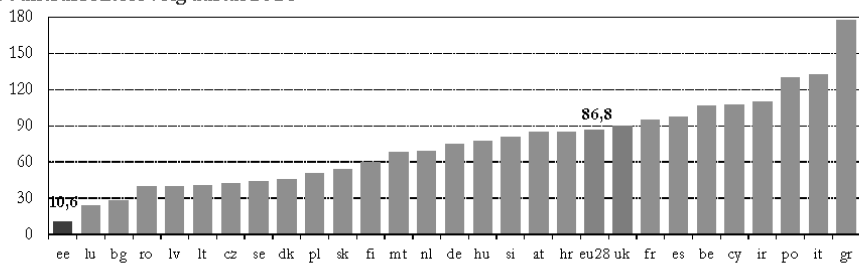
Allikad: Eurostat, Eesti Statistikaamet, Rahandusministeerium.

Joonis 23. Valitsussektori fiskaalpositsioon (protsendina SKPst)

A. Valitsussektori eelarvepositsioon aastal 2014

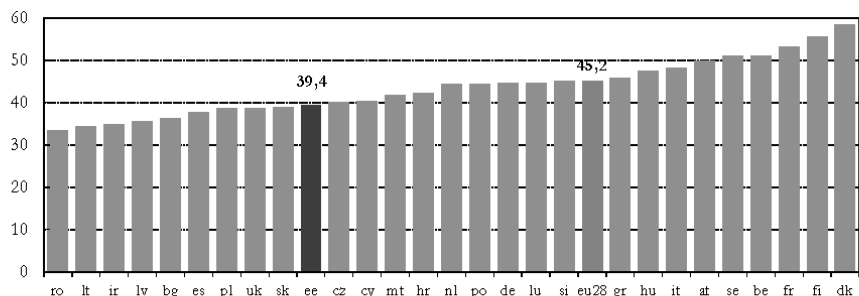

B. Valitsussektori võlg aastal 2014

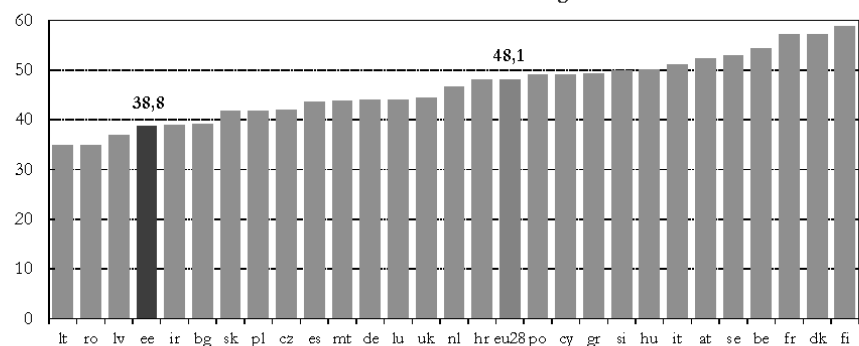

Joonis 24. Valitsussektori tulud ja kulud (protsendina SKPst)

A. Eesti valitsussektori tulud võrreldes teiste EL liikmesriikidega aastal 2014

B. Eesti valitsussektori kulud võrreldes teiste EL liikmesriikidega 2014

Allikad: Eurostat.

Lisa 3. Administratiivsete hinnatõusude mõju THI-le

Tabel 35. Administratiivsete hinnatõusude mõju THI-le aastatel 2014–2019 (%)

Administratiivsed aktsioonid	Jõustumine	Hinnatõus (%)	Mõju THI-le (%punkti)					
			2014	2015*	2016*	2017*	2018*	2019*
Muudatused maksupoliitikas			0,25	0,50	0,42	0,43	0,42	0,05
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (6%)	1.01.2013	4,8	0,03	-	-	-	-	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (6%)	1.01.2014	4,8	0,08	0,03	-	-	-	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (5%)	1.01.2016	4,0	-	-	0,07	0,02	-	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (5%)	1.01.2017	4,0	-	-	-	0,07	0,02	-
Tubakaaktsiisi määrade tõstmine (5%)	1.01.2018	4,3	-	-	-	-	0,08	0,02
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (5%)	1.01.2014	2,6	0,14	0,01	-	-	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (15%)	1.01.2015	8,5	-	0,44	0,04	-	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.01.2016	5,5	-	-	0,29	0,03	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.01.2017	5,5	-	-	-	0,29	0,03	-
Alkoholiaktsiisi määrade tõstmine (10%)	1.01.2018	5,5	-	-	-	-	0,29	0,03
Gaasiaktsiisi määra tõstmine (20%)	1.01.2015	-	-	0,02	-	-	-	-
Gaasiaktsiisi määra tõstmine (20%)	1.01.2016	-	-	-	0,02	-	-	-
Gaasiaktsiisi määra tõstmine (20%)	1.01.2017	-	-	-	-	0,02	-	-
Muud administratiivsed hinnamuutused			-0,69	-0,60	-0,08	0,21	0,26	0,22
Tasuta kõrgharidus	1.09.2013-2016		-0,28	-0,26	-0,15	-	-	-
Elekter (sh. börsihind, võrgutasud, taastuvenergia tasu)**	2014–2019		-0,29	-0,06	0,11	0,09	0,09	0,09
Vesi ja kanalisatsioon**	2014–2019		0,04	0,05	0,05	0,05	0,05	0,05
Maagaas**	2014–2019		-0,02	-0,05	-0,05	-0,04	0,05	0,02
Soojuse hind Tallinnas ja mujal**	2015–2019		-0,15	-0,28	-0,05	0,10	0,06	0,05
Majapidamisjäätmete vedu**	2014–2019		-0,01	0,00	0,01	0,01	0,01	0,01
Riigilõivud (ARK toimingud)	1.01.2014		0,02	-	-	-	-	-
Kokku			-0,44	-0,10	0,34	0,63	0,68	0,27
Valitsuskoalitsiooni lisandunud maksumuudatused***								
Bensiiniaktsiisi määrade tõstmine (10% aastas)	1.01.2016 - 2019		-	-	0,15	0,16	0,17	-
Diisliaktsiisi määrade tõstmine (10-14% aastas)	1.01.2016 - 2019		-	-	0,11	0,08	0,09	-
Eriotsstarbelise diislikütuse aktsiisi määrade tõstmine	1.01.2016 - 2019		-	-	0,002	0,002	0,002	-
Põlevkivi kütteõli aktsiisimäära tõstmine	1.01.2016		-	-	0,015	-	-	-
Põlevkivi aktsiisimäära tõstmine	1.01.2016		-	-	0,07	-	-	-
Alkoholiaktsiisi määrade täiendav tõstmine, vein ja kääritatud jook üle 6% vol (20%)	1.01.2016, 2019-2020		-	-	0,17	-	-	0,33
Tubakaaktsiisi määrade täiendav tõstmine	1.06.2016 - 2020		-	-	0,01	0,14	0,05	0,19
Majutusasutuste KM määra tõstmine 14%ni	1.01.2017		-	-	-	0,03	-	-
Maagaasi aktsiisimäära tõstmine (40-60%)	1.01.2018 - 2019		-	-	-	-	0,10	0,10
Lisandunud mõjud kokku			-	-	0,53	0,41	0,41	0,62

** Rahandusministeeriumi hinnang alates 2015.

*** nende mõjudega ei ole rahandusministeeriumi kevadises majandusprognosis arvestatud.

Allikas: Rahandusministeerium, Eesti Statistikaamet, Eesti Energia, Tallinna Küte, Konkurentsiamet.